

ΠΑΝΤΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

ΤΜΗΜΑ ΨΥΧΟΛΟΓΙΑΣ
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΚΑΙ ΟΡΓΑΝΩΤΙΚΗΣ ΨΥΧΟΛΟΓΙΑΣ

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΩΝ

Τελική Αξιολόγηση

ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ: ΣΤΑΛΙΚΑΣ ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΣ

ΥΠΕΥΘΥΝΗ ΕΡΓΑΣΙΑΣ: ΚΟΥΪΜΙΤΖΗ ΕΥΤΥΧΙΑ

ΑΘΗΝΑ 2003

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Περίληψη.....	5
Κεφάλαιο 1: Εισαγωγή.....	6
1.1. Ορισμός της αξιολόγησης.....	6
1.2. Αναγκαιότητα της αξιολόγησης.....	8
1.3. Ιστορική αναδρομή της αξιολόγησης.....	9
Κεφάλαιο 2: Τι είναι τα εκπαιδευτικά προγράμματα.....	11
2.1. Στόχοι και σκοποί της αξιολόγησης εκπαιδευτικών προγραμμάτων.....	12
2.2. Η πορεία της μάθησης, ως ένας από τους βασικούς στόχους.....	15
2.3. Είδη της αξιολόγησης εκπαιδευτικών προγραμμάτων.....	16
2.4. Σημασία της αξιολόγησης εκπαιδευτικών προγραμμάτων.....	17
Κεφάλαιο 3: Σχεδιασμός της αξιολόγησης.....	19
3.1. Στάδια κατά τον σχεδιασμό της αξιολόγησης.....	20
3.2. Μοντέλα αξιολόγησης.....	21
3.2.1. Η πειραματική αξιολόγηση.....	21
3.2.2. Η χωρίς στόχους αξιολόγηση.....	22
3.2.3. Η συστημική αξιολόγηση.....	23
3.2.4. Η προσχεδιασμένη αξιολόγηση.....	24
3.3. Κριτήρια επιλογής αξιολογικής προσέγγισης.....	24
3.4. Εκτίμηση των αναγκών του προγράμματος.....	26
3.5. Τρόπος επιλογής κριτηρίων αξιολόγησης.....	27
Κεφάλαιο 4: Μέθοδοι αξιολόγησης.....	29
4.1. Ποσοτικές μέθοδοι.....	29
4.1.1. Μη πειραματικές μέθοδοι αξιολόγησης αποτελέσματος.....	29
4.1.2. Οιονεί πειραματικές μέθοδοι αξιολόγησης αποτελέσματος.....	30
4.1.3. Πειραματικές προσεγγίσεις αξιολόγησης αποτελέσματος.....	31
4.2. Ποιοτικές μέθοδοι.....	31
4.2.1. Εθνογραφική μελέτη.....	32
4.2.2. Παρατήρηση.....	32
4.2.3. Άτυπη συνέντευξη.....	33
4.2.4. Ομάδες εστίασης.....	33
4.2.5. Μελέτη αρχειακών πηγών.....	34
4.2.6. Μελέτη περίπτωσης.....	35

4.2.7. Άλλοι τρόποι συλλογής ποιοτικών πληροφοριών.....	35
4.3. Παράμετροι που καθορίζουν την επιλογή της μεθόδου.....	35
4.4. Συνδυασμός ποσοτικών και ποιοτικών μεθόδων.....	36
Κεφάλαιο 5: Συλλογή δεδομένων.....	38
5.1. Η λογική της ανάλυσης δεδομένων στην αξιολόγηση.....	38
5.2. Γενικές στρατηγικές ανάλυσης δεδομένων.....	39
5.3. Τρόπος ερμηνείας των δεδομένων.....	40
Κεφάλαιο 6: Έκθεση αξιολόγησης.....	41
6.1. Το περιεχόμενο της έκθεσης.....	41
6.2. Μέρη της έκθεσης.....	42
6.3. Περιγραμμά έκθεσης αξιολόγησης και γνωστοποίηση των ευρημάτων.....	43
Κεφάλαιο 7: Ο ρόλος του αξιολογητή.....	46
7.1. Ζητήματα δεοντολογίας.....	46
Κεφάλαιο 8: Οδηγός τελικής αξιολόγησης (summative evaluation).....	49
8.1. Φάση Α: Καθορισμός των ορίων της αξιολόγησης.....	50
8.2. Φάση Β: Επιλογή κατάλληλων μεθόδων αξιολόγησης.....	70
8.3. Φάση Γ: Συλλογή και ανάλυση πληροφοριών.....	87
8.4. Φάση Δ: Αναφορά ευρημάτων.....	99
Βιβλιογραφία.....	103

Περίληψη

Η διπλωματική αυτή εργασία έχει σαν στόχο να καθορίσει και να διατυπώσει ένα σύνολο ελάχιστων όρων και προϋποθέσεων, που διαμορφώνουν και διασφαλίζουν την ποιότητα των εκπαιδευτικών προγραμμάτων κατά τα διαδοχικά στάδια ανάπτυξης και υλοποίησής τους, όπως επίσης και των αντίστοιχων μεθόδων και τεχνικών σχεδιασμού, εφαρμογής και αξιολόγησης τους.

Το πρώτο μέρος αυτής της εργασίας εισάγει τον αναγνώστη στην έννοια της αξιολόγησης των εκπαιδευτικών προγραμμάτων. Δίνεται ο ορισμός και ο σκοπός της αξιολόγησης, αναφέρονται τα είδη της, παρουσιάζεται η σημασία της αξιολόγησης προγραμμάτων καθώς οι ομοιότητες και οι διαφορές της με τα άλλα είδη ερευνών των κοινωνικών επιστημών. Γίνεται συνοπτική αναφορά στην διαδικασία σχεδιασμού της αξιολόγησης, στις ποιοτικές και ποσοτικές μεθόδους που χρησιμοποιούνται, στον τρόπο συλλογής, ανάλυσης και ερμηνείας των δεδομένων καθώς και στην τελική έκθεση αξιολόγησης. Περιγράφεται επίσης, ο ρόλος του αξιολογητή και τα δεοντολογικά ζητήματα που θέτονται κατά την διάρκεια της διεξαγωγής της αξιολόγησης ενός εκπαιδευτικού προγράμματος.

Στην συνέχεια, παρουσιάζεται αναλυτικά η διεξαγωγή της τελικής-συνολικής αξιολόγησης (summative evaluation), μέσα από τέσσερις φάσεις: τον καθορισμό των ορίων της, την επιλογή των κατάλληλων μεθόδων, την συλλογή και ανάλυση πληροφοριών καθώς και την αναφορά των ευρημάτων της με στόχο, όλο αυτό να αποτελέσει έναν οδηγό διεξαγωγής της τελικής αξιολόγησης.

Κεφάλαιο 1. Εισαγωγή

Η αξιολόγηση αποτελεί ένα σχετικά νέο αντικείμενο μελέτης στον χώρο των επιχειρήσεων. Τα τελευταία χρόνια, πολλά προγράμματα έχουν δεχτεί τις πρώτες τους σοβαρές αναθεωρήσεις και έχουν γίνει αντικείμενο πολλών αξιολογήσεων. Αυτό μας κάνει να γνωρίζουμε όλο και περισσότερα για το πώς διεξάγεται ένα πρόγραμμα, καθώς και για την ποικιλία των αξιολογικών μεθόδων, στατιστικών τεχνικών και ποιοτικών προσεγγίσεων που υπάρχουν.

Έχουμε μάθει ότι η επίλυση κοινωνικών προβλημάτων είναι δύσκολη και έχει μεγάλες απαιτήσεις σε χρόνο και χρήμα. Τα περισσότερα κοινωνικά προβλήματα που η κοινωνία μας αλλά και άλλες κοινωνίες αντιμετωπίζουν, απέχουν πολύ από την προσέγγιση εύκολων λύσεων. Η πρόοδος λοιπόν, που επιφέρει μια αξιολόγηση είναι σταδιακή, μέσα από πολλές αλλαγές και με την σειρά της οδηγεί τις επιχειρήσεις σε βελτίωση της πολιτικής τους και προγραμματισμό. Αυτό βέβαια, επιτυγχάνεται πλήρως μόνο όταν κατανοήσουμε τι είναι η αξιολόγηση, τι μπορεί να κάνει και τι δεν πρέπει να περιμένουμε να κάνει καθώς και όταν μπορέσουμε να ξεχωρίσουμε μία καλή πρόταση και έκθεση αξιολόγησης από μία μέτρια.

Για να γίνει αυτό, θα πρέπει να κατανοήσουμε πολύ καλά τους σκοπούς που βρίσκονται πίσω από ένα αίτημα για αξιολόγηση καθώς και ποια είναι τα διάφορα μέρη που θέλει να συμπληρώσει η αξιολόγηση. Ο σωστός σχεδιασμός και η σωστή μέτρηση είναι βασικά θέματα στην αξιολόγηση (Κανελλόπουλος, 1990 - Κάντας, 1998).

1.1. Ορισμός της αξιολόγησης

Οι άνθρωποι αξιολογούν όλη την ώρα. Εάν επιχειρήσετε να ακούσετε συζητήσεις άλλων θα διαπιστώσετε ότι οι περισσότερες, αν όχι όλες περνούν από μία διαδικασία αξιολόγησης, π.χ. «μου άρεσε αυτό το πρόγραμμα που είδα στην τηλεόραση εχθές το βράδυ», «αυτός κάνει μία απαίσια δουλειά», «το αυτοκίνητο αυτό δεν αξίζει τα λεφτά του», κ.λπ.. Με πιο τυπικούς όρους, θα ακούσετε έναν προϊστάμενο να αξιολογεί την εργασιακή απόδοση του υπαλλήλου του, έναν δάσκαλο να αξιολογεί την ακαδημαϊκή πρόοδο του μαθητή του ή ένα περιοδικό που αναφέρεται στην κατανάλωση να αξιολογεί μία σειρά προϊόντων.

Η αξιολόγηση είναι μία ελαστική λέξη που εκτείνεται να καλύψει εκτιμήσεις και κρίσεις πολλών ειδών. Κάποιος εξετάζει και αξιολογεί ένα φαινόμενο (άνθρωπο, πράγμα, ιδέα) σε σχέση με εξωτερικά ή εσωτερικά κριτήρια. Τα κριτήρια αυτά μπορεί να ποικίλουν ευρέως. Ένα κριτήριο μπορεί να είναι η *καλαισθησία*, π.χ. είναι αυτό στην ουσία του, όμορφο και ευχάριστο; Άλλο κριτήριο είναι η *αποτελεσματικότητα*, π.χ. αυτό κάνει εκείνο για το οποίο προορίζεται; Άλλο

μπορεί να είναι η *αποδοτικότητα*, π.χ. αυτό δίνει οφέλη αναλογικά με αυτό που κοστίζει; Τέλος, άλλα κριτήρια μπορεί να είναι η *δικαιοσύνη* και η *αμεροληψία*, η *αποδοχή* σε μέτρα σύγκρισης της κοινότητας, η *διασκέδαση* και η *ικανοποίηση*, η *συνεισφορά* στην κοινωνική αρμονία, κ.ο.κ. (Weiss, 1998).

Μα τι είναι τελικά αυτό που λέμε αξιολόγηση; Ένας πρώτος ορισμός, ο οποίος θα γίνει πιο σύνθετος στην πορεία του, είναι ο ακόλουθος:

«Αξιολόγηση είναι η συστηματική εκτίμηση της λειτουργίας και/ή των αποτελεσμάτων ενός προγράμματος ή μιας πολιτικής, συγκρινόμενο με μία σειρά από εξωτερικά ή εσωτερικά κριτήρια, με την έννοια της συνεισφοράς στην βελτίωση του προγράμματος ή της πολιτικής» (Weiss, 1998).

Στον συγκεκριμένο ορισμό υπάρχουν πέντε λέξεις-κλειδιά, τα οποία θα τα αναλύσουμε στην συνέχεια (Weiss, 1998).

- Η *συστηματική εκτίμηση*. Η έμφαση στο σύστημα δείχνει την ερευνητική φύση της διαδικασίας της αξιολόγησης.
- Οι *έννοιες της λειτουργίας και των αποτελεσμάτων* ενός προγράμματος. Κάποιες αξιολογήσεις επικεντρώνονται στην μελέτη της διαδικασίας, του τρόπου δηλαδή με τον οποίο αναπτύσσεται και εξελίσσεται το πρόγραμμα. Αυτού του είδους οι αξιολογήσεις μελετούν κυρίως το κατά πόσο η πραγματοποίηση ενός προγράμματος ακολουθεί πιστά την προσχεδιασμένη διαδικασία ή αντλούν μία γενική εικόνα του. Από την άλλη, κάποιες άλλες αξιολογήσεις εστιάζουν το ενδιαφέρον τους στα αποτελέσματα και στις επιδράσεις που είχε το πρόγραμμα στους συμμετέχοντες. Ερευνούν κυρίως αν τα οφέλη που αποκόμισαν οι συμμετέχοντες ήταν σύστοιχα και σε ποιο βαθμό με τα προσδοκώμενα. Πολλές αξιολογήσεις τέλος, ερευνούν και τα δύο: τη λειτουργία-εξέλιξη και τα αποτελέσματα ενός προγράμματος.
- Τα *κριτήρια αξιολόγησης*. Συνήθως τα εμπειρικά δεδομένα που έχουν συλλεγεί, συγκρίνονται με τις προσδοκίες που πηγάζουν από την υλοποίηση του προγράμματος, όπως επίσης και από κριτήρια που προέρχονται από τους στόχους που τέθηκαν κατά την χάραξη της πολιτικής για την υλοποίηση του προγράμματος. Κάποια άλλα επίσης, μπορεί να διαμορφωθούν από τις προσδοκίες αυτών που εμπλέκονται με κάποιο τρόπο στο πρόγραμμα, όπως είναι ο χορηγός, διάφοροι επαγγελματίες, οι εκπαιδευόμενοι, κ.α.. Υπάρχουν και περιπτώσεις, όπου η αξιολόγηση αναφέρεται απλά σε κάποιες παραμέτρους και αφήνει τον αναγνώστη να προβεί σε συμπεράσματα.

- Ο σκοπός για τον οποίο γίνεται η αξιολόγηση. Πιο απλά, η συνεισφορά της στην βελτίωση του τρόπου υλοποίησης ενός προγράμματος ή μιας πολιτικής. Η αξιολόγηση είναι εφαρμοσμένη έρευνα που σχεδιάζεται με στόχο τη βελτίωση της λειτουργίας των προγραμμάτων ή και την εύρεση λύσεων που θα βοηθήσουν σε αυτό.

Ένας άλλος ορισμός που θα μπορούσαμε να δώσουμε είναι ο ακόλουθος: «*Με τον όρο αξιολόγηση εννοούμε τη διαδικασία συλλογής και εκτίμησης πληροφοριών, στο αποτέλεσμα ενός εκπαιδευτικού προγράμματος με στόχο την βελτίωση της αποτελεσματικότητάς του*». Ο Δημητρώπουλος την ορίζει «*ως την συστηματική και οργανωμένη διαδικασία κατά την οποία διεργασίες, συστήματα, άτομα, πλαίσια ενός εκπαιδευτικού μηχανισμού εκτιμούνται με βάση προκαθορισμένα κριτήρια και προκαθορισμένους σκοπούς*» (Κανελλόπουλος, 1990).

Ο Goldstein ορίζει την αξιολόγηση «*σαν τη συστηματική συλλογή και εκτίμηση περιγραφικών πληροφοριών απαραίτητων για να παρθούν αποτελεσματικές αποφάσεις σχετικές με την επιλογή, προσαρμογή, αξία και τροποποίηση των ποικίλων εκπαιδευτικών δραστηριοτήτων*» (1993, σελ. 147).

Από τους ορισμούς αυτούς καταλήγουμε στο πόσο σημαντική είναι η αξιολόγηση καθώς και στο πόσο προσεκτικά οφείλουμε να την διεξάγουμε σε ένα πρόγραμμα.

1.2. Αναγκαιότητα της αξιολόγησης

Γιατί όμως η αξιολόγηση θεωρείται αναγκαία σήμερα; Από όσα έχουμε αναφέρει μέχρι εδώ γίνεται κατανοητό ότι η αξιολόγηση ασχολείται με το σχεδιασμό και την επιτυχή ολοκλήρωση ενεργειών που είναι σημαντικές για την επιστήμη και την κοινωνία. Η αξιολόγηση, ως διαδικασία μπορεί να διεξαχθεί σε όλα τα στάδια ενός προγράμματος, από την αρχική σύλληψη και τον σχεδιασμό μέχρι την υλοποίηση και την ολοκλήρωσή του (Benkofski & Herppner, 1999). Η αξιολόγηση επιτυγχάνεται με την συστηματική συλλογή πληροφοριών πάνω στις δραστηριότητες, τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά και τα αποτελέσματά του (Patton, 1997). Οι αξιολογητές χρησιμοποιούν τα δεδομένα που συλλέγουν για να κρίνουν την αποτελεσματικότητα αλλά και για να συμβάλλουν σε μελλοντικές πιθανές βελτιώσεις πάνω στο ίδιο ή σε άλλα παρόμοια προγράμματα.

Καταλήγουμε, λοιπόν ότι ο σκοπός και η αναγκαιότητα των αξιολογήσεων είναι η συμβολή στη βελτίωση αυτού του είδους των υπηρεσιών που σχεδιάζονται και υλοποιούνται από ανθρώπους και απευθύνονται σε ανθρώπους, μέσω της έγκαιρης ανατροφοδότησης των εμπλεκόμενων ομάδων.

1.1. Ιστορική αναδρομή της αξιολόγησης

Η αξιολόγηση σαν έννοια και πρακτική έχει τις ρίζες της σε μία εμπειρική μελέτη των κοινωνικών προβλημάτων που έγινε στην Βρετανία γύρω στα 1660. Παρόλο που ο όρος «πολιτική αριθμητική» παρέμενε ένα ζήτημα διαφωνίας, είναι σαφές ότι ο 17ος αιώνας έδειξε τις αρχές μιας έρευνας για κοινωνικούς κανόνες συγκριτικά με εκείνες που αναπτύσσονταν συγχρόνως στις φυσικές επιστήμες. Πιθανόν, η πρώτη μελέτη που μπορεί να ονομαστεί *αξιολογική* ήρθε δύο αιώνες αργότερα. Ο Guerry δημοσίευσε μία στατιστική μελέτη στα 1833 που επιχειρήσε να δείξει ότι η εκπαίδευση δεν οδηγούσε σε μείωση του εγκλήματος (Cullen, 1975). Κάποιοι άλλοι στατιστικοί συγκέντρωσαν διαφορετικά δεδομένα για να διαψεύσουν τα ευρήματα του Guerry και γενικά να κριτικάρουν την θεωρία του. Την ίδια στιγμή, ο Jules Depuit, αξιολόγησε την χρησιμότητα των δημοσίων έργων, όπως είναι οι δρόμοι και τα κανάλια και δημοσίευσε το 1844, ένα άρθρο που μετρούσε την χρησιμότητα-αξία του καναλιού μέσω των τεχνικών της οικονομικής ανάλυσης.

Παρά το γεγονός όμως, όλων αυτών των πρώιμων εξελίξεων, η αξιολόγηση που εμείς σήμερα χρησιμοποιούμε είναι μία σχετικά πρόσφατη εξέλιξη στην ιστορία των κοινωνικών προγραμμάτων. Η ιστορία της ξεκίνησε την δεκαετία του 1960 στις Η.Π.Α., όπου η «έρευνα αξιολόγησης» εφαρμόστηκε στα μεγαλεπήβολα κοινωνικά προγράμματα της «μεγάλης κοινωνίας», της ομοσπονδιακής κυβέρνησης των Η.Π.Α.. Σχεδιάστηκαν λοιπόν και υλοποιήθηκαν πολλά ομοσπονδιακά προγράμματα λ.χ. στον τομέα της υγείας, όπως κοινοτικά κέντρα ψυχικής υγείας, σε όλη την χώρα. Επιπλέον, υλοποιήθηκαν προγράμματα στέγασης, απασχόλησης, ενοποίησης υπηρεσιών, κοινοτικού σχεδιασμού, πρόνοιας και οικογένειας. Επειδή ακριβώς για όλα αυτά τα προγράμματα διατέθηκαν μεγάλα χρηματικά κονδύλια, δημιουργήθηκε ένα «κίνημα αξιολόγησης» με την εμπλοκή ενός μεγάλου αριθμού οικονομικών, διοικητικών, επαγγελματιών και ακαδημαϊκών παραγόντων που έβρισκε εφαρμογή σε όλους σχεδόν τους κοινωνικούς τομείς (Pawson & Tilley, 1997). Με κυβερνητική διαταγή οι αξιολογήσεις χρηματοδοτούνταν με το 1% έως 3% του συνολικού προϋπολογισμού τους.

Η δεκαετία του 1970, με τις κοινωνικές και οικονομικές της αλλαγές (πόλεμος του Βιετνάμ, άνοδος του πληθωρισμού, αυξημένη φορολογία) μείωσαν την διαθεσιμότητα σε πόρους για την χρηματοδότηση τόσων πολλών προγραμμάτων και έτσι οδήγησαν πολλούς στο να ξεκαθαρίσουν τον ρόλο και την σημασία της αξιολόγησης ως *μεθόδου, συστήματος, διαδικασίας που παρείχε πληροφόρηση και έθετε τα κριτήρια ως προς το ποια πρόταση* (ενέργεια, παρέμβαση, ολοκληρωμένο πρόγραμμα) *άξιζε να χρηματοδοτηθεί και σε ποιον τομέα* (Ανδρικάκης, 2002).

Ενώ λοιπόν μέχρι ένα σημείο, η αξιολόγηση είχε ως σκοπό να παρέχει πληροφορίες στους υπευθύνους για την επίτευξη των στόχων των προγραμμάτων, στην πορεία δημιουργήθηκε και μία επιπλέον ανάγκη αυτήν, για πληροφόρηση στην διάρκεια υλοποίησης. Η αξιολόγηση έπρεπε να συμβάλλει στη βελτίωση του σχεδιασμού και της σωστής διαχείρισης των προγραμμάτων. Από την μία, λοιπόν στόχευε στην τεκμηρίωση της αποτελεσματικότητας του προγράμματος και από την άλλη, βρέθηκε να στοχεύει στον εντοπισμό πιθανών προβλημάτων και εύρεση τρόπων επίλυσης ή διόρθωσής τους. Ο διαχωρισμός αυτός οδήγησε σε δύο είδη αξιολογήσεων, την ενδιάμεση αξιολόγηση (*formative*) και την τελική αξιολόγηση (*summative*), τα οποία θα τα δούμε αναλυτικά στη συνέχεια. Προτού όμως φτάσουμε στην αξιολόγηση, καλό θα είναι να γνωρίζουμε τι ακριβώς είναι το «αντικείμενο» που αξιολογούμε και ποιος είναι ο στόχος του.

Κεφάλαιο 2. Τι είναι τα Επιγγελματικά Εκπαιδευτικά Προγράμματα Κατάρτισης;

Τι είναι η εκπαίδευση; Σύμφωνα με τον Landy (1989) η εκπαίδευση/ κατάρτιση (training) αποτελεί πλέγμα προσχεδιασμένων δραστηριοτήτων από πλευράς οργανισμού, με στόχο την αύξηση των σχετικών με την εργασία γνώσεων και δεξιοτήτων των εργαζομένων ή τη μετατροπή των στάσεών τους και της κοινωνικής συμπεριφοράς τους με τέτοιο τρόπο, ώστε να εναρμονίζονται με τους στόχους του οργανισμού και της απαιτήσεως της δουλειάς.

Πολλοί συγγραφείς θεωρούν ότι η εκπαίδευση είναι μία σχεδιασμένη διαδικασία κάλυψης τωρινών ειδικών αναγκών των εργαζομένων και την ξεχωρίζουν από την ανάπτυξη και εκπαίδευση του management που στοχεύει να αναπτύξει το στέλεχος συνολικά, έτσι ώστε να αντιμετωπίσει μελλοντικές ανάγκες. Είναι σίγουρο πως μία προσεκτική πολιτική πρέπει να αποβλέπει στη δημιουργία των κατάλληλων προϋποθέσεων και για τα δύο (εκπαίδευση και ανάπτυξη), για όλους τους εργαζόμενους, με σκοπό τη μεγαλύτερη αίσθηση ασφάλειας τους, την ενθάρρυνση για ταύτισή τους με την επιχείρηση ή υπηρεσία και τη μεγαλύτερη συμμετοχή τους στις δραστηριότητές της (Κανελλόπουλος, 1990).

Άλλοι πάλι θεωρούν ότι η εκπαίδευση είναι μία οργανωμένη διαδικασία, σύμφωνα με την οποία οι άνθρωποι αποκτούν γνώσεις και δεξιότητες για έναν ορισμένο σκοπό. Ο αντικειμενικός σκοπός της εκπαίδευσης είναι η επιτυχία μιας μεταβολής στη συμπεριφορά των εκπαιδευομένων, που στις επιχειρήσεις σημαίνει απόκτηση νέων δεξιοτήτων χειρισμού, τεχνικών γνώσεων, ικανότητας στη λύση προβλημάτων ή στάσεων και τις οποίες, στη συνέχεια οφείλουν να χρησιμοποιήσουν, κατά τέτοιο τρόπο ώστε να επιτευχθούν οι στόχοι που έχει θέσει ο οργανισμός.

Ο τομέας εκπαίδευσης μιας επιχείρησης ή υπηρεσίας θεωρείται σαν επιτελική λειτουργία που ασχολείται με την σύνταξη προγραμμάτων, με σχετικές με την εκπαίδευση, συμβουλές και με τον έλεγχο των εκπαιδευτικών ενεργειών σε όλο τον οργανισμό. Μέχρι τα μέσα της δεκαετίας του '60 το περιεχόμενο των περισσότερων εκπαιδευτικών προγραμμάτων ήταν μία σύνθεση του επιστημονικού μάνατζμεντ και της σχολής των ανθρώπινων σχέσεων. Το αποτέλεσμα αυτής για το τι περιλαμβάνει η εκπαίδευση εν τέλει, είχε επιπτώσεις στη μεθοδολογία της αξιολόγησης. Η αξιολόγηση είχε σκοπό να αποδείξει εάν οι προκαθορισμένοι στόχοι των εκπαιδευτών είχαν επιτευχθεί. Ένα πρόγραμμα ήταν πετυχημένο, όταν οι εκπαιδευόμενοι άλλαζαν έτσι όπως ήθελαν οι εκπαιδευτές. Έτσι, η πλειοψηφία των αξιολογήσεων, εξέταζε κατά πόσο οι στόχοι

των εκπαιδευτών είχαν επιτευχθεί και όχι στο κατά πόσο βελτιώθηκαν τα αποτελέσματα του οργανισμού (Κανελλόπουλος, 1990).

2.1. Στόχοι και σκοποί της αξιολόγησης των εκπαιδευτικών προγραμμάτων

Ο γενικός σκοπός κάθε αξιολόγησης είναι η βελτίωση και βρίσκεται σε συνάρτηση με τους σκοπούς που έχουν τεθεί κατά την σύλληψη του υπό αξιολόγηση προγράμματος, διαφοροποιείται δε, από πρόγραμμα σε πρόγραμμα ως προς την ποιότητα, την συνθετότητα και τους επιμέρους επιδιωκόμενους στόχους.

Η αξιολόγηση κάθε μορφής εκπαίδευσης είναι πράγμα άγνωστο στη χώρα μας. Για πολλούς η εκπαίδευση θεωρείται κάτι «καλό» και η αποτελεσματικότητά της θεωρείται δεδομένη. Ο κυριότερος όμως λόγος, σύμφωνα με τον Toplis, για την έλλειψη αξιολόγησης των προγραμμάτων εκπαίδευσης προσωπικού είναι ότι ελάχιστοι γνωρίζουν πώς θα μπορούσε να αξιολογηθεί η αποτελεσματικότητά της εκπαίδευσης και αυτό να γίνει με τον σωστό τρόπο (Κάντας, 1998).

Μέχρι τώρα, είδαμε ότι η όλη διαδικασία της αξιολόγησης επικεντρώνεται στο να συγκεντρωθούν συγκεκριμένες πληροφορίες για το αποτέλεσμα ενός εκπαιδευτικού προγράμματος, έτσι ώστε να γίνει δυνατό να μετρηθεί η αξία του προγράμματος, βάσει των πληροφοριών αυτών σε σχέση με προκαθορισμένα κριτήρια.

Ανάλογα με το ενδιαφέρον αυτών που προωθούν την ιδέα της εκπαίδευσης, διαφοροποιούνται και οι σκοποί της. Για διαφορετικούς λόγους θέλει την αξιολόγηση η διοίκηση μιας εταιρείας, απ' ότι οι εκπαιδευόμενοι ή ακόμη και οι εκπαιδευτές που προσβλέπουν σε άλλους σκοπούς, απ' αυτούς της διοίκησης ή των εκπαιδευομένων. Αυτό φυσικά δεν σημαίνει ότι δεν είναι δυνατόν να συμπέσουν οι λόγοι για τους οποίους θα ήθελαν την αξιολόγηση. Τα κύρια σημεία διαφοροποίησης εντοπίζονται στα διαφορετικά κριτήρια που βάζει το κάθε ενδιαφερόμενο μέρος, για να μετρήσει την αξία της εκπαίδευσης. Εάν προσπαθήσουμε να ομαδοποιήσουμε τα κριτήρια, τα οποία δικαιολογούν την ύπαρξη της αξιολόγησης, θα τα εντάξουμε σε τρεις μεγάλες κατηγορίες: α) απόδειξης, β) βελτίωσης και γ) μάθησης.

α) Τι εννοούμε όταν λέμε απόδειξη; Η αξιολόγηση γίνεται για να αποδειχθεί ότι κάτι αξιόλογο έγινε και έτσι να δικαιολογηθεί η αξία της εκπαίδευσης με την μέθοδο της ανάλυσης κόστους-ωφέλειας. Επίσης, γίνεται για να αποδειχθεί ότι οι αντικειμενικοί στόχοι που τέθηκαν είτε από την διοίκηση, είτε από τους υπεύθυνους της εκπαίδευσης, είτε από εκπαιδευτές ή εκπαιδευόμενους έχουν εκπληρωθεί ή όχι και σε ποιο βαθμό. Πιο συγκεκριμένα, να αποδείξει

ότι η προγραμματισμένη μάθηση είχε πράγματι σαν αποτέλεσμα την βελτίωση της απόδοσης των εκπαιδευομένων.

β) Τι εννοούμε όταν λέμε βελτίωση; Η βελτίωση αποτελεί τον μοναδικό σκοπό της αξιολόγησης, εδώ στην Ελλάδα. Ίσως η αδυναμία να αποδειχθούν τα αποτελέσματα της εκπαίδευσης με την μορφή κάποιων επιδιωκόμενων στόχων ή η άγνοια ότι με την αξιολόγηση υποβοηθείται η μάθηση, οδηγούν στην χρησιμοποίηση της αξιολόγησης ως οδηγό για την αναμόρφωση και βελτίωση μελλοντικών προγραμμάτων.

γ) Τι εννοούμε όταν λέμε μάθηση; Η διάσταση της μάθησης μέσω της αξιολόγησης έχει παραβλεφθεί και όμως αποτελεί ένα πανίσχυρο μέσο μάθησης. Έχει αποδειχθεί ότι το γεγονός και μόνο ότι κάποιος παρατηρείται ή εξετάζεται, αλλάζει την συμπεριφορά του. Επίσης αποτελεί βασική αρχή της μάθησης ενηλίκων, η γνώση των αποτελεσμάτων των ενεργειών τους. Η γνώση και μόνο, ότι στο τέλος του προγράμματος θα ακολουθήσει κάποια μορφή μέτρησης για να διαπιστωθεί ο βαθμός αφομοίωσης των διδαχθέντων, εντείνει την προσοχή και έτσι διευκολύνεται η μάθηση. Ο Dennis Ryan παρομοιάζει την αξιολόγηση ως την «ραχοκοκαλιά της μάθησης» (Κανελλόπουλος, 1990).

Η αξιολόγηση ακολουθεί σταδιακά την πορεία της εκπαίδευσης, από τον εργαζόμενο σαν άτομο με τις ιδιαίτερες του ανάγκες ως τον οργανισμό, με την επίτευξη των ατομικών προσπαθειών σε συλλογικό έργο.

Ο τελικός στόχος της εκπαίδευσης πρέπει να είναι η βελτίωση της λειτουργικότητας ενός οργανισμού και κατ' επένταση η βελτίωση των αποτελεσμάτων του. Επομένως η προσπάθεια της αξιολόγησης ολοκληρώνεται με την ερμηνεία εκείνων των αποτελεσμάτων που δείχνουν ότι επηρεάστηκαν από την εκπαίδευση.

Η απόκτηση συγκεκριμένων γνώσεων, δεξιοτήτων και ικανοτήτων είναι ένας μόνο στόχος κάθε προγράμματος επαγγελματικής εκπαίδευσης. Ο άλλος στόχος είναι η μεταβίβαση της μάθησης εννοώντας την εφαρμογή της σε ένα άλλο πλαίσιο και πιο συγκεκριμένα στον πραγματικό χώρο εργασίας, των γνώσεων και των αρχών που αποκτήθηκαν στο τεχνητό πλαίσιο του εκπαιδευτικού χώρου.

Τέλος, αυτό που είναι απαραίτητο, είναι να γνωρίζουμε τι ακριβώς επιδιώκουμε να επιτύχουμε για να μπορέσουμε να αξιολογήσουμε την αποτελεσματικότητα ενός προγράμματος.

Με τον όρο λοιπόν, αξιολόγηση εκπαιδευτικών προγραμμάτων εννοούμε την συστηματική και οργανωμένη διαδικασία συλλογής και εκτίμησης πληροφοριών στους εξής τομείς:

☞ εκπαιδευτικό προσωπικό,

- ⇒ εκπαιδευτικός εξοπλισμός,
- ⇒ εκπαιδευτικό υλικό,
- ⇒ εκπαιδευτικές μέθοδοι και
- ⇒ περιεχόμενο-δομή προγράμματος.

Πιο αναλυτικά, οι στόχοι της αξιολόγησης των εκπαιδευτικών προγραμμάτων είναι οι ακόλουθοι:

- Η όλη διαδικασία της αξιολόγησης επικεντρώνεται στο να συγκεντρωθούν συγκεκριμένες πληροφορίες για το αποτέλεσμα ενός εκπαιδευτικού προγράμματος, έτσι ώστε να γίνει δυνατό να μετρηθεί η αξία του προγράμματος, βάσει των πληροφοριών αυτών σε σχέση με προκαθορισμένα κριτήρια.
- Η απόκτηση συγκεκριμένων γνώσεων, δεξιοτήτων και ικανοτήτων αποτελεί έναν από τους στόχους κάθε προγράμματος επαγγελματικής εκπαίδευσης.
- Η μεταβίβαση της μάθησης εννοώντας την εφαρμογή της σε ένα άλλο πλαίσιο και πιο συγκεκριμένα στον πραγματικό χώρο εργασίας, των γνώσεων και των αρχών που αποκτήθηκαν στο τεχνητό πλαίσιο του εκπαιδευτικού χώρου.
- Η βελτίωση της λειτουργικότητας ενός οργανισμού και κατ' επέκταση η βελτίωση των αποτελεσμάτων του.

Γενικά, η αξιολόγηση προγραμμάτων δεν είναι τίποτα περισσότερο από χρησιμοποίηση αυτής της κοινής λογικής σε περιβάλλοντα οργανωμένα που ονομάζονται προγράμματα και τα οποία στοχεύουν να βοηθήσουν ανθρώπους που έχουν ανάγκη εκπαίδευση, ιατρική μεταχείριση, άσκηση εργασίας, ασφαλείς δρόμους, βοηθητικό επίδομα, ψυχαγωγικές υπηρεσίες ή όποια άλλη από τις χιλιάδες υπηρεσίες που υπάρχουν σε μία σύγχρονη κοινωνία (Posavac & Carey, 1992).

Η αξιολόγηση προγραμμάτων είναι μία συλλογή από μεθόδους, εμπειρίες και ευαισθησίες απαραίτητες να καθορίσουν: α) εάν μία ανθρώπινη υπηρεσία είναι αναγκαία και πιθανό να χρησιμοποιηθεί, β) εάν μία υπηρεσία είναι επαρκώς σκόπιμη να συναντήσει ανάγκες που αναγνωρίστηκαν ως ακατάλληλες, γ) εάν οι υπηρεσίες παρέχονται όπως σχεδιάστηκαν καθώς και δ) εάν κάποιες (εκπαιδευτικές) υπηρεσίες βοηθούν τους ανθρώπους με λογικό κόστος χωρίς μεγάλες επιδράσεις (Posavac & Carey, 1992).

2.2. Η πορεία της μάθησης, ως ένας από τους βασικούς στόχους

Η μάθηση βρίσκεται στο κέντρο της εκπαίδευσης και είναι το αποτέλεσμα που περιμένει η διοίκηση από ένα εκπαιδευτικό πρόγραμμα, έτσι ώστε οι υπάλληλοι να εκδηλώσουν μία καινούργια ενέργεια. Πιο απλά, μάθηση είναι η πορεία με την οποία αποκτώνται από τον εργαζόμενο δεξιότητες, γνώσεις, συνήθειες και στάσεις, οι οποίες χρησιμοποιούνται με τέτοιο τρόπο ώστε να μεταβληθεί η συμπεριφορά του. Υπάρχουν κάποιες βασικές αρχές στην μάθηση, οι οποίες εφαρμόζονται για να επιτευχθεί ο συγκεκριμένος στόχος. Είναι οι εξής (Κανελλόπουλος, 1991):

- ☞ *Η υποκίνηση.* Η αρχή αυτή είναι πολύ σημαντική και αναγκαία για την επιτυχία της μάθησης μιας και οι άνθρωποι είναι προσανατολισμένοι προς κάποιο σκοπό, προς την ικανοποίηση κάποιας ανάγκης τους. Στην προκειμένη περίπτωση υπάρχουν δύο είδη κινήτρων, τα εσωτερικά, όπως όταν η εργασία «απ' αυτή» ικανοποιεί το άτομο και τα εξωτερικά, που αναφέρονται σε εξωτερικές αμοιβές για την πετυχημένη διεξαγωγή του έργου. Και τα δύο είδη κινήτρων βοηθούν στην μάθηση, η οποία μπορεί να είναι δύσκολη, εάν υπάρχουν τα εξωτερικά κίνητρα και λείπουν τα εσωτερικά. Δηλαδή, ένας εργαζόμενος μπορεί να αμειφθεί πολύ παραπάνω εάν παρακολουθήσει ένα εκπαιδευτικό πρόγραμμα. Αυτό όμως δεν σημαίνει ότι θα επέλθει απαραίτητα η μάθηση στο άτομο αυτό, εάν από την άλλη του λείπει το ενδιαφέρον για το συγκεκριμένο αντικείμενο του εκπαιδευτικού προγράμματος που πρέπει να παρακολουθήσει.
- ☞ *Η γνώση των αποτελεσμάτων.* Η ανάγκη για ενίσχυση ή υποβοήθηση σχετίζεται με την υποκίνηση και συνίσταται στην ενθάρρυνση ή αμοιβή του εκπαιδευόμενου που πρέπει να έχει για να επιτευχθεί η μάθηση. Για να είναι όμως αποτελεσματική η ενίσχυση αυτή για βελτίωση της εκτέλεσης, ο εκπαιδευόμενος πρέπει να επαναπληροφορηθεί, δηλαδή να γνωρίσει τα αποτελέσματα ή την πρόοδο του. Αυτού του είδους η γνώση πρέπει να είναι αυτόματη, άμεση και σχετική με το εκτελούμενο έργο και αυτό γιατί οι άνθρωποι θέλουν να έχουν το αίσθημα της προόδου. Επίσης, ο εκπαιδευόμενος χρειάζεται να γνωρίζει ότι έχει πάρει τη σωστή απόφαση και όταν κάνει ένα λάθος αισθάνεται την ανάγκη να μάθει το γιατί και το πώς έσφαλλε καθώς και πόσο κοντά έφτασε στην σωστή ενέργεια.
- ☞ *Η μάθηση με την εφαρμογή.* Η μάθηση θεωρείται πληρέστερη όταν πέρα από το θεωρητικό μέρος ενός εκπαιδευτικού προγράμματος, υπάρχει και το πρακτικό. Με την εκτέλεση μίας ενέργειας μαθαίνει κανείς καλύτερα παρά όταν απλά ακούει κάποιον να διδάσκει.

- ☞ *Η διακεκομμένη άσκηση.* Η εκπαίδευση δεν είναι απαραίτητο να είναι συνεχής για να υπάρξει αποτέλεσμα. Έρευνες έχουν δείξει ότι η μάθηση επιτυγχάνεται όταν η εκπαίδευση γίνεται κατά διακεκομμένες περιόδους.
- ☞ *Η μάθηση του όλου ή των μερών.* Αν είναι προτιμότερη η μάθηση του όλου ή των μερών εξαρτάται κατά κάποιον τρόπο, από τον ίδιο τον εκπαιδευόμενο και από το υλικό που πρέπει να μαθευτεί. Ωστόσο κάποιες γενικεύσεις μπορούν να γίνουν: αν οι γνώσεις που πρέπει να μαθευτούν είναι απλές ή αν μία ενέργεια περιλαμβάνει λίγες λειτουργίες, τότε η εκμάθηση του όλου είναι ανώτερη, ενώ αν η γνώση που πρέπει να μαθευτεί ή το έργο είναι κάτι το πολύπλοκο κι εκτεταμένο, τότε πρέπει να καταταμηθεί έτσι ώστε ο εκπαιδευόμενος να μαθαίνει ένα μέρος κάθε φορά. Στην πραγματικότητα, μάθηση του όλου και των μερών μπορεί να χρησιμοποιηθεί εναλλάξ για να έχουμε τις ωφέλειες και των δύο μεθόδων.
- ☞ *Η μάθηση κινητικών δεξιοτήτων.* Σε εργασία που περιλαμβάνει κινητική δραστηριότητα, η μυϊκή κίνηση έχει σπουδαιότητα αλλά βρίσκεται κάτω από τον έλεγχο των αισθήσεων. Ο εκπαιδευτής εδώ οφείλει να δείξει και να εξηγήσει το υλικό, τα εργαλεία και τις μηχανές που θα χρησιμοποιήσει. Στη συνέχεια, θα κάνει μία επίδειξη εκτέλεσης μίας ενέργειας που αν είναι πολύπλοκη, θα τη χωρίσει σε λογικά μέρη, θα εξηγήσει τις διαδοχικές φάσεις και ύστερα θα κάνει την επίδειξη.
- ☞ *Η μάθηση εννοιών και στάσεων.* Η μάθηση αυτή είναι πιο πολύπλοκη από τη μάθηση κινητικών δεξιοτήτων. Η μάθηση ιδεών ενισχύεται με την ενεργητική συμμετοχή των εκπαιδευομένων, οι οποίοι μπορούν να εργάζονται πάνω σε προβλήματα και ασκήσεις καθώς και να ρωτούν και να απαντούν σε ερωτήσεις κάτι που μπορεί να γίνει γραπτά ή προφορικά. Επίσης, ένα ουσιώδες θέμα είναι αν πρέπει σε μία αίθουσα να περιοριστούμε απόλυτα σε διάλεξη ή να δώσουμε ευκαιρία για ομαδική συζήτηση.

2.3. Έιδη της αξιολόγησης εκπαιδευτικών προγραμμάτων

Γενικά, υπάρχουν δύο τύποι αξιολόγησης προγραμμάτων:

- Οι αξιολογήσεις αυτές πραγματοποιούνται κατά την διάρκεια της εξέλιξης ενός προγράμματος, σε μία ή περισσότερες φάσεις του γι' αυτό και ονομάζονται *ενδιάμεσες (formative) αξιολογήσεις* (Scriven, 1967). Η ενδιάμεση αξιολόγηση καταγράφει την υπάρχουσα κατάσταση διερευνώντας περιοχές που χρήζουν τροποποίησης (Dignan & Sharp, 1999, Patel, 1998). Θέτει ερωτήματα για το «τι πραγματικά γίνεται», για το πόσο οι ενέργειες του προγράμματος εκτυλίσσονται σύμφωνα με τον αρχικό σχεδιασμό. Στην

ουσία οι ενδιάμεσες αξιολογήσεις παράγουν πληροφορίες που τροφοδοτούν την ανάπτυξη ενός προγράμματος και το βοηθούν να βελτιωθεί (Weiss, 1998).

- Οι αξιολογήσεις αυτές μπορεί να μας βοηθήσουν να αποφασίσουμε εάν ένα πρόγραμμα θα πρέπει να αρχίσει, να συνεχιστεί ή να επιλεγεί ανάμεσα σε δύο ή περισσότερα εναλλακτικά. Τέτοιες αξιολογήσεις ονομάζονται *τελικές (summative) αξιολογήσεις* (Chambers, 1994· Scriven, 1967). Η τελική αξιολόγηση πραγματοποιείται στο τέλος ενός προγράμματος και αναφέρεται μόνο στα αποτελέσματα του, στις επιδράσεις του (μακροπρόθεσμες ή βραχυπρόθεσμες), στους συμμετέχοντες. Υπάρχει μία οριστικότητα στις τελικές αξιολογήσεις, δηλαδή από την στιγμή που το πρόγραμμα έχει εκτιμηθεί, θα μπορούσε και να διακοπεί (Weiss, 1998). Η τελική αξιολόγηση έχει περισσότερο ελεγκτική χροιά. Υπάρχει ένα είδος κατηγορηματικότητας και οριστικότητας που αναφέρεται στην συνέχιση ή διακοπή του προγράμματος (Posavac, 1997).

Μάλιστα, ο Scriven κάνει την εξής σύγκριση χαριτολογώντας: «Όταν ο μάγειρας δοκιμάζει την σούπα, έχουμε ενδιάμεση αξιολόγηση, ενώ όταν δοκιμάζει ο καλεσμένος έχουμε την τελική αξιολόγηση» (Weiss, 1998).

Όταν ένα πρόγραμμα έχει βελτιωθεί αρκετά μέσω της ανατροφοδότησης που πήρε από τις ενδιάμεσες αξιολογήσεις και βρέθηκε ότι είναι και αποδοτικό μέσω της τελικής αξιολόγησης, τότε η συχνή ανατροφοδότηση είναι απαραίτητη για να διατηρηθεί η ποιότητα του προγράμματος.

Αυτή η τρίτη μορφή της αξιολόγησης ονομάζεται *παρακολούθηση*. Η επικριτική διαδικασία της παρακολούθησης και οι εξερχόμενες μεταβλητές που το επιβεβαιώνουν, ότι δηλαδή ένα αποτελεσματικό πρόγραμμα, παραμένει αποτελεσματικό είναι μία κρίσιμη ενέργεια αφού τα προγράμματα έχουν επιτυχώς υλοποιηθεί.

2.4. Σημεία της αξιολόγησης εκπαιδευτικών προγραμμάτων

Η αξία της εκπαίδευσης συχνά αμφισβητείται, γιατί τις περισσότερες φορές, δεν υπάρχουν αντικειμενικά κριτήρια αξιολόγησής της. Στην περίπτωση που αυτά υπάρχουν δεν συνδέονται με το ευρύτερο περιβάλλον που λειτουργεί ή δεν είναι ξεκάθαροι οι λόγοι, για τους οποίους επιχειρείται. Τα αίτια της αμφισβήτησης της αξίας της εκπαίδευσης είναι δυνατόν να αποδοθούν κυρίως: α) στην έλλειψη συγκεκριμένων κριτηρίων αξιολόγησης και β) στη μη ύπαρξη μιας ενιαίας και κοινά παραδεκτής διαδικασίας ελέγχου της αποτελεσματικότητάς της.

Οι εκπαιδευόμενοι και κατ' επέκταση οι οργανισμοί είναι αυτοί που θα υπερασπίσουν την αξία της εκπαίδευσης και όμως τις περισσότερες φορές αυτοί μένουν ουσιαστικά έξω από την διαδικασία της αξιολόγησης, η οποία συνήθως όταν επιχειρείται γίνεται για να ικανοποιηθούν κύρια αυτοί που την υλοποιούν, παρά για τους άμεσα ενδιαφερόμενους που είναι οι εκπαιδευόμενοι και οι επιχειρήσεις τους. Τελικά με βάση ποια κριτήρια η εκπαίδευση δεν ανταποκρίνεται πολλές φορές στις προσδοκίες των οργανωτών της; Μήπως οι εκπαιδευτές δεν ήταν οι κατάλληλοι, μήπως το εκπαιδευτικό περιεχόμενο δεν είχε σχέση με τις πραγματικές ανάγκες των εκπαιδευομένων, μήπως τα εκπαιδευτικά μέσα, οι εκπαιδευτικές μέθοδοι, το εκπαιδευτικό υλικό ήταν ανεπαρκή, μήπως η όλη εκπαιδευτική διαδικασία δεν είχε συνδεθεί με την κάλυψη συγκεκριμένων στόχων και έγινε, έτσι γιατί έπρεπε απλά να γίνει;

Οι απαντήσεις στα παραπάνω ερωτήματα μπορούν να δοθούν μέσα από συστηματική καταμέτρηση και εκτίμηση όλων των παραμέτρων που συμβάλλουν στον σχεδιασμό, στην οργάνωση και στην υλοποίηση ενός εκπαιδευτικού προγράμματος.

Η αξιολόγηση λοιπόν είναι απαραίτητη και ακριβώς επειδή πολλές φορές οι στόχοι κάθε προγράμματος είναι διαφορετικοί και τα αποτελέσματά της μπορεί να βλάψουν ευαίσθητες κοινωνικές ομάδες, κάθε αξιολόγηση είτε είναι ενδιάμεση, είτε είναι τελική χρειάζεται όσο το δυνατόν πιο αντικειμενικό σχεδιασμό και μετρήσεις (Κατωπόδη, 2001), κεφάλαιο που θα αναπτύξουμε στην συνέχεια.

Κεφάλαιο 3. Σχεδιασμός της αξιολόγησης

Η διεξαγωγή της αξιολόγησης είναι ένα σχετικά δύσκολο έργο. Απαιτεί πρόνοια και σωστό σχεδιασμό. Η προετοιμασία προηγείται της παραγωγής και είναι συχνά δυσκολότερο να σχεδιάσεις κάτι καλά από το να εκτελέσεις το ίδιο το σχέδιο (Posavac, 1997). Σε γενικές γραμμές, οι περισσότερες αξιολογήσεις προγραμμάτων αρχίζουν με έναν από τους τρεις τρόπους: το προσωπικό του προγράμματος μπορεί να διεξάγει μία αξιολόγηση, η κεντρική διοίκηση μπορεί να απαιτήσει μία αξιολόγηση ή μία ομάδα εσωτερικής αξιολόγησης μπορεί να υποβάλλει την ιδέα της για αξιολόγηση ενός προγράμματος. Άσχετα με το ποιος θα αρχίσει μία αξιολόγηση, οι αξιολογητές είναι απαραίτητο να εξοικειωθούν με την φύση του προγράμματος, με τους ανθρώπους που το εκτελούν, με τους σκοπούς και τη δομή του προγράμματος. Στην συνέχεια, σε σύσκεψη με αυτές τις ομάδες, οι αξιολογητές πρέπει να αποφασίσουν εάν είναι σωστό να αξιολογήσουν το πρόγραμμα. Εάν αυτές οι αρχικές συζητήσεις αποκαλύψουν ότι μία αξιολόγηση είναι σωστή, τότε δίνεται περισσότερο βάρος στη χρονική στιγμή της αξιολόγησης, στον τρόπο διεξαγωγής της και στο κόστος της (Posavac, 1997). Μία σωστή αξιολόγηση περιλαμβάνει λοιπόν, πιο αναλυτικά, τα ακόλουθα βήματα:

- τον προσδιορισμό των ερωτημάτων-κλειδιών για την αξιολόγηση,
- τον καθορισμό της χρήσης ποσοτικών μεθόδων, ποιοτικών μεθόδων ή τον συνδυασμό και των δύο,
- την ανάπτυξη των μέτρων και των τεχνικών που θα δώσουν απάντηση στα ερωτήματα-κλειδιά,
- τον καθορισμό του τρόπου της συλλογής των απαραίτητων δεδομένων για την λειτουργικότητα των μέτρων,
- την δημιουργία ενός κατάλληλου ερευνητικού σχεδιασμού, με ιδιαίτερη προσοχή στα είδη των συγκρίσεων που θα επιλεγούν και στον συγχρονισμό της συλλογής δεδομένων,
- την συλλογή και την ανάλυση των δεδομένων,
- την συγγραφή και την διασπορά της έκθεσης των αποτελεσμάτων μιας μελέτης,
- την προώθηση της κατάλληλης χρήσης των αποτελεσμάτων.

Κάθε βήμα από αυτά επηρεάζει τα άλλα βήματα. Γενικά, ο σχεδιασμός είναι μία κυκλική διαδικασία. Το σωστό σχέδιο για την μελέτη θα εξαρτηθεί από τις ερωτήσεις που θα απαντηθούν και οι ερωτήσεις που μπορεί να απαντηθούν θα εξαρτηθούν από το ποια σχέδια είναι εφικτά. Ο αξιολογητής θα πάει «πίσω και εμπρός», ανάμεσα στις φάσεις της μελέτης, θα

διασκευάσει και θα προσαρμόσει έτσι τα στοιχεία του, ώστε να ταιριάζουν και να δώσουν μία συνεκτική και πειστική αξιολόγηση (Weiss, 1998).

3.1 Στάδια κατά τον σχεδιασμό της αξιολόγησης

Από την στιγμή που θα αναλάβει κάποιος να σχεδιάσει και να διεξάγει μία αξιολόγηση, θα περάσει μέσα από τα ακόλουθα στάδια (Herman, Morris & Fitz-Gibbon, 1987):

1. *Οριοθέτηση της αξιολόγησης.* Το στάδιο αυτό είναι απαραίτητο διότι ο αξιολογητής καλείται να κατανοήσει το πρόγραμμα, το οποίο θα αξιολογήσει καθώς και να θέσει κάποιες υγιείς βάσεις για την μετέπειτα πορεία της διαδικασίας. Απαραίτητο σε αυτό το στάδιο είναι να διερευνηθούν κάποια σημαντικά ερωτήματα για τον σχεδιασμό και για την τύχη της αξιολόγησης: ερωτήματα με τα οποία θα αποσαφηνιστεί ποιος είναι ο σκοπός της αξιολόγησης, ποιος θέλει την αξιολόγηση, τι τύπος αξιολόγησης είναι επιθυμητός, ποια είναι τα χρονικά περιθώρια, ποιες είναι οι διαθέσιμες πηγές, τι θα αξιολογηθεί και τι αποτελέσματα θα χρειαστεί να αναφέρει. Μία πρώτη συλλογή δεδομένων, η οποία θα μας δώσει κάποιες πρώτες πληροφορίες σχετικά με το υπό αξιολόγηση θέμα, ανήκει σε αυτό εδώ το στάδιο, όπως επίσης και μία πρώτη εκτίμηση του κόστους της αξιολόγησης στην οποία θα προβεί ο αξιολογητής.
2. *Επιλογή της κατάλληλης μεθοδολογίας.* Στο στάδιο αυτό εισέρχεται ο αξιολογητής αφού αποσαφηνιστούν οι στόχοι της αξιολόγησης καθώς και κάποιες πληροφορίες που χρειάζονται τα ενδιαφερόμενα μέρη και που προκύπτουν από την πρώτη συλλογή δεδομένων. Η μεθοδολογία που προτείνεται εδώ από τους αξιολογητές έχει να κάνει με τον τρόπο δειγματοληψίας, την επιλογή ερευνητικού σχεδιασμού, την θέσπιση κριτηρίων, τον μηχανισμό συλλογής δεδομένων, την επιλογή των στατιστικών αναλύσεων, το τελικό χρονοδιάγραμμα αλλά και το τελικό κόστος της αξιολόγησης.
3. *Συλλογή και ανάλυση δεδομένων.* Στο στάδιο αυτό, αν χρησιμοποιηθούν ερωτηματολόγια ή αποτελέσματα εξετάσεων για τον έλεγχο της υλοποίησης και την πρόοδο του προγράμματος, μία πρώτη ανάλυση που θα γίνει θα δώσει ποσοστά και συχνότητες των απαντήσεων ή βαθμολογίες των μαθημάτων των ερωτηθέντων. Εδώ, ο αξιολογητής συγκρίνοντας με τις πρώτες αναλύσεις, θα πρέπει να μελετήσει ξανά όλους τους στόχους του προγράμματος και να δει με ποιο τρόπο μπορεί να αποδειχθεί η επίτευξη ή μη αυτών των στόχων.

4. *Αναφορά και παρουσίαση των ευρημάτων.* Σύμφωνα με τους Benkofski και Heppner (1999), οι προτάσεις που θα δοθούν στο τέλος για την βελτίωση κάποιων μερών του προγράμματος, όπως και η τελική σύνοψη αποτελούν δύο πολύ σημαντικά κομμάτια της τελικής έκθεσης.

Όλα αυτά τα στάδια που αναφέρθηκαν μέχρι τώρα, για την διεξαγωγή μιας αξιολόγησης σίγουρα δεν είναι ξέχωρα και απομονωμένα το ένα από το άλλο. Όπως αναφέρθηκε και προηγουμένως, ο σχεδιασμός της αξιολόγησης είναι μία κυκλική διαδικασία, δηλαδή, ένας αξιολογητής μπορεί να δουλεύει ταυτόχρονα σε δύο ή περισσότερα από αυτά τα στάδια ή να κάνει έναν κύκλο πηγαίνοντας σε ένα προηγούμενο, ύστερα στο επόμενο και μετά ξανά πίσω. Μάλιστα, στην περίπτωση της τελικής αξιολόγησης, ο αξιολογητής μπορεί να επικεντρωθεί στα δύο πρώτα στάδια, μέχρι να συμφωνήσει με τους εργοδότες του, τι πρέπει να παρουσιάσει η αξιολόγηση και με τι κόστος, ενώ στην περίπτωση της ενδιάμεσης αξιολόγησης μπορεί να επικεντρωθεί περισσότερο στα δύο τελευταία στάδια, όπου θα χρειάζεται να συλλέγει, να παρουσιάζει και να συζητά τα δεδομένα της υλοποίησης και της προόδου του προγράμματος, συνεχώς. Στην συνέχεια, θα μιλήσουμε για τα μοντέλα της αξιολόγησης.

3.2. Μοντέλα αξιολόγησης

3.2.1. Η πειραματική αξιολόγηση

Το συγκεκριμένο μοντέλο θεωρείται η κατ' εξοχήν μορφή αξιολόγησης που χρησιμοποιείται από τους ερευνητές των κοινωνικών επιστημών. Θα πρέπει να αναφερθεί ότι το συγκεκριμένο μοντέλο δεν χρησιμοποιείται για την αξιολόγηση της εκπαίδευσης μάλιστα, αφού η μεθοδολογία της δεν μπορεί να εφαρμοστεί εύκολα στις επιχειρήσεις καθώς και η αξιοπιστία των αποτελεσμάτων της είναι αρκετά αμφισβητήσιμη.

Η πορεία της πειραματικής αξιολόγησης είναι η ακόλουθη:

- αρχικά, προσδιορίζεται μία ομάδα εκπαιδευόμενων με ορισμένες εκπαιδευτικές ανάγκες,
- στην συνέχεια, προσδιορίζεται μία άλλη ομάδα η οποία έχει ακριβώς τα ίδια χαρακτηριστικά με την ομάδα των εκπαιδευόμενων. Δηλαδή, έχουν για παράδειγμα, ίδιο μορφωτικό επίπεδο, κοινές εργασιακές εμπειρίες, ίδια ηλικία και ίδιες ανάγκες εκπαίδευσης. Αυτή η ομάδα αποτελεί την ομάδα ελέγχου.
- Μετρείται και στις δύο ομάδες το επίπεδο των γνώσεων και τεχνικών σε σχέση πάντα με την εργασία τους.

- Επιχειρείται εκπαίδευση στην πρώτη ομάδα, σύμφωνα με τις κοινές και για τις δύο ομάδες εκπαιδευτικές ανάγκες.
- Μετρίεται τέλος, αφού ολοκληρωθεί το πρόγραμμα, η κατάσταση των γνώσεων και των τεχνικών και στις δύο ομάδες και συγκρίνονται τα αποτελέσματα.

Σύμφωνα με την συγκεκριμένη μεθοδολογία, η πρώτη ομάδα θα πρέπει να εμφανίσει σαφώς καλύτερα αποτελέσματα. Μάλιστα, εάν η διαφορά τους είναι στατιστικά σημαντική τότε το πρόγραμμα επιτεύχθηκε με επιτυχία, ενώ το αντίθετο συμβαίνει όταν η διαφορά τους δεν είναι στατιστικά σημαντική. Γενικά, όμως η ερμηνεία των αποτελεσμάτων τους θα πρέπει να γίνει με ιδιαίτερη προσοχή, μιας και τα εγγενή προβλήματα της συγκεκριμένης μεθοδολογίας, μειώνουν την αξιοπιστία της. Μερικά προβλήματα που μπορεί να εμφανιστούν σε αυτήν την περίπτωση, ίσως να έχουν σχέση:

- με το μέγεθος του δείγματος σε σχέση με το σύνολο των εργαζομένων,
- η ομάδα ελέγχου που θα χρησιμεύσει για την σύγκριση, πιθανόν να είναι δύσκολο να συγκροτηθεί με τα ίδια ακριβώς χαρακτηριστικά.

Η συγκεκριμένη αξιολόγηση ταιριάζει περισσότερο σε ενδοεπιχειρησιακά προγράμματα, αφού εκεί είναι δυνατόν να βρεθούν ομοιογενείς ομάδες για μέτρηση και σύγκριση.

3.2.2. Η χωρίς στόχους αξιολόγηση

Το συγκεκριμένο μοντέλο αξιολόγησης θεωρεί ότι για να έχει ο αξιολογητής σωστό και έγκυρο αποτέλεσμα, δεν είναι απαραίτητο να ξεκινάει από τους στόχους. Ο Scriven υποστηρίζει ότι η αξιολόγηση δεν πρέπει να επηρεάζεται από τις επιδιώξεις των ενδιαφερομένων μερών της εκπαίδευσης. Θεωρεί ότι εάν ο αξιολογητής γνωρίζει εκ των προτέρων, τι θα πρέπει να ερευνήσει για να καταλήξει, πολύ πιθανό να καταλήξει. Πολλές φορές συμβαίνει να βρισκόμαστε αυτό που επιδιώκουμε να βρούμε, παραβλέποντας άλλα αποτελέσματα που ίσως να είχαν μεγαλύτερη αξία και τα οποία, επειδή δεν είχαν προσχεδιαστεί με την μορφή των στόχων, δεν λαμβάνοντα υπόψη.

Ο αξιολογητής που χρησιμοποιεί το συγκεκριμένο μοντέλο οφείλει να συζητά με όλα τα ενδιαφερόμενα μέρη, με τους υπεύθυνους της εκπαίδευσης, τους εκπαιδευτές, τους εκπαιδευόμενους, να παρατηρεί προσεκτικά την όλη διαδικασία της εκπαίδευσης καθώς και να καταγράφει όλες τις θετικές και αρνητικές επιδράσεις του προγράμματος, χωρίς από την άλλη, να κρατά σαν οδηγό το πρόγραμμα της εκπαίδευσης.

Οι εκπαιδευτικοί στόχοι τίθενται από τους υπεύθυνους της εκπαίδευσης και συνήθως εξυπηρετούν δικούς τους σκοπούς. Όμως εάν κάποιος τους συζητήσει με άλλους ενδιαφερόμενους, οι στόχοι μπορεί να διαφοροποιηθούν ανάλογα με τα ενδιαφέροντα τους. Άρα, η ύπαρξη σαφώς προκαθορισμένων στόχων μειώνουν την ευελιξία που θεωρείται απαραίτητη για την διατήρηση της σχετικότητας της αποτελεσματικότητας της εκπαίδευσης. Επίσης, συμβαίνει κάποιες φορές όταν ψάχνουμε να αποδείξουμε κάτι το συγκεκριμένο, να μας απορροφά η διαδικασία και όταν το αποδείξουμε να μην έχει πλέον καμία πρακτική αξία γιατί οι περιστάσεις πλέον έχουν αλλάξει.

Η αδυναμία που προέρχεται από την παραμόρφωση των ευρημάτων των άλλων μορφών αξιολόγησης μπορεί να αντιμετωπιστεί με την ελεύθερη χωρίς προκαταλήψεις, αξιολόγηση αλλά αυτό προϋποθέτει φυσικά ο αξιολογητής να παραμένει ανεξάρτητος παρατηρητής της όλης διαδικασίας της εκπαίδευσης.

3.2.3. Η συστημική αξιολόγηση

Το συγκεκριμένο μοντέλο είναι μία από τις πιο χρησιμοποιημένες μεθόδους αξιολόγησης. Εδώ, οι αξιολογητές εργάζονται με σαφείς και ξεκάθαρους στόχους από την αρχή του προγράμματος και στο τέλος μετρούν τον βαθμό που αυτοί οι στόχοι έχουν επιτευχθεί (Posavac, 1997). Η αποτελεσματικότητα ενός προγράμματος, υπό την έννοια του βαθμού επίτευξης των στόχων του, εξετάζει ταυτόχρονα και κατά πόσο η όλη λειτουργία της εκπαίδευσης είναι η πλέον αποδοτική. Βασικό ρόλο παίζουν οι αντικειμενικοί στόχοι, οι οποίοι θα πρέπει να προσδιορίζουν εμφανώς τα επιδιωκόμενα αποτελέσματα της εκπαίδευσης.

Οι στόχοι θα πρέπει να τοποθετούνται με τέτοιο τρόπο, ώστε να είναι δυνατόν σε κάποιον να παρατηρήσει τη διαφορά της εργασιακής του συμπεριφοράς, μετά από την εκπαίδευση, όπως επίσης και να ανταποκρίνονται πλήρως στις εκπαιδευτικές ανάγκες των εκπαιδευομένων. Η μέθοδος δικαιολογεί την ονομασία της, συστημική, διότι η επανατροφοδότηση που δίνεται μέσω της αξιολόγησης επιδρά διορθωτικά στην όλη διαδικασία της λειτουργίας της εκπαίδευσης.

Αξιοπρόσεκτο σημείο στο συστημικό μοντέλο αξιολόγησης είναι το ότι μπορεί να ερμηνεύσει την αποτυχία της εκπαίδευσης. Όταν κάποιες φορές τα αποτελέσματα μετά από μία εκπαιδευτική διαδικασία δεν είναι αυτά που αναμένονται, τότε επανεξετάζουμε συνήθως το στάδιο του σχεδιασμού της εκπαίδευσης, με την υπόθεση ότι ίσως το σφάλμα να βρίσκεται εκεί και την ελπίδα, ότι εάν αλλάξουμε το περιεχόμενο του προγράμματος ή τους εκπαιδευτές, το πρόγραμμα θα πετύχει τους στόχους του.

Η αποτυχία της εκπαίδευσης έγκειται στο γεγονός ότι δεν επανεξετάζουμε τις βασικές υποθέσεις και αξίες που έχουμε για την αναγκαιότητα της, αλλά ενεργούμε συνήθως με τον ίδιο τρόπο, όπως έχουμε συνηθίσει και έτσι οδηγούμαστε ξανά σε λανθασμένο αποτέλεσμα, χωρίς όμως να το έχουμε συνειδητοποιήσει. Αυτή η μη συνειδητοποίηση δεν είναι συνέπεια άγνοιας, αλλά οφείλεται στην σιγουριά που νοιώθουμε λόγω της εξειδίκευσης.

Συμπερασματικά, η συστημική προσέγγιση της αξιολόγησης φαίνεται ότι δίνει μεγαλύτερη έμφαση στη διαδικασία λειτουργίας της εκπαίδευσης, παρά στην βαθύτερη ουσία που είναι η συνεχής ικανοποίηση των αναγκών για εκπαίδευση με τέτοιο τρόπο, ώστε να διασφαλίζεται η μόνιμη πλέον διαδικασία της μάθησης.

3.2.4. Η προσχεδιασμένη αξιολόγηση

Σύμφωνα με το μοντέλο αυτό υπάρχει μία συμφωνία προτού αρχίσει η διαδικασία της αξιολόγησης ως προς τον σχεδιασμό της, με αυτούς που θέλουν την εκπαίδευση. Η συμφωνία έχει να κάνει με τον καθορισμό των κριτηρίων αξιολόγησης, με ποια κριτήρια, δηλαδή θα θεωρηθεί ότι το πρόγραμμα έχει πετύχει τους στόχους του και ποιοι δείκτες θα αξιολογήσουν την αξία του.

Με την προσχεδιασμένη αξιολόγηση, ο αξιολογητής προσπαθεί να δώσει στους ενδιαφερόμενους τις πληροφορίες εκείνες που θα τους είναι χρήσιμες, ενθαρρύνοντας τους έτσι να ξεκαθαρίσουν τις προθέσεις τους από την αρχή της αξιολόγησης. Αυτό που πολλές φορές συμβαίνει είναι ότι γίνεται η αξιολόγηση και μάλιστα με μία αυστηρή μεθοδολογία, η οποία οδηγεί σε συμπεράσματα, που δεν μπορούν να κατανοηθούν και να ερμηνευθούν εύκολα. Για παράδειγμα, ποια συμπεράσματα μπορεί να βγάλει κάποιος ότι το πρόγραμμα είχε επιτυχία και αν ναι, κατά πόσο; Στην περίπτωση της προσχεδιασμένης αξιολόγησης είναι εύκολο να δοθούν τέτοιες απαντήσεις, αφού εκ των προτέρων συμφωνούνται από τα ενδιαφερόμενα μέρη της αξιολόγησης, τα κριτήρια μέτρησης και αξίας των αποτελεσμάτων ενός εκπαιδευτικού προγράμματος.

3.3. Κριτήρια επιλογής αξιολογικής προσέγγισης

Από όλα αυτά τα μοντέλα που αναφέρθηκαν, ο υπεύθυνος της εκπαίδευσης έχει την κύρια ευθύνη να επιλέξει ποια μεθοδολογική προσέγγιση θα χρησιμοποιήσει για να εξασφαλίσει αφ' ενός αντικειμενικότητα των εκτιμήσεων του και αφετέρου την πρακτικότητα των αποτελεσμάτων για τους εκπαιδευόμενους.

Εάν, λοιπόν οι στόχοι της εκπαίδευσης είναι αόριστοι και γενικοί, όπως για παράδειγμα, η βελτίωση της λειτουργικότητας ενός οργανισμού, τότε η αξιολόγηση θα ακολουθήσει προσχεδιασμένες προσεγγίσεις ή προσεγγίσεις ελεύθερων στόχων. Από την άλλη, εάν οι στόχοι της εκπαίδευσης είναι αυστηρά καθορισμένοι, τότε θα ταίριαζαν περισσότερο οι συστημικές ή οι πειραματικές προσεγγίσεις. Στην περίπτωση, που οι στόχοι της εκπαίδευσης δεν είναι ξεκάθαροι ή ενδεχομένως είναι άλλοι από αυτούς που δημοσιοποιούνται, τότε όχι μόνο η αξιολόγηση είναι δύσκολη, αλλά γενικά η όλη αξιοπιστία της εκπαίδευσης είναι αμφιλεγόμενη.

Οι προϋποθέσεις, λοιπόν που θα καθορίσουν την επιλογή της αξιολογικής μεθόδου είναι οι εξής (Κανελλόπουλος, 1990):

- *Το είδος της εκπαίδευσης.* Τα ενδοεπιχειρησιακά προγράμματα είναι πολύ καλύτερα για την εφαρμογή μίας συγκεκριμένης μεθοδολογίας διότι οι εκπαιδευόμενοι μπορούν να αξιολογηθούν πριν και μετά το εκπαιδευτικό πρόγραμμα. Από την άλλη μεριά, στα σεμινάρια η αξιολόγηση είναι δύσκολη αφού δεν υπάρχει ομοιογένεια στόχων εκ μέρους των εκπαιδευομένων.
- *Τα διαθέσιμα μέσα.* Η ύπαρξη επαρκών μέσων, όπως εκπαιδευμένο βοηθητικό προσωπικό, γραμματειακή υποστήριξη, χρηματικοί πόροι θεωρούνται από τα πιο απαραίτητα στοιχεία για την στήριξη της προσπάθειας αξιολόγησης.
- *Ο χρόνος.* Πολύ σημαντικό σημείο είναι ότι θα χρειαστεί αρκετός χρόνος για αν διερευνηθούν όσοι παράγοντες θεωρηθούν αναγκαίοι για την συμπλήρωση της εικόνας της εκπαίδευσης.

Σε άλλες έρευνες που σχετίζονται με την εκπαίδευση του προσωπικού (Tannenbaum & Yukl, 1992) μετατοπίζεται συνήθως ο στόχος των ερευνών: αντί να εξετάζεται αν μία μορφή εκπαιδευτικού προγράμματος είναι αποτελεσματική ή όχι, εξετάζεται το γιατί, το πότε και για ποιους είναι αποτελεσματική. Οι Kraiger, Ford και Salas (1993) προτείνουν η αξιολόγηση των εκπαιδευτικών προγραμμάτων να στηριχτεί σε τρεις κατηγορίες αποτελεσμάτων (Κάντας, 1998):

- ⇒ στα γνωστικά αποτελέσματα (Gagné) στα οποία περιλαμβάνονται η λεκτική γνώση (ποσότητα, ακρίβεια ανάκλησης, ταχύτητα πρόσβασης), η οργάνωση της γνώσης που περιέχει τα νοητικά μοντέλα (ομοιότητα με το ιδεατό, αλληλοσυσχέτιση των στοιχείων, ιεραρχική κατάταξη) και οι γνωστικές στρατηγικές (αυτεπίγνωση και αυτορρύθμιση),
- ⇒ στα αποτελέσματα που σχετίζονται με τις δεξιότητες (ταχύτητα επίδοσης, ρευστότητα, αριθμός σφαλμάτων, γενίκευση, διάκριση, προσοχή, κ.λπ.),

-
- ⇒ στα συναισθηματικά αποτελέσματα (κατεύθυνση και ισχύς στάσης, προσανατολισμός, στοχοθέτηση, κ.λπ.).

3.4. Εκτίμηση των αναγκών του προγράμματος

Κατά την διαδικασία της αξιολόγησης τίθενται ερωτήματα, τα οποία αφορούν στην εκτίμηση των αναγκών ενός προγράμματος. Αυτά έχουν να κάνουν με:

- τον βαθμό ταύτισης του πληθυσμού, στον οποίο προσφέρεται το πρόγραμμα με τον προβλεπόμενο στον σχεδιασμό, πληθυσμό-στόχο,
- τον βαθμό ικανοποίησης των συμμετεχόντων,
- τον βαθμό εφαρμογής των προβλεπόμενων ενεργειών,
- την ποιότητα των υλικών και συστατικών του προγράμματος (Hawe, 1990, L. Gunninghan, 1999, Shipman, 1989).

Στην συνέχεια, οι σημαντικότερες πηγές πληροφόρησης για την εκτίμηση των αναγκών είναι (Chauvin, MugaJu & Complavi, 1998, Patel, 1998, Wright, 1998, Posavac & Carey, 1992):

- Παρατήρηση και περιγραφή της τρέχουσας πραγματικότητας. Αυτό σημαίνει παρατήρηση του πληθυσμού (καθορισμό, κατανόηση των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών του, τρόπος και βαθμός ικανοποίησης των αναγκών του, προσπάθεια ποσοτικοποίησης του προβλήματος) και συνεργασία με τις ήδη υπάρχουσες σχετικές κοινωνικές υπηρεσίες στην περιοχή.
- Κοινωνικοί δείκτες για τις εκάστοτε ανάγκες, οι οποίοι αποτελούν απόδειξη των κοινωνικών προβλημάτων προς αντιμετώπιση, αλλά βέβαια και μόνο αυτοί δεν μπορούν να λειτουργήσουν ως αξιόπιστη πηγή.
- Πληροφοριοδότες-κλειδιά, άνθρωποι δηλαδή που γνωρίζουν πολύ καλά έναν χώρο αλλά και τις ανάγκες του (επιχειρηματίες της περιοχής, υψηλά ιστάμενα πρόσωπα, κ.λπ.) και οι οποίοι έχουν άμεση εικόνα των αναγκών που υπάρχουν.
- Ομάδες εστίασης, που η σύστασή τους βοηθάει μέσω της αλληλεπίδρασης που αναπτύσσεται με την ελεύθερη συζήτηση, στην ανάδειξη διαφόρων διατάσεων του προβλήματος.

3.5. Τρόπος αξιολόγησης κριτηρίων αξιολόγησης

Τα κριτήρια αξιολόγησης, θα λέγαμε ότι είναι η πιο σημαντική παράμετρος σε μία αξιολόγηση, διότι βοηθούν τους αξιολογητές να κατανοήσουν καλύτερα το πρόγραμμα και όχι μόνο. Αναφέρθηκε προηγουμένως το πόσο σημαντικός είναι ο καλός σχεδιασμός της αξιολόγησης, αλλά από την άλλη, η επιλογή λανθασμένων κριτηρίων μπορεί και αυτή με την σειρά της να οδηγήσει σε λανθασμένα συμπεράσματα (Δημητρακόπουλος, 1999, Weiss, 1998, Posavac & Carey, 1992). Η επιλογή λοιπόν κριτηρίων είναι συνάρτηση και της οπτικής κάτω από την οποία, μελετάται η εξελικτική διαδικασία του προγράμματος.

Σε γενικές γραμμές, δεν υπάρχουν σταθερά γενικά κριτήρια, τα οποία να μπορούν να εφαρμοστούν σε κάθε αξιολόγηση. Τίθενται όμως κάποιες γενικές ερωτήσεις προς αξιολόγηση, η απάντηση των οποίων αποτελεί σημαντική προϋπόθεση προκειμένου να διαμορφώσει ο αξιολογητής πληρέστερη εικόνα και να συλλέξει με αυτόν τον τρόπο πιο αντικειμενικά ειδικά κριτήρια. Αυτές είναι οι εξής:

1. Ο βαθμός που το πρόγραμμα ταιριάζει με τις αξίες των εμπλεκομένων.
2. Ο βαθμός που το πρόγραμμα ταιριάζει στις ανάγκες του πληθυσμού-στόχου.
3. Ο βαθμός που η εφαρμογή του προγράμματος είναι σύμφωνη με τα αρχικά σχέδια. Είναι πολύ δύσκολο να εφαρμοστεί ένα πρόγραμμα, όπως ακριβώς σχεδιάστηκε. Μία σημαντική παράμετρος που μπορεί να καταστήσει άγονη την αξιολόγηση είναι οι συγκρουόμενες αξίες των εμπλεκομένων στο πρόγραμμα.
4. Ο βαθμός συμφωνίας στόχων και αποτελεσμάτων του προγράμματος.
5. Η ύπαρξη θεωρίας, η οποία υποστηρίζει το πρόγραμμα. Ο καθορισμός μίας θεωρίας πίσω από ένα πρόγραμμα είναι πολύ σημαντικός, διότι αποσαφηνίζει τους στόχους της αξιολόγησης, βοηθάει τους εμπλεκόμενους να κατανοήσουν καλύτερα τα αποτελέσματά της και τους αξιολογητές να γνωρίζουν σε ποια ακριβώς σημεία να διερευνήσουν όταν επιχειρούν την αξιολόγηση (Posavac, σελ. 57).
6. Το αν αλλά και ο βαθμός που το πρόγραμμα είναι αποδεικτό από όλους. Η καταγραφή πιθανών συγκρούσεων και διαφωνιών από τους ήδη εμπλεκόμενους είναι στοιχείο που θα πρέπει να ληφθεί υπόψη κατά τον σχεδιασμό της αξιολόγησης.
7. Ο τρόπος διάθεσης του οικονομικού προϋπολογισμού-πόρων του προγράμματος. Ο αξιολογητής οφείλει να γνωρίζει εάν στο πρόγραμμα συμμετέχουν αυτοί για τους οποίους προορίζεται, εάν οι πόροι του προγράμματος ξοδεύονται με τον σωστό τρόπο, εάν τα αποτελέσματα του προγράμματος δικαιολογούν κάποιες δαπάνες καθώς και τον βαθμό

στον οποίο, το σχέδιο της αξιολόγησης επιτρέπει την ανάπτυξη κριτηρίων ευαίσθητων σε ανεπιθύμητες παρενέργειες.

Κεφάλαιο 4. Μέθοδοι αξιολόγησης

Οι μέθοδοι αξιολόγησης ανήκουν σε δύο βασικές κατηγορίες, στις ποσοτικές και στις ποιοτικές μεθόδους. Το από ποια κατηγορία θα επιλέξουμε μέθοδο θα εξαρτηθεί από την φύση του προγράμματος, από τον σκοπό της αξιολόγησης, από τον τύπο της αξιολόγησης (εάν είναι ενδιάμεση ή τελική) καθώς και από θέματα που έχουν σχέση με πρακτικά ζητήματα όπως είναι ο διαθέσιμος χώρος, ο χρόνος, οι πόροι και το προσωπικό της αξιολόγησης. Στην συνέχεια, παρατίθενται οι δύο κατηγορίες μεθόδων με τα πλεονεκτήματα και τα μειονεκτήματά τους.

4.1. Ποσοτικές μέθοδοι

Οι ποσοτικές μέθοδοι αξιολόγησης σχετίζονται με την συλλογή αριθμητικών δεδομένων. Η ποσοτική αξιολόγηση συλλέγει δεδομένα που μπορούν να μετασχηματιστούν με αριθμητική μορφή, έτσι η ανάλυση θα γίνει κατά μεγάλο μέρος με στατιστικές και αναφορές, οι οποίες θα βασίζονται στο μεγαλύτερο τμήμα τους στο μέγεθος των επιδράσεων και την σημαντικότητα των στατιστικών σχέσεων. Εστιάζει στην ακρίβεια των μετρήσεων. Τα ποσοτικά δεδομένα συλλέγονται με πειραματικό ή οίονει πειραματικό σχεδιασμό (Campbell & Stanley, 1966· Cook & Campbell, 1979). Τα ποσοτικά δεδομένα εμφανίζονται μέσω διαφόρων τρόπων. Από την πλευρά των δεδομένων, στην ουσία οι πληροφορίες προέρχονται μέσα από συνεντεύξεις, ερωτηματολόγια, προγράμματα ή παρατηρήσεις και μετασχηματίζονται σε αριθμητικές αξίες. Από την πλευρά του σχεδιασμού, η ποσοτική αξιολόγηση συνήθως συγκρίνεται με μία ή περισσότερες άλλες ομάδες συμμετεχόντων. Ένα βασικό πλεονέκτημα της ποσοτικής αξιολόγησης είναι ότι επιτρέπει στον ερευνητή να καταλήξει σε συμπεράσματα με κάποιο βαθμό εμπιστοσύνης για τα όρια και την κατανομή του πληθυσμού. Επιτρέπει την γενίκευση των συμπερασμάτων σε ομοειδείς πληθυσμούς, υπό την προϋπόθεση βέβαια της συλλογής δεδομένων μέσω ομοιόμορφης αντιμετώπισης του δείγματος. Η χρήση στατιστικών τεχνικών επιτρέπει την διερεύνηση σχέσεων μεταξύ των μεταβλητών. Οι ποσοτικές μέθοδοι παρέχουν τη δυνατότητα πιο αντικειμενικών μετρήσεων. Ο αξιολογητής βρίσκεται έξω από τα γεγονότα και δεν εμπλέκεται προσωπικά.

4.1.1. Μη πειραματικές μέθοδοι αξιολόγησης αποτελέσματος

* Σχέδια μίας ομάδας

- μία ομάδα και μία μέτρηση: Όταν κάποιοι άνθρωποι παρακολουθούν ένα εκπαιδευτικό πρόγραμμα και αναζητούν να μάθουν την επιτυχία του, συνήθως χρησιμοποιούν την απλούστερη μορφή της αξιολόγησης αποτελέσματος επειδή θέλουν να ξέρουν τις γνώσεις των συμμετεχόντων μετά το πρόγραμμα που παρακολούθησαν. Το πρώτο βήμα για να αποφασιστεί εάν ένα πρόγραμμα είναι χρήσιμο να μαθευτεί είναι εάν οι συμμετέχοντες τελειώνουν το πρόγραμμα με ένα επίπεδο επίτευξης που να ταιριάζει με τους ρητούς ή άρρητους στόχους του προγράμματος. Αυτό που γίνεται λοιπόν, στην προκειμένη περίπτωση είναι ένα σύνολο συστηματικών παρατηρήσεων σε μία ομάδα, σε συγκεκριμένο χρόνο, μετά την ολοκλήρωση του προγράμματος. Η προσέγγιση βέβαια αυτή δεν μας δείχνει τις αλλαγές που τυχόν υπέστησαν οι συμμετέχοντες, κατά την διάρκεια του προγράμματος (Posavac & Carey, 1992).
- μία ομάδα και δύο μετρήσεις: Το είδος αυτό της μέτρησης γίνεται συνήθως για να διαπιστωθεί εάν οι συμμετέχοντες βελτιώθηκαν κατά την διάρκεια που παρακολουθούσαν το πρόγραμμα. Παρ' όλα αυτά οι πληροφορίες που συλλέγονται από αυτή την μέτρηση ίσως δεν είναι και τόσο έγκυρες διότι υπάρχουν πολλές ερμηνείες, όταν μετά από μία σύγκριση πριν και μετά, υπάρξει και αλλαγή στο αποτέλεσμα. Αυτές οι ερμηνείες λέγονται «απειλές της εσωτερικής εγκυρότητας» (Campbell & Stanley, 1963), (Posavac & Carey, 1992).

4.1.2. *Οιονεί πειραματικές μέθοδοι αξιολόγησης αποτελέσματος*

- Σχέδια επαναληπτικών μετρήσεων: Η συλλογή δεδομένων κατά την διάρκεια πολλών χρονικών περιόδων είναι ένας τρόπος ικανοποίησης κάποιων από τα τεστ εσωτερικής εγκυρότητας. Μέσω αυτού του είδους μέτρησης μπορεί να μειωθεί η πιθανότητα της σύγχυσης ενός προγράμματος με τις επιδράσεις της ωρίμανσης που ενυπάρχει στην μέτρηση πριν και μετά. Στην προσέγγιση λοιπόν αυτή, των επαναληπτικών μετρήσεων περιλαμβάνονται τα ακόλουθα χαρακτηριστικά: α) ορίζεται μία απλή μονάδα και β) γίνονται μετρήσεις γ) σε μεγάλο αριθμό διαστημάτων δ) που προηγούνται και ακολουθούν κάποια ελεγχόμενη ή φυσική παρέμβαση (Knapp, 1977), (Posavac & Carey, 1992).
- Σχέδιο μη ισοδύναμης ομάδας ελέγχου: Στην συγκεκριμένη προσέγγιση αυξάνεται ο αριθμός των ομάδων που παρατηρούνται για να εξεταστούν στην συνέχεια τα αποτελέσματα τους (Posavac & Carey, 1992).

4.1.3. Πειραματικές προσεγγίσεις αξιολόγησης αποτελέσματος

Οι προσεγγίσεις αυτές χρησιμοποιούνται για να γίνει ανάλυση των αιτιών της αλλαγής, κυρίως όταν πρόκειται να αποδοθεί αιτιότητα ανάμεσα σε παροχές υπηρεσιών και στο αποτέλεσμα ενός προγράμματος. Ένα πείραμα διεξάγεται κυρίως όταν εισάγεται ένα νέο πρόγραμμα, όταν το συμφέρον από τη χρησιμοποίηση του πειράματος είναι μεγάλο, όταν υπάρχει αμφισβήτηση για την αποτελεσματικότητα του πειράματος, όταν είναι επιθυμητή μία αλλαγή και δεν υπάρχει πλάνο για το πώς θα επιτευχθεί.

4.2. Ποιοτικές μέθοδοι

Η ποιοτική αξιολόγηση χρησιμοποιεί κυρίως μη δομημένες συνεντεύξεις και τεχνικές παρατήρησης. Τα ποιοτικά δεδομένα συνήθως συλλέγονται σε μελέτες περίπτωσης, σε εθνογραφίες ή σε άλλα μη στάνταρτ σχέδια. Οι αναλύσεις και η τελική έκθεση έχουν αφηγηματική μορφή. Οι ποιοτικές προσεγγίσεις επίσης ποικίλλουν. Τα δεδομένα μπορεί να προέλθουν από μακροπρόθεσμη, εθνογραφική έρευνα, όπως για παράδειγμα, ένας ανθρωπολόγος που ζοδεύει ένα χρόνο ή περισσότερο έρχεται να γνωρίσει και να κατανοήσει τον πολιτισμό, το είδος του μυαλού και τις δραστηριότητες των ιθαγενών. Στην άλλη έσχατη περίπτωση, τα δεδομένα μπορεί να συλλεχθούν με σύντομες επισκέψεις σε ένα πρόγραμμα, κάνοντας ανοιχτές και κλειστές ερωτήσεις στο προσωπικό και στους συμμετέχοντες. Υπάρχουν πολλές παραλλαγές μεταξύ τους, το σύνθημα είναι η ευκαμψία στην συστηματική έρευνα. Ο ποιοτικός αξιολογητής δίνει περισσότερο έμφαση στην κατανόηση απ' ό,τι στην ακριβή μέτρηση των γεγονότων. Από την πλευρά του σχεδιασμού, δίνεται μικρή έμφαση στο να γίνει σύγκριση με ομάδες, οι οποίες δεν παρακολουθούν το πρόγραμμα. Ο ποιοτικός αξιολογητής τείνει να βασιζείται σε λεπτομερή γνώση των διαδικασιών από τις οποίες, το πρόγραμμα παίρνει μορφή καθώς και πώς αυτές οι διαδικασίες επηρεάζουν τους συμμετέχοντες, όχι με στατιστικές συγκρίσεις. Στην ανάλυση, οι ποιοτικοί αξιολογητές τείνουν να αναλύουν τα δεδομένα όπως έρχονται, αναπτύσσοντας αργότερα τις φάσεις της συστηματικής έρευνας, ως απάντηση στην γνώση που αυτοί κερδίζουν. Στην ποιοτική αξιολόγηση δίνεται έμφαση στην διαδικασία εξέλιξης του προγράμματος, στην κατανόηση των γεγονότων και των ιδιαίτερων παραμέτρων που επιδρούν και συμβάλλουν στα θετικά ή αρνητικά αποτελέσματα. Ο αξιολογητής δεν μπορεί να κάνει ακριβείς εκτιμήσεις για την σχέση μεταξύ μεταβλητών. Όσον αφορά τις μετρήσεις, ο ίδιος ο αξιολογητής αποτελεί το ψυχομετρικό εργαλείο. Η παρουσία του κατά την διάρκεια της συνέντευξης ή της παρατήρησης μπορεί να χρωματίζει τη σημαντικότητα των προς καταγραφή γεγονότων, ανάλογα με τις δικές του αξίες και την οπτική του, κάτι που δεν

αποφεύγεται όμως ούτε στις ποσοτικές αξιολογήσεις, καθώς ο αξιολογητής επιλέγει τις σημαντικές κατά την γνώμη του μεταβλητές. Στις ποιοτικές αναλύσεις, ο παραπάνω περιορισμός μπορεί να αρθεί σε μεγάλο βαθμό με την διασταύρωση των δεδομένων και από άλλες πηγές. Στην ουσία, ο αξιολογητής πριν αποδεχτεί τα δεδομένα, αναζητά την σύγκριση με απαντήσεις-αποκρίσεις από άλλους ανθρώπους, προγράμματα, συνεδριάσεις, κ.λπ..

4.2.1. *Εθνογραφική μελέτη*

Μία αρχέτυπη ποιοτική μέθοδος αξιολόγησης είναι η εθνογραφική μελέτη. Είναι μία ιδιαίτερα απαιτητική μέθοδος κατά την οποία, ο ερευνητής μένει στον υπό μελέτη χώρο και συμμετέχει στις δραστηριότητες του πληθυσμού. Συνήθως, οι ανθρωπολόγοι είναι αυτοί που χρησιμοποιούν την συγκεκριμένη μέθοδο, η οποία απαιτεί να υπάρχει μία προθυμία από τον ερευνητή να «βάλει» στην άκρη όλα όσα πιστεύει στην προσπάθεια του να δει τον κόσμο μέσα από τα μάτια των άλλων. Πρέπει στην ουσία να διαθέτει την ικανότητα να μοιραστεί τις ίδιες νόρμες, αξίες και πεποιθήσεις με αυτούς, έτσι ώστε να μπορέσει να κατανοήσει την πραγματικότητα με την δική τους οπτική (Weiss, 1998).

4.2.2. *Παρατήρηση*

- *Συμμετοχική παρατήρηση:* Και στην συγκεκριμένη μέθοδο, ο ερευνητής παίρνει μέρος στις δραστηριότητες και στα γεγονότα της υπό παρατήρηση ομάδας. Κατά αυτή την έννοια, η συμμετοχική παρατήρηση μοιάζει με την εθνογραφική μελέτη. Όμως ενώ ασχολείται με τις δραστηριότητες που μελετά, πρώτη της προτεραιότητα είναι η παρατήρηση. Η συμμετοχή είναι απλά ένας τρόπος να προσεγγίσει περισσότερο το γεγονός και να νιώσει καλύτερα με τους υπόλοιπους συμμετέχοντες. Του δίνει την δυνατότητα και την ευκαιρία να συζητήσει ελεύθερα με τους υπόλοιπους, να ανταλλάξει απόψεις καθώς και να ακούσει ελεύθερα τα σχόλια που κάνουν πάνω σε κάποια θέματα. Ο χρόνος που θα διαρκέσει δεν είναι συγκεκριμένος, απλώς χρειάζεται τα μέλη να αποκτήσουν μία οικειότητα για να μπορέσουν να καταγράψουν κάποια στοιχεία τα οποία με άλλη μέθοδο δεν είναι εφικτό να γίνουν. Η καταγραφή βέβαια των στοιχείων δεν γίνεται κατά την διάρκεια της παρατήρησης, αλλά είναι πολύ σημαντικό να γίνει το συντομότερο δυνατό, έτσι ώστε να μην χαθεί η δυναμική των γεγονότων και το κλίμα που δημιουργήθηκε (Weiss, 1998).
- *Μη συμμετοχική παρατήρηση:* Μία άλλη εναλλακτική και όχι αντίθετη προσέγγιση είναι η μη συμμετοχική παρατήρηση. Εδώ ο ερευνητής δεν παίρνει μέρος στα γεγονότα, ως μέλος της

ομάδας. Θέλει να συλλέξει πληροφορίες για την έρευνα του, αλλά δεν θέλει να εμπλακεί στο ελάχιστο με τα μέλη της ομάδας. Γι' αυτό γίνεται μία προσπάθεια, έτσι ώστε τα μέλη της ομάδας να εξοικειωθούν με την ύπαρξη του και να λειτουργήσουν μέσα στην ομάδα σαν να μην υπάρχει. Ο ερευνητής στην προκειμένη περίπτωση, ενδιαφέρεται για την σφαιρική περιγραφή και κατανόηση των γεγονότων όπως αυτά παρουσιάζονται στην πραγματικότητα (Weiss, 1998).

4.2.3. Άτυπη συνέντευξη

Στην συγκεκριμένη μέθοδο, δεν υπάρχουν προσχεδιασμένες ερωτήσεις όπως στην συνέντευξη που χρησιμοποιείται με την ποσοτική μέθοδο. Εδώ ο ερευνητής έχει μία γενική άποψη του τι θέλει να «πάρει» από το άτομο που έχει απέναντί του, συγκρίνοντας πολλές φορές την απάντησή του, με τις απαντήσεις άλλων ατόμων πάνω στο ίδιο θέμα. Αρχικά, ξεκινάει με γενικές ερωτήσεις για να προσανατολιστεί γύρω από το θέμα και στην συνέχεια, προχωράει και σε πιο συγκεκριμένες ερωτήσεις. Γενικά υποβάλλει διαφορετικές ερωτήσεις σε διαφορετικούς ανθρώπους για να πάρει ποικίλες πληροφορίες. Ενώ ο διάλογος έχει ελεύθερη μορφή, όταν κάποιος τονίσει ένα σημείο, στο οποίο δεν είχε δοθεί μεγάλη σημασία αρχικά, ο αξιολογητής αρχίζει να τροποποιεί την δυναμική του διαλόγου και υποβάλλει τέτοιες ερωτήσεις, οι οποίες θα του δώσουν επαρκείς πληροφορίες για το θέμα που αναδύθηκε. Αν κατά την διάρκεια της αξιολόγησης, κατά την οποία γίνονται άτυπες συνεντεύξεις, δοθούν πληροφορίες αντιφατικές μεταξύ τους, τότε ο αξιολογητής θα προσπαθήσει με επιπλέον ερωτήσεις να προσελεύσει τον ερωτώμενο προς την κατεύθυνση που θέλει. Γενικά, η άτυπη συνέντευξη είναι μία επαναληπτική διαδικασία, η οποία μπορεί να επανέλθει σε διάφορες φάσεις, ακόμη και στο τέλος της αξιολόγησης, αν αυτό κριθεί αναγκαίο (Weiss, 1998).

4.2.4. Ομάδες εστίασης

Οι ομάδες εστίασης είναι μία τεχνική, η οποία αναπτύχθηκε στο κομμάτι της έρευνας αγοράς για να δώσει πληροφορίες σχετικά με τις αντιδράσεις των καταναλωτών σε ένα νέο προϊόν ή υπηρεσία. Το βασικό χαρακτηριστικό της είναι ότι συγκεντρώνεται μία ομάδα ατόμων και ο ερευνητής υποβάλλει ένα θέμα-ερώτημα για συζήτηση. Η ομάδα εστίασης επιτρέπει στον ερευνητή ή στον αξιολογητή να καταγράψει τις απαντήσεις τους, τους προβληματισμούς τους και την αλληλεπίδραση που αναπτύσσεται κατά την ανταλλαγή απόψεων. Παρά το γεγονός, ότι πρόκειται για μία τεχνητή ομάδα, η αλληλεπίδραση που αναπτύσσεται μεταξύ τους, τους δίνει

πολλές πληροφορίες για την δυναμική και την σχέση των μελών. Πολλές φορές, τα μέλη αυτής της ομάδας θα προσπαθήσουν να επιλύσουν και μεταξύ τους διαφορές που τυχόν θα εμφανιστούν. Ο αξιολογητής μπορεί να παρατηρήσει ποιες είναι αυτές οι διαφωνίες και ποια είναι η βάση τους συλλέγοντας κατ' αυτόν τον τρόπο αρκετό πληροφοριακό υλικό. Οι ομάδες εστίασης λειτουργούν καλύτερα όταν η σύνθεση τους δεν αντικατοπτρίζει την ιεραρχική δομή του υπό μελέτη οργανισμού, διότι με αυτόν τον τρόπο τα άτομα της ομάδας διατυπώνουν ελεύθερα τις απόψεις τους καθώς δεν έχουν τον φόβο μήπως λογοκριθούν. Τέλος, οι ομάδες εστίασης μπορεί να αποτελέσουν μία συμπληρωματική πηγή πληροφοριακού υλικού προκειμένου να αναδυθούν παράγοντες που δεν είχαν ληφθεί υπόψη στον αρχικό σχεδιασμό (Weiss, 1998).

4.2.5. *Μελέτη αρχειακών πηγών*

Μία άλλη πηγή συλλογής δεδομένων είναι τα αρχεία που αναφέρονται στο πρόγραμμα (όπως νομοθεσία, ρυθμίσεις, συμβόλαια, στατιστικά στοιχεία, πρακτικά επίσημων συναντήσεων, ενημερωτικά φυλλάδια, κ.λπ.). Τα αρχεία μπορεί να αποτελέσουν μία διαφορετική πηγή άντλησης ερωτήσεων ή ένα μέσο διευκρίνησης κάποιων στοιχείων τα οποία είναι δύσκολο να βρεθούν με άλλο τρόπο. Στην περίπτωση που έχουμε συλλέξει στοιχεία με άλλους τρόπους, τότε μπορούμε με τον τρόπο αυτό να διασταυρώσουμε την ακρίβεια των πληροφοριών μας.

Ένα βασικό πλεονέκτημα της συγκεκριμένης μεθόδου είναι ότι τα στοιχεία που συλλέγουμε, γράφονται την ίδια χρονική στιγμή που διεξάγονται τα γεγονότα και έτσι αποφεύγεται η αλλοίωση ή η διαστρέβλωση των πληροφοριών που οφείλεται στο πέρασμα του χρόνου. Το μειονέκτημα της από την άλλη, είναι το ότι τα αρχεία τηρούνται για διαφορετικό σκοπό από αυτόν της αξιολόγησης και έτσι μπορεί να είναι και ελλιπή. Για παράδειγμα, όταν καταγράφονται τα πρακτικά μίας συνάντησης, μεγάλο ενδιαφέρον έχουν και θα αναφερθούν τα τελικά συμπεράσματα ή η διατύπωση κάποιας συμφωνίας και όχι κάποιες διαφωνίες, οι οποίες ενδεχομένως θα έγιναν και θα διατυπώθηκαν κατά την διάρκεια της συνάντησης. Άλλες φορές πάλι, μέρος των αρχείων έχει καταστραφεί ή κάποιοι φάκελοι έχουν χαθεί, καθώς ελάχιστοι άνθρωποι ενδιαφέρονται για την σωστή τήρησή τους.

Τα στοιχεία που παίρνουμε από την συγκεκριμένη μέθοδο είναι και ποιοτικά αλλά και ποσοτικά (Weiss, 1998).

4.2.6. Μελέτη περίπτωσης

Η μελέτη περίπτωσης είναι ένας τρόπος οργάνωσης των δεδομένων, έτσι ώστε να σχηματιστεί μία συνολική εικόνα για το θέμα. Δίνεται ιδιαίτερη έμφαση στις σχέσεις που αναπτύσσονται ανάμεσα στους ανθρώπους, στις πεποιθήσεις τους και στα γεγονότα που εκτυλίσσονται. Αυτό που ενδιαφέρει κυρίως είναι η ανάδειξη όλων των στοιχείων ταυτόχρονα, με έναν ολιστικό τρόπο και όχι η ομαδοποίησή τους, η διεξαγωγή ερωτήσεων και η ανάλυση δεδομένων.

Ο Yin (1994) ορίζει την μελέτη περίπτωσης ως μία εμπειρική συστηματική έρευνα, η οποία ερευνά ένα φαινόμενο στο φυσικό του περιβάλλον, παρόλο που τα όρια ανάμεσα στο φαινόμενο και στο περιεχόμενο του δεν είναι σαφή, χρησιμοποιώντας πολλαπλές πηγές απόδειξης. Μάλιστα, αναφέρει ότι μπορεί να υπάρξουν και ποσοτικές μελέτες περίπτωσης, οι οποίες χρησιμοποιούν ψυχομετρικές κλίμακες (Weiss, 1998).

4.2.7. Άλλοι τρόποι συλλογής ποιοτικών πληροφοριών

Άλλοι τρόποι, με τους οποίους μπορούμε να συλλέξουμε ποιοτικό πληροφοριακό υλικό είναι τα άρθρα στον ημερήσιο ή περιοδικό τύπο, το φωτογραφικό υλικό, διάφορα σχέδια ή μελέτες, οι βιογραφίες, η αλληλογραφία, κ.λπ.. Επίσης διάφορες δημιουργικές εργασίες ή οι εργασίες που αναθέτονται για το σπίτι όσον αφορά στους μαθητές, μπορούν να μας δώσουν πληροφορίες για το θέμα με το οποίο ασχολούμαστε (Weiss, 1998).

4.3. Παράμετροι που καθορίζουν την επιλογή της μεθόδου

Το στοιχείο εκείνο που θα καθορίσει ποια μέθοδο θα χρησιμοποιήσουμε σε μία αξιολόγηση είναι εξ ολοκλήρου ο σκοπός της αξιολόγησης που κάνουμε. Σύμφωνα με τους ακόλουθους ερευνητές (Wilson & Lipsey, 2000, Wright, 1998, Weiss, 1998) έχουμε τις εξής παραμέτρους.

Οι ποσοτικές μέθοδοι επιλέγονται συνήθως όταν:

- ☞ Ενδιαφέρει α) ο τρόπος υλοποίησης του προγράμματος και β) το πρόγραμμα έχει ξεκάθαρους στόχους και καλά καθορισμένες λειτουργίες. Αυτό συνήθως γίνεται όταν έχουν προηγηθεί προηγούμενες αξιολογήσεις στο ίδιο ή σε παρεμφερή προγράμματα.
- ☞ Το βασικό ερευνητικό ερώτημα αναφέρεται στο πώς υλοποιείται το πρόγραμμα.
- ☞ Τα κριτήρια που θέτονται είναι ποσοτικά.
- ☞ Δίνεται έμφαση κυρίως στην ακρίβεια των πληροφοριών.

☞ Ενδιαφέρει η ύπαρξη συνάφειας μεταξύ μεταβλητών.

Οι ποιοτικές μέθοδοι επιλέγονται συνήθως όταν:

☞ Οι βασικές ερωτήσεις σχετίζονται με την διαδικασία του προγράμματος.

☞ Το πρόγραμμα περιγράφει βαθμό δραστηριοτήτων και μεταβλητών και κανείς δεν είναι σίγουρος για το ποια χαρακτηριστικά είναι σημαντικά να μελετήσει.

☞ Όλη η κατάσταση μπορεί να είναι τόσο ευμετάβλητη στο να θέλει να συνδέσει την αξιολόγηση με νέα, αυθαίρετα μέτρα.

☞ Τα κριτήρια που θέτονται είναι ποιοτικά.

☞ Δίνεται έμφαση στον πλούτο των πληροφοριών και στη διερεύνηση μιας μεταβλητής από διάφορες οπτικές.

☞ Ενδιαφέρει η ανίχνευση συμπληρωματικών μεταβλητών που επηρεάζουν το πρόγραμμα και δεν έχουν συμπεριληφθεί στον αρχικό σχεδιασμό.

Τόσο οι ποιοτικές όσο και οι ποσοτικές μέθοδοι μπορούν να χρησιμοποιηθούν όταν:

- Ενδιαφέρει η αναζήτηση κάποιων ιδιαίτερων χαρακτηριστικών που συμβάλλουν στην επιτυχία ή αποτυχία του προγράμματος (π.χ. ο τρόπος διδασκαλίας, η υλικοτεχνική υποδομή, η συμπεριφορά των διδασκόντων).
- Ο σχεδιασμός της έρευνας στοχεύει στον έλεγχο του θεωρητικού υπόβαθρου του προγράμματος.

4.4. Συνδυασμός ποσοτικών και ποιοτικών μεθόδων

Η ποιοτική αξιολόγηση έχει ιδιαίτερη ισχύ, η οποία αυξάνεται κατά πολύ σε συνδυασμό με την ποσοτική προσέγγιση. Σε πολλές περιπτώσεις ο συνδυασμός ποιοτικών και ποσοτικών μεθόδων (Wilson & Lipsey, 2000· Wright, 1998· Weiss, 1998) αυξάνει την ποιότητα και την ερμηνεία της έρευνας. Στην πιο απλή περίπτωση, ο ερευνητής μπορεί να ενσωματώσει κάποια ποσοτικά στοιχεία σε μία ποιοτική μελέτη. Μπορεί αρχικά να χρησιμοποιήσει συνεντεύξεις και παρατήρηση και στην συνέχεια, να αρχίσει να ποσοτικοποιεί κάποια δεδομένα. Μπορεί επίσης, να σχεδιάσει χωριστές υπο-έρευνες, χρησιμοποιώντας ποιοτικές μεθόδους για την μελέτη της εξέλιξης του προγράμματος και ποσοτικές για την μελέτη των αποτελεσμάτων.

Κάποιοι θεωρητικοί, όπως οι Guba και Linton (1989), υποστηρίζουν ότι δεν είναι δυνατόν να χρησιμοποιηθούν οι δύο μέθοδοι, σε συνδυασμό σε μία αξιολόγηση. Θεωρούν ότι οι δύο

μέθοδοι βασίζονται σε διαφορετικές επιστημολογικές και οντολογικές αρχές. Οι ποσοτικές μέθοδοι έχουν ορθολογική βάση, μετρούν αντικειμενικά την υπαρκτή πραγματικότητα. Οι ποιοτικές μέθοδοι αντίθετα, βασίζονται στην άποψη ότι κάθε άνθρωπος κατασκευάζει τη δική του πραγματικότητα και έτσι μπορούν να μετρήσουν μόνο τις αντιλήψεις των συμμετεχόντων και τον τρόπο που αυτοί δίνουν νόημα στις εμπειρίες τους από ένα πρόγραμμα.

Άλλοι ερευνητές, όπως οι Cook και Reichardt 1979, Maxwell, 1986, Smith, 1986, Cronbach, 1982 υποστηρίζουν ότι οι δύο μέθοδοι μπορούν να συνδυαστούν. Οι ποσοτικές μέθοδοι είναι ακριβέστερες, οι ποιοτικές πληροφορίες όμως που εξάγονται από την παρατήρηση παίζουν πολύ σπουδαίο ρόλο στην καλύτερη κατανόηση και ερμηνεία των ποσοτικών πληροφοριών.

Καταλήγουμε ότι οι ποιοτικές και ποσοτικές μέθοδοι μπορούν να συνδυαστούν με διάφορους τρόπους, όπως:

- *Στη μελέτη των διαφορετικών μερών ενός προγράμματος*, δηλαδή οι ποιοτικές μέθοδοι στην αξιολόγηση της διαδικασίας του προγράμματος και οι ποσοτικές στην αξιολόγηση του αποτελέσματος. Ο Mark και Shotland (1987) το ονομάζουν αυτό συμπληρωματικότητα.
- *Στη μελέτη των διαφορετικών φάσεων ενός προγράμματος*. Στην αρχή της έρευνας όταν διεξάγεται η πιλοτική μελέτη, οι ποιοτικές μετρήσεις μπορούν να δώσουν εποικοδομητικές πληροφορίες και να βοηθήσουν τον ερευνητή να προχωρήσει στην κυρίως έρευνα. Στην συνέχεια, μπορεί να ακολουθήσει η ποσοτική αξιολόγηση.
- *Στην ανάπτυξη του σχεδίου αξιολόγησης και των μετρήσεων*. Διεξάγεται αρχικά ποιοτική έρευνα της οποίας, οι πληροφορίες θα χρησιμεύσουν για την ανάπτυξη καταλληλότερων μετρήσεων και καταλληλότερου ερευνητικού σχεδιασμού που θα βασίζεται σε ποσοτικές μεθόδους.
- *Στη μελέτη ίδιων φαινομένων με διαφορετικές μεθόδους*. Ο στόχος είναι να ελεγχθούν οι πληροφορίες που παίρνουμε από μία μέθοδο με τις πληροφορίες που παίρνουμε από άλλες μεθόδους, έτσι ώστε να επιβεβαιωθούν τα ευρήματά μας. Με τον τρόπο αυτό αυξάνεται η εγκυρότητα των αποτελεσμάτων.
- *Στην αποσαφήνιση των ευρημάτων που έχουν διεξαχθεί με μία από τις δύο μεθόδους*. Κάθε μέθοδος μπορεί να συμβάλλει στην κατανόηση των ευρημάτων που έχουν προέλθει από την άλλη, καθώς και στην συμπλήρωση των απαντήσεων κάποιων ερωτημάτων που είτε η μία, είτε η άλλη απέτυχε να δώσει.

Κεφάλαιο 5. Συλλογή δεδομένων

Ο σκοπός της ανάλυσης είναι να μετασχηματίσει ένα σύνολο από ακατέργαστα δεδομένα σε μία συνδεδεμένη λογικά εκτίμηση. Ο τρόπος ανάλυσης και ερμηνείας των δεδομένων εξαρτάται από το βασικό ερευνητικό ερώτημα, τον ερευνητικό σχεδιασμό, τη φύση των μετρήσεων και τα μέσα συλλογής των δεδομένων. Η ανάλυση όμως είτε πρόκειται για ποιοτική, είτε για ποσοτική μέθοδο, ακολουθεί μία ορισμένη λογική, ώστε ο αξιολογητής στο τέλος της έρευνας να είναι σε θέση να απαντήσει στα ερωτήματα που έθεσε προς διερεύνηση. Η Weiss (1998) προτείνει το παρακάτω θεωρητικό μοντέλο, το οποίο διέπει όλες τις αναλύσεις, διότι θεωρεί πολύ σημαντικό σημείο την λογική της ανάλυσης, πέρα από οιαδήποτε είδους εκπαίδευση στις ερευνητικές τεχνικές.

5.1. Η λογική της ανάλυσης δεδομένων στην αξιολόγηση

- **Τι συνέβη κατά την διάρκεια του προγράμματος (περιγραφή);**
 - Συμμετέχοντες
 - Ενέργειες και παρεχόμενες υπηρεσίες
 - Απόψεις και ερμηνείες συμμετεχόντων
- **Πόσο πιστά στον αρχικό σχεδιασμό υλοποιείται το πρόγραμμα (σύγκριση);**
- **Βελτιώνονται οι συμμετέχοντες (σύγκριση);**
 - Διαφορές προ-τεστ και μετά-τεστ
 - Ρυθμός αλλαγής (αν τα δεδομένα έχουν συλλεγεί σε διαφορετικές χρονικές περιόδους).
 - Τι σημαίνει η βελτίωση (ή η απουσία βελτίωσης) για τους συμμετέχοντες;
- **Οι συμμετέχοντες είναι καλύτεροι από την ομάδα ελέγχου (σύγκριση);**
 - Έλεγχος αρχικών συνθηκών για την συγκρισιμότητα
 - Διαφορές των δύο ομάδων (προ-τεστ και μετά-τεστ)
 - Διαφορές στον ρυθμό της αλλαγής
- **Η παρατηρούμενη αλλαγή οφείλεται στο πρόγραμμα (απόκλιση αντίθετων εξηγήσεων);**
- **Ποια είναι η αξία της σχετικής βελτίωσης των συμμετεχόντων;**
 - Ανάλυση κόστους-κέρδους και κόστους-ωφελιμότητας

- *Ποια χαρακτηριστικά συνδέονται με την επιτυχία (διαχωρισμός);*
 - Χαρακτηριστικά συμμετεχόντων που συνδέονται με την επιτυχία
 - Μορφές υπηρεσιών που συνδέονται με την επιτυχία
 - Συνθήκες περιβάλλοντος που συνδέονται με την επιτυχία
- *Ποιοι συνδυασμοί συμμετεχόντων, υπηρεσιών και συνθηκών συνδέονται με την επιτυχία και την αποτυχία του προγράμματος (περιγραφή);*
- *Μέσω ποιών διαδικασιών επιτυγχάνεται κάθε φορά η αλλαγή (περιγραφή μοντέλου);*
 - Σύγκριση των γεγονότων με τον τρόπο υλοποίησης που έχει προβλέψει η θεωρία
 - Τροποποίηση της θεωρίας του προγράμματος με βάση τα ευρήματα
- *Ποια μη αναμενόμενα γεγονότα και αποτελέσματα παρατηρήθηκαν (εντοπισμός ανεπιθύμητων επιδράσεων);*
- *Ποιοι είναι οι περιορισμοί των ευρημάτων; Σε ποιους πληθυσμούς, χώρους και συνθήκες δεν μπορούν να γενικευτούν τα ευρήματα (εξέταση αποκλινοσών περιπτώσεων);*
- *Ποιες είναι οι επιπτώσεις από τα ευρήματα; Τι σημαίνουν πρακτικά (ερμηνεία);*
- *Ποιες συστάσεις πηγάζουν από τα ευρήματα για τυχόν τροποποιήσεις του προγράμματος και της πολιτικής (παρουσίαση συστάσεων);*
- *Ποιες νέες πολιτικές και προσπάθειες στο πρόγραμμα υποστηρίζονται μέσω των ευρημάτων, προκειμένου να λυθούν κοινωνικά προβλήματα (ανάλυση πολιτικής);*

Weiss, 1998

5.2. Γενικές στρατηγικές ανάλυσης δεδομένων

Η στρατηγική που ακολουθείται, κατά την ανάλυση των δεδομένων καθορίζεται από την μέθοδο έρευνας που θα εφαρμοστεί, είτε είναι ποιοτική, είτε είναι ποσοτική. Η λογική είναι η ίδια, όσον αφορά στην περιγραφή του προγράμματος, τους κανόνες στους οποίους υπόκεινται οι μετρήσεις, την εξαγωγή παραγόντων, τις συγκρίσεις, την συνάφεια μεταξύ μεταβλητών, τον τρόπο απόκλισης των αντίθετων ερμηνειών, την μελέτη αποκλινοσών περιπτώσεων, την τελική έκθεση.

Βέβαια, υπάρχουν και κάποιες βασικές διαφορές οι οποίες είναι οι εξής:

- *Το μέγεθος του δείγματος.* Στις ποσοτικές έρευνες το μέγεθος του δείγματος είναι πολύ μεγαλύτερο και αυτό συμβάλλει στην δυνατότητα γενίκευσης των ευρημάτων (υπό την προϋπόθεση ότι έχουν τηρηθεί οι κανόνες της τυχασίας δειγματοληψίας, μεθοδολογίας, κ.λπ.).
- *Διαφορετικοί τρόποι ανάλυσης των δεδομένων και διαφορετικοί στόχοι.* Στην ποιοτική αξιολόγηση γίνεται σφαιρική ανάλυση. Διερευνάται κάθε παράμετρος, αλλά σε γενικό πλαίσιο. Δίνεται έμφαση στη δυναμική, ενδιαφέρει η κατανόηση της ανάπτυξης, της κίνησης, της αλλαγής. Στην ποσοτική αξιολόγηση δίνεται έμφαση στις μετρήσεις, οι οποίες γίνονται στατικά συγκριτικά με τις ποιοτικές. Οι μεταβλητές που θα μετρηθούν και ο τρόπος μέτρησης τους είναι προκαθορισμένοι. Στην ποιοτική ανάλυση, ενδιαφέρει κυρίως το πώς συνδέονται τα γεγονότα μεταξύ τους, ενδιαφέρει η διαδικασία. Στην ποσοτική ανάλυση, από την άλλη, ενδιαφέρει αν και σε ποιο επίπεδο η αλλαγή μίας μεταβλητής επηρεάζει μία άλλη.
- *Ο χρόνος ανάλυσης των δεδομένων.* Στις ποσοτικές μεθόδους τα δεδομένα αναλύονται στο τέλος, συνολικά. Στις ποιοτικές μεθόδους, η ανάλυση ξεκινάει σχεδόν από την αρχή της συλλογής. Είναι μία διαρκής διαδικασία. Από την συλλογή των πρώτων δεδομένων, ο αξιολογητής αρχίζει να σχηματίζει μία πρώτη εικόνα.

5.3. Τρόπος ερμηνείας των δεδομένων

Η ερμηνεία των δεδομένων θα πρέπει να γίνει με τρόπο που καταδεικνύονται, τόσο τα στοιχεία που συμβάλλουν στην επιτυχία/ αποτυχία του προγράμματος, καθώς και η βαρύτητα της συνεισφοράς του κάθε στοιχείου. Δίνεται εξήγηση για το τι συνέβη και πώς, καθώς και πληροφορίες για το πώς το πρόγραμμα επιτυγχάνει τα παρατηρούμενα αποτελέσματα, επισημαίνονται τα μέρη του προγράμματος και της θεωρίας του που υποστηρίζονται από τα ευρήματα. Η συγγραφή της τελικής έκθεσης γίνεται με τρόπο που θα είναι κατανοητός από όλους.

Κεφάλαιο 6. Έκθεση αξιολόγησης

Η συγγραφή της έκθεσης αποτελεί πια το τελευταίο στάδιο σε μία αξιολόγηση. Πολλοί άνθρωποι, οι οποίοι τα έχουν πάει καλά στα προηγούμενα στάδια της αξιολόγησης, γίνονται ανήσυχοι όταν φτάνουν σε αυτό το τελευταίο στάδιο, της συγγραφής (Weiss, 1998). Το να μπορείς να γράφεις καλά είναι εξίσου δύσκολο, όπως δύσκολα είναι και άλλα τεχνικά μέρη σε μία αξιολόγηση. Για το λόγο αυτό, πολλοί συγγραφείς δίνουν τις συμβουλές τους για την όσο το δυνατόν καλύτερη συγγραφή της έκθεσης. Στην συνέχεια, θα δούμε τι περιλαμβάνει το περιεχόμενο μιας έκθεσης.

6.1. Το περιεχόμενο της έκθεσης

Ο τρόπος συγγραφής είναι συνάρτηση του σε ποιον απευθύνεται η έκθεση, εξαρτάται κατά πολύ από το ακροατήριο που απευθύνεται αλλά και από το τι περιμένει το ίδιο το ακροατήριο (Weiss, 1998). Σε κάθε περίπτωση το περιεχόμενο πρέπει να είναι κατανοητό από τους παραλήπτες και να μην αφήνει περιθώρια για αμφισβήτηση και παρερμηνείες.

Η βασική διαφορά της έρευνας που έχει στόχο την αξιολόγηση από τις άλλες μορφές έρευνας, είναι ότι τα αποτελέσματά της είναι άμεσα, ανακοινώσιμα και αξιοποιήσιμα. Επιπλέον, ο τρόπος που θα χρησιμοποιηθεί ή όχι, η κοινοποίηση της ή μη, είναι εξ ολοκλήρου στην κρίση του χορηγού του προγράμματος. Η αξιολόγηση γίνεται για να χρησιμοποιηθεί, προκειμένου να συνεχιστεί, να τροποποιηθεί ή να σταματήσει κάποιο πρόγραμμα. Γι' αυτό χρειάζεται ιδιαίτερη προσοχή στον τρόπο διατύπωσης και παρουσίασης των ευρημάτων, διαφορετικά ενδέχεται να θιγούν κάποιες ομάδες.

Η παρουσίαση των ευρημάτων με γραφήματα, με πίνακες ποσοσטיαίων αναλογιών, κ.λπ., διευκολύνει την ανάγνωση και την κατανόησή τους (Weiss, 1998, Posavac & Carey, 1992). Το ύφος γραφής της τελικής έκθεσης διαφοροποιείται ανάλογα με τον σκοπό της χρησιμοποίησής της. Όταν πρόκειται για δημοσίευση σε επιστημονικό περιοδικό, για παράδειγμα, είναι απαραίτητη η λεπτομερής περιγραφή της μεθοδολογίας κάτι που δεν ισχύει, όταν πρόκειται να δοθεί στον τύπο ή στο προσωπικό του προγράμματος.

Γενικά, η έκθεση που απευθύνεται στον χορηγό του προγράμματος, πρέπει να απαντάει ευθέως στα ερωτήματα που τέθηκαν αρχικά, δίχως να γίνονται εκτενείς αναφορές σε επιμέρους λεπτομέρειες ή σε ζητήματα ήσσονος σημασίας για την λειτουργία του προγράμματος. Η έκθεση που απευθύνεται στο προσωπικό μπορεί να περιλαμβάνει μόνο τα ευρήματα για τα ζητήματα που το αφορούν άμεσα και ενδέχεται να επιδρούν στον τρόπο εργασίας του.

Αρχικά, πρέπει να δίνεται μία συνοπτική περίληψη στην οποία τονίζονται τα ουσιαστικά και σημαντικά ευρήματα. Παρέχονται τα στοιχεία που τα υποστηρίζουν, αλλά χωρίς την ύπαρξη επιστημονικής ορολογίας.

6.2. Μέρη της έκθεσης

Μία έκθεση αξιολόγησης αποτελείται από τα εξής μέρη (Posavac & Carey, 1992):

- * Την **περίληψη** που είναι μία σύνοψη της έκθεσης, στην οποία εξηγείται ο σκοπός της έρευνας, παρουσιάζονται τα βασικότερα συμπεράσματα και οι συστάσεις που πηγάζουν από αυτά. Όταν η έκθεση απευθύνεται σε άτομα που έχουν ελάχιστο χρόνο και πολλές ευθύνες, το περιεχόμενο της περιλήψης δεν πρέπει να ξεπερνάει τις δύο παραγράφους.
- * Το **πλαίσιο του προγράμματος**, στο οποίο γίνεται η περιγραφή του περιεχομένου του προγράμματος. Πώς ξεκίνησε και γιατί, ποιοι είναι οι στόχοι του, ποιες είναι οι πηγές χρηματοδότησης του. Η ποιότητα και η ποσότητα των πληροφοριών υπαγορεύεται από τους παραλήπτες της έκθεσης. Αν αυτή διαβαστεί από άτομα που έχουν άμεση γνώση του προγράμματος, δεν είναι απαραίτητες πάρα πολλές λεπτομέρειες που έχουν σχέση με το περιβάλλον του προγράμματος, καθώς αυτά είναι γνωστά.
- * Τα **βασικά χαρακτηριστικά του προγράμματος**, στα οποία περιγράφονται οι στόχοι του προγράμματος όπως τους αντιλαμβάνεται ο αξιολογητής μέσα από το νομοθετικό πλαίσιο λειτουργίας του, μέσα από την αλληλεπίδρασή του με το προσωπικό και τους συμμετέχοντες, την παρατήρηση των ενεργειών και των δραστηριοτήτων του, τη συλλογή των δεδομένων. Αυτό το μέρος μπορεί επίσης να περιλαμβάνει και πρόβλεψη για την αναμενόμενη επιτυχία σε κάθε ενέργεια για κάποιο διάστημα.
- * Την **διαδικασία αξιολόγησης**. Αυτή η νεότητα περιγράφει την διαδικασία της αξιολόγησης καθαυτή, δηλαδή την επιλογή του τρόπου μέτρησης, την επιλογή των μέσων μέτρησης, τις υπό μελέτη μεταβλητές, το δείγμα, κ.λπ..
- * Τα **αποτελέσματα και την συζήτηση**. Αυτή η ενότητα περιλαμβάνει τα αποτελέσματα των μετρήσεων και την ερμηνεία τους. Γίνεται σύγκριση του τρόπου εφαρμογής του προγράμματος με τον αρχικό σχεδιασμό. Περιγράφονται τυχόν επιπτώσεις που δεν οφείλονται στο πρόγραμμα. Αυτά τα στοιχεία συνήθως συλλέγονται με ποιοτικές μεθόδους.

- * Τα **συμπεράσματα**. Εδώ, είναι το κεφάλαιο, στο οποίο όλοι δίνουν ιδιαίτερη προσοχή. Ενδιαφέρονται για την αξιολόγηση των προσπαθειών τους, της εργασίας τους, γι' αυτό πρέπει να περιλαμβάνει τόσο σχόλια για τις θετικές πτυχές του προγράμματος, όσο και συστάσεις για τις παραμέτρους που χρήζουν βελτίωσης. Εάν οι συστάσεις είναι αντιφατικές μεταξύ τους πρέπει να υποστηρίζονται από τα δεδομένα.

6.3. Περίγραμμα έκθεσης αξιολόγησης και γνωστοποίηση των ευρημάτων

Το περίγραμμα μίας έκθεσης αξιολόγησης έχει συνήθως την ακόλουθη μορφή (Weiss, 1998):

* **Περίληψη των αποτελεσμάτων της έρευνας**

Ερευνητικά ερωτήματα

Σύντομη περιγραφή του προγράμματος

Κύρια ευρήματα

- Συνοπτική περίληψη των ευρημάτων
- Εφαρμογές
- Συστάσεις για το εκάστοτε ακροατήριο (βελτίωση προγράμματος, πολιτικές ενέργειες, κ.λπ.)

* **Σκοπός του προγράμματος**

Μέγεθος, οπτική, σοβαρότητα, γενική κατεύθυνση

Προηγούμενες προσπάθειες αντιμετώπισης του προβλήματος

* **Φύση του προγράμματος**

☞ Στόχοι και αντικείμενα

☞ Δραστηριότητες

Αρχικά σχέδια ενεργειών

Υλοποιήσιμες ενέργειες

- Περιεχόμενο
- Συχνότητα
- Ένταση
- Αλλαγές κατά την διάρκεια εξέλιξής του
- Συμφωνία αλλαγών με τον αρχικό σχεδιασμό του προγράμματος

☛ Περιεχόμενο

Χορηγός του προγράμματος

Περιβάλλον

- Κοινότητα
- Μέγεθος
- Δυνατότητες

Ιστορία του προγράμματος

Κεφάλαιο

☛ Ομάδες δικαιούχων να συμμετάσχουν

Αριθμός και χαρακτηριστικά

Τρόπος επιλογής

Διάρκεια παραμονής στο πρόγραμμα

Απώλειες (διακοπή, εγκατάλειψη)

Άλλα στοιχεία σχετικά με την ταυτότητα των δικαιούχων

☛ Προσωπικό

Αριθμός και χαρακτηριστικά

Διάρκεια απασχόλησης στο πρόγραμμα

Άλλα χαρακτηριστικά σχετικά με την ταυτότητά τους

* Φύση της αξιολόγησης

☛ Βασικές ερωτήσεις

☛ Σχεδιασμός έρευνας

Ερευνητικό σχέδιο

Χρονική διάρκεια

Μέθοδος συλλογής δεδομένων

Μέθοδος ανάλυσης δεδομένων

☛ Αποτελέσματα

Ευρήματα

Περιορισμοί στην γενίκευση

Συμπεράσματα

Ερμηνεία

☛ Συστάσεις για βελτίωση

* Σύγκριση με αξιολογήσεις παρόμοιων προγραμμάτων

* *Προτάσεις για μελλοντικές αξιολογήσεις*

* *Ευχαριστίες*

* *Παράρτημα*

⇒ *Μεθοδολογία*

⇒ *Πίνακες δεδομένων*

⇒ *Αντίγραφα αφηγηματικού υλικού (ενδεικτικά)*

Οι Posavac και Carey (1992), προτείνουν αρχικά να γίνεται προσωπική παρουσίαση, καθώς οι άνθρωποι εμπιστεύονται καλύτερα την προσωπική επαφή και οι στάσεις αλλάζουν ευκολότερα με αυτή παρά με γραπτές οδηγίες. Επιπλέον, δίνουν περισσότερη προσοχή σε έναν άνθρωπο παρά σε ένα κείμενο, η προσωπική παρουσίαση γίνεται πιο κατανοητή και υπάρχει η δυνατότητα παροχής άμεσων διευκρινίσεων.

Κεφάλαιο 7. Ο ρόλος του αξιολογητή

Στην υλοποίηση ενός προγράμματος εμπλέκονται διάφοροι άνθρωποι με διαφορετικούς επαγγελματικούς ρόλους, διαφορετικά συμφέροντα, διαφορετικές γνώσεις, στάσεις, απόψεις και προσδοκίες από το πρόγραμμα. Μέσα σε όλα αυτά ο αξιολογητής καλείται να εκτιμήσει πότε μία προσφερόμενη υπηρεσία είναι αναγκαία και είναι πιθανό να χρησιμοποιηθεί από τους αποδέκτες της, πότε η υπηρεσία αυτή είναι επαρκώς ισχυρή και κατάλληλη ώστε να καλύψει τις ανάγκες που τυχόν έχουν διαπιστωθεί, αν η υπηρεσία προσφέρεται όπως αρχικά είχε προγραμματιστεί καθώς και αν πράγματι η υπηρεσία φέρνει το αναμενόμενο αποτέλεσμα σε αυτούς που στοχεύει, με ένα λογικό κόστος και χωρίς ανεπιθύμητες παρενέργειες.

Πολλοί όμως υποστηρίζουν (Weiss, 1998) ότι δεν αρκεί απλά ο αξιολογητής να ακούσει και να συνθέσει τις απόψεις όλων των συμμετεχόντων. Είναι υπέρ της συμμετοχικής αξιολόγησης και προτείνουν ότι ο αξιολογητής θα πρέπει από κοινού με τους εμπλεκόμενους να σχεδιάσουν την αξιολόγηση, να την υλοποιήσουν και να ερμηνεύσουν τα δεδομένα, στοιχείο που προϋποθέτει, βέβαια την εξάσκηση των εμπλεκόμενων στις μεθόδους αξιολόγησης. Επιπλέον, ανακύπτουν διάφορα ζητήματα πρακτικής και ηθικής φύσεως, όπως ο απαιτούμενος χρόνος, τα χρήματα, η ποιότητα και η ισχύς των σχέσεων με κάποιες ομάδες ή άτομα, η δυνατότητα της ανάπτυξης κάποιων ατόμων. Ένα άλλο θέμα που προκύπτει (Taggart, 1991) είναι ο αναγκαίος βαθμός δημοκρατικότητας της αξιολόγησης και αν αυτή συμβάλλει στην μείωση των συγκρούσεων που ίσως προκληθούν μεταξύ ομάδων με διαφορετικά συμφέροντα.

Πολλά τα ζητήματα λοιπόν που αναδύονται μέσα από ένα πρόγραμμα αξιολόγησης, όπως πολλαπλές είναι οι αρμοδιότητες και οι ρόλοι που αναλαμβάνει ο αξιολογητής (σύμβουλος-αξιολογητής, ερευνητής, σύμβουλος επικοινωνίας, σύμβουλος του επαγγελματία, σύμβουλος του απλού πολίτη).

7.1. Ζητήματα δεοντολογίας

Η ανάγκη για δεοντολογικά κριτήρια στην έρευνα έχει παρακινήσει έναν αριθμό από οργανισμούς να αναπτύξουν ανακοινώσεις, ορίζοντας δεοντολογικές αρχές οι οποίες, θα καθοδηγούν τις ομάδες έρευνας. Επειδή, τα ευρήματα των προγραμμάτων αξιολόγησης μπορεί να εφαρμοστούν αμέσως, αφού έχουν ολοκληρωθεί οι αξιολογήσεις, οι αξιολογητές αντιμετωπίζουν πολύ περισσότερα προβλήματα, απαιτώντας τις ηθικές επιλογές, απ' ό,τι κάνουν οι βασικοί ερευνητές και πολλές από αυτές τις επιλογές είναι διαφορετικές από εκείνες που αντιμετωπίστηκαν από τους επιστήμονες του εργαστηρίου. Κάθε αξιολόγηση λοιπόν, οφείλει

να αντιμετωπίζει με δικαιοσύνη και σεβασμό όλους τους εμπλεκόμενους. Πρέπει να υπάρξει κάποια ισορροπία ανάμεσα στα δικαιώματα των συμμετεχόντων από τη μία και στο χορηγό του προγράμματος από την άλλη. Ο αξιολογητής οφείλει να λάβει υπόψη του όλες τις απόψεις. Ταυτόχρονα όμως πρέπει να συνυπολογιστεί και η δική του άποψη και ερμηνεία στο τελικό αποτέλεσμα. Πριν περάσουμε αναλυτικότερα στα ζητήματα αυτά θα παρουσιάσουμε μία λίστα με τις βασικές ηθικές αρχές, οι οποίες προσαρμόστηκαν το 1995, από τα μέλη του Αμερικανικού Οργανισμού Αξιολόγησης (Posavac & Carey, 1992).

1. *Συστηματική αναζήτηση πληροφορίας*: Οι αξιολογητές διεξάγουν συστηματικές έρευνες και αναζητούν καταχωρημένες πληροφορίες σχετικά με οτιδήποτε μπορεί να αξιολογηθεί.
2. *Επάρκεια*: Οι αξιολογητές παρέχουν επαρκή απόδοση στους χορηγούς τους.
3. *Ακεραιότητα-Ειλικρίνεια*: Οι αξιολογητές εξασφαλίζουν την ειλικρίνεια και την ακεραιότητα ολόκληρης της διαδικασίας αξιολόγησης.
4. *Σεβασμός για τους ανθρώπους*: Οι αξιολογητές σέβονται την ασφάλεια, την αξιοπρέπεια και την αξία των συμμετεχόντων του προγράμματος, των πελατών και των χορηγών με τους οποίους αλληλεπιδρούν.
5. *Εμπιστοσύνη για την Γενική και Δημόσια κοινωνική πρόνοια*: Οι αξιολογητές αναφέρουν και λαμβάνουν υπόψη τους την ποιότητα των ενδιαφερόντων και των αξιών που μπορεί να σχετίζονται με την γενική και δημόσια κοινωνική πρόνοια.

Στην συνέχεια, αναλυτικότερα τα ζητήματα δεοντολογίας που ανακύπτουν μπορούν να ομαδοποιηθούν ως εξής:

⇒ *Η ηθική μεταχείριση όλων των ομάδων*

- Ο προσδιορισμός της ταυτότητας και των αναγκών των συμμετεχόντων αποτελεί σημαντική παράμετρο ώστε να μην ζημιωθούν (Posavac & Carey, 1992).
- Οι συμμετέχοντες πρέπει να ενημερωθούν για την αξιολόγηση και τον σκοπό της και να δώσουν την συγκατάθεσή τους.
- Η εμπιστευτικότητα και η ανωνυμία των δεδομένων αποτελεί απαραίτητο όρο.

⇒ *Η αναγνώριση των συγκρουόμενων ρόλων*

- Γνώση του χορηγού καθώς και του σκοπού για τον οποίο είναι επιθυμητή η αξιολόγηση.
- Είναι απαραίτητο να ληφθούν υπόψη οι ανάγκες όλων των εμπλεκόμενων, είτε θέλουν την αξιολόγηση, είτε όχι.

- Προσπάθεια γνώσης και ελαχιστοποίησης των συγκρούσεων (Lincoln, 1991) που ενδέχεται να προέλθουν από την αξιολόγηση, πριν από την έναρξη της.

⇒ *Η επιστημονική ποιότητα της αξιολόγησης*

- Αποφυγή απειλών που μπορεί να διακυβεύσουν την αξιοπιστία και εγκυρότητα των δεδομένων. Οι τρόποι αποφυγής απειλών είναι η χρησιμοποίηση έγκυρων ψυχομετρικών εργαλείων, η εκπαίδευση των βοηθών που θα συλλέξουν τα δεδομένα, ιδιαίτερα αν πρόκειται για ποιοτικές μεθόδους, η επιλογή κατάλληλου ερευνητικού σχεδίου που θα ικανοποιεί τις ανάγκες αυτών που θα χρησιμοποιήσουν τις πληροφορίες και τέλος η επαρκής περιγραφή του προγράμματος και της μεθόδου.

⇒ *Η κατανόηση αναγκών όλων των εμπλεκόμενων.* Οι εμπλεκόμενοι ενδέχεται να καταλήξουν σε διαφορετικά συμπεράσματα, παρ' ότι αξιολογούν τις ίδιες πληροφορίες. Η αξιολόγηση (McTaggart, 1991) πρέπει:

- Να παρέχει βοήθεια στο προσωπικό, προσφέροντας πρακτική καθοδήγηση, βελτιώνοντας την αποτελεσματικότητα παροχής υπηρεσιών, επικροτώντας την καλή εργασία.
- Να λαμβάνει υπόψη τα μέλη μίας κοινότητας, τους πελάτες, τους χορηγούς του προγράμματος και τις ανάγκες τους.

⇒ *Οι αρνητικές επιδράσεις που προέρχονται από τον σχεδιασμό της αξιολόγησης*

- Πριν αποφανθεί κανείς για τις αρνητικές πτυχές του προγράμματος πρέπει να έχει αποκλείσει το ενδεχόμενο να έχουν προκύψει λάθος συμπεράσματα από τον ελλιπή σχεδιασμό της αξιολόγησης (έλεγχος για λάθος τύπου I και τύπου II για μη προβλεπόμενες επιδράσεις, για ανεξέλεγκτη ή μονόπλευρη αποδοχή αξιών).

⇒ *Η προσεκτική δεύτερη ποιοτική αξιολόγηση*

- Η ύπαρξη της συμβάλλει στην ανάδειξη σημαντικών ευαίσθητων ζητημάτων στα οποία ίσως να μην είχε δοθεί προσοχή αρχικά.

Κεφάλαιο 8. Οδηγός τελικής αξιολόγησης (summative evaluation)

Ο τελικός αξιολογητής έχει την ευθύνη να παρουσιάσει την ακριβή περιγραφή ενός προγράμματος, η οποία να εμπεριέχει και τα δύο, τόσο αυτά που αναπτύχθηκαν κατά την διάρκεια μιας συγκεκριμένης χρονικής περιόδου, όσο και αυτά που επιτεύχθηκαν. Τα αποτελέσματα συνήθως από μία τελική αξιολόγηση συνθέτουν μία γραπτή αναφορά, η οποία μπορεί να χρησιμοποιηθεί για κάποιους σκοπούς:

- να αξιολογήσει την επίδραση που έχουν αυτά τα προγράμματα στους δημιουργούς, χρηματοδότες, διαχειριστές, διευθυντές ή οπουδήποτε αλλού,
- να καταγράψει ότι οι υπηρεσίες που αρχικά ήταν στόχοι του χρηματοδότη έχουν πραγματικά εκπληρωθεί,
- να εξασφαλίσει ότι ένας μόνιμος φάκελος του προγράμματος παραμένει στο αρχείο,
- να αποτελέσει δείγμα και να εξυπηρετήσει ανθρώπους που θέλουν να αντιγράψουν ένα πρόγραμμα ή να το προσαρμόσουν σε άλλο περιβάλλον,
- να βοηθήσει τους δημιουργούς καθώς και άλλους που λαμβάνουν αποφάσεις σχετικά με την συνέχιση, την επέκταση και την μελλοντική χρηματοδότηση.

Ο συγκεκριμένος οδηγός διαιρεί την τελική αξιολόγηση σε τέσσερις φάσεις, με συγκεκριμένα καθήκοντα σε κάθε φάση:

- Φάση Α: Καθορισμός των ορίων της αξιολόγησης
- Φάση Β: Επιλογή των κατάλληλων μεθόδων αξιολόγησης
- Φάση Γ: Συλλογή και ανάλυση πληροφοριών
- Φάση Δ: Αναφορά ευρημάτων

Αυτές οι φάσεις γενικά, συμβαίνουν με σχετικά σταθερή σειρά και ότι κάνει κατά την διάρκεια των πρώτων φάσεων συχνά καθορίζει τα σχέδια του για τις μετέπειτα φάσεις. Οποιαδήποτε τεστ, μετρήσεις και άλλες στρατηγικές συλλογής δεδομένων επιλέξει κατά την διάρκεια της Φάσης Β, θα καθορίσει τις διαθέσιμες πηγές για την ανάλυση δεδομένων και πληροφοριών που έχει σκοπό να αναφέρει, στην συνέχεια.

Όποτε είναι δυνατόν, ο οδηγός αυτός χρησιμοποιεί καταλόγους και προγράμματα εργασίας, έτσι ώστε να μπορεί να παρακολουθήσει τι ακριβώς αποφάσεις παίρνει και πού καταλήγει. Στην πραγματικότητα, αυτά τα προγράμματα εργασίας μπορούν να ονομαστούν καλύτερα «οδηγοί εργασίας», αφού σαν τέτοιοι θα χρησιμοποιηθούν.

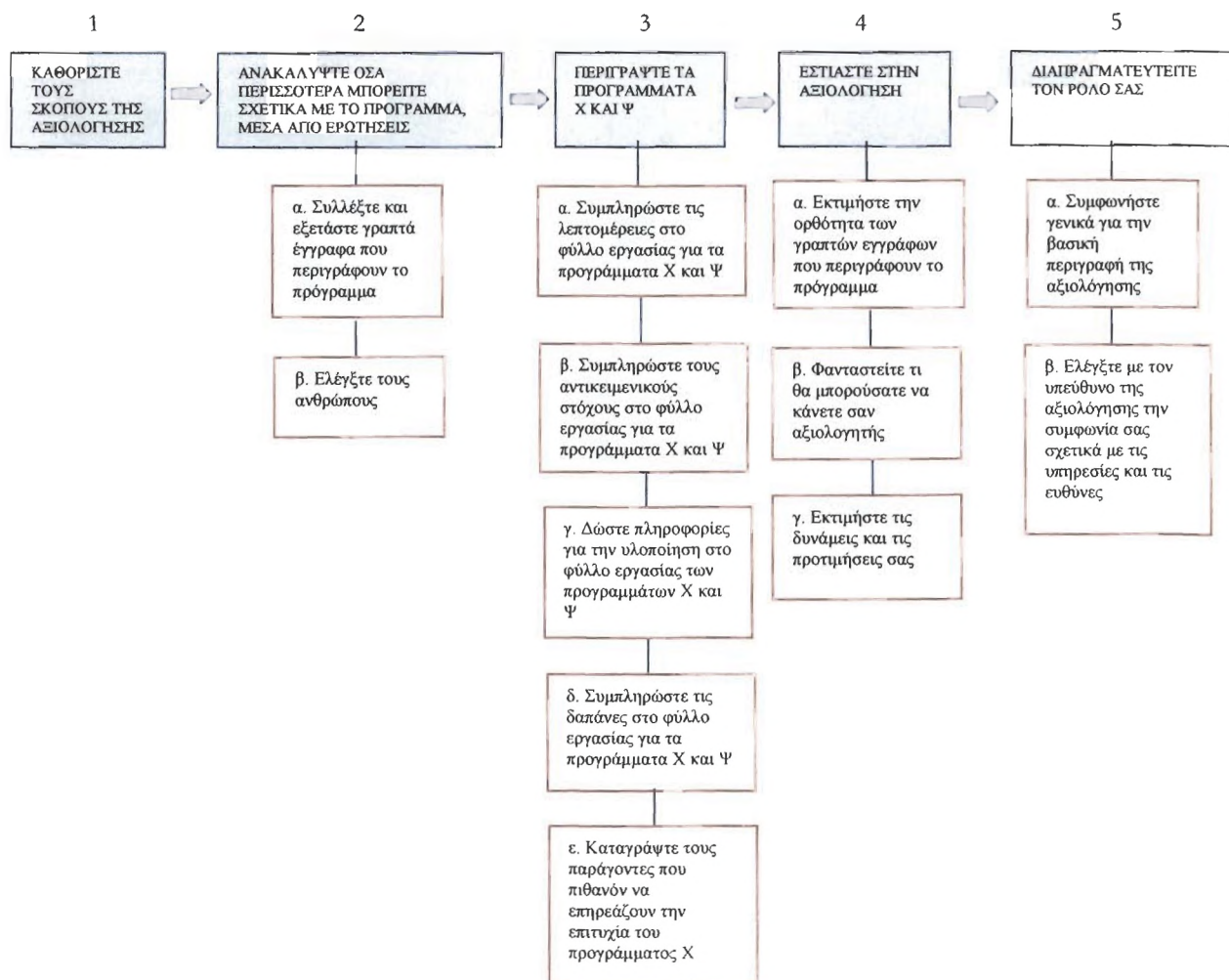
3.1. ΦΑΣΗ Α

Καθορισμός των ορίων της αξιολόγησης

Η Φάση Α περιλαμβάνει την περίοδο σχεδιασμού της αξιολόγησης – από την στιγμή που αναλαμβάνει κάποιος την δουλειά του τελικού αξιολογητή μέχρι να αρχίσει να πραγματοποιεί τις ανατεθείσες εργασίες που ο ρόλος υπαγορεύει. Στο μεγαλύτερο μέρος αυτής της φάσης, κατανοεί το πρόγραμμα και τις υπηρεσίες που θα επιτελέσει, διαπραγματευόμενος το πρακτορείο, το προσωπικό ή άλλους ενδιαφερόμενους που θα χρησιμοποιήσουν την πληροφορία.

Η συγκέντρωση ή η γενική φάση σχεδιασμού της τελικής αξιολόγησης είναι κρίσιμη και συχνά δύσκολη. Είναι ο καιρός που διαβάζει σημαντικά έγγραφα, μιλά σε ανθρώπους και σιέφτεται μέσα από ολόκληρη την αξιολόγηση. Αποφασίζει τι να κάνει και τι δεν χρειάζεται να γνωρίζει, έτσι ώστε η αξιολόγηση που θα επιτελέσει τελικά να είναι χρήσιμη για το κοινό, ακριβής στην περιγραφή του προγράμματος και εκτελεσμένη επαρκώς.

Τα πέντε βήματα της Φάσης Α μπορεί να παρουσιαστούν μέσα από το ακόλουθο διάγραμμα:

Βήμα 1: Καθορισμός των σκοπών της αξιολόγησης

Η δουλειά του τελικού αξιολογητή είναι να συλλέξει, να αφομοιώσει και να αναφέρει πληροφορίες σχετικά με ένα πρόγραμμα που ικανοποιεί τις ανάγκες ενός ή περισσότερου κοινού. Το κοινό με την σειρά του, μπορεί να χρησιμοποιήσει τις πληροφορίες για αρκετούς σκοπούς:

- Να μάθουν σχετικά με το πρόγραμμα
- Να πείσουν τον εαυτό τους ότι το πρόγραμμα που υποσχέθηκαν, στην πραγματικότητα έγινε και εάν όχι τι συνέβη αντί αυτού
- Να πάρουν αποφάσεις σχετικά με την συνέχιση ή όχι, την έκταση ή τον περιορισμό του προγράμματος, καθώς και για τους διαθέσιμους χρηματικούς πόρους
- Να διευκρινίσουν ένα σημαντικό θέμα ή μία ερώτηση πολιτικής σχετικά με το πρόγραμμα

Εάν οι αποφάσεις εξαρτώνται από τα ευρήματα, η πρώτη δουλειά του τελικού αξιολογητή είναι να ανακαλύψει ποιες είναι αυτές οι αποφάσεις. Παρομοίως, εάν πρέπει να διευκρινίσει συγκεκριμένα θέματα ή να απαντήσει σε ορισμένες ερωτήσεις πολιτικής, τότε χρειάζεται να καθορίσει ποιες είναι αυτές. Σε αυτήν την περίπτωση, θα πρέπει να εξασφαλίσει ότι συλλέγει τις σχετικές πληροφορίες και αναφέρει στο κατάλληλο κοινό.

Ερωτήσεις σχετικά με τους στόχους της αξιολόγησης

- Ποιος είναι ο τίτλος του προγράμματος που αξιολογείται;

(Εστω ότι είναι το Πρόγραμμα X)

- Ποιες αποφάσεις θα παρθούν από την αξιολόγηση;

- Ποια βασικά θέματα ή ερωτήσεις υποτίθεται ότι διευκρινίζει η αξιολόγηση;

- Ποιος θέλει να γνωρίσει για το πρόγραμμα; Δηλαδή, ποιο είναι το βασικό κοινό της αξιολόγησης;

- Επικεφαλείς διευθυντές/ Διαχειριστές _____

Η έκθεση αναφέρεται _____

- Προσωπικό _____

Η έκθεση αναφέρεται _____

- Τοπικοί ή περιφερειακοί διευθυντές _____
Η έιθεση αναφέρεται _____
- Κυβερνητική ομάδα _____
Η έιθεση αναφέρεται _____
- Κρατικές αντιπροσωπείες _____
Η έιθεση αναφέρεται _____
- Ομοσπονδιακές αντιπροσωπείες _____
Η έιθεση αναφέρεται _____
- Άλλες χρηματοδοτικές αντιπροσωπείες _____
Η έιθεση αναφέρεται _____
- Κοινότητα γενικώς _____
Η έιθεση αναφέρεται _____
- Άλλα (ειδικές ομάδες ενδιαφέροντος, για παράδειγμα) _____
Η έιθεση αναφέρεται _____

ΣΗΜΕΙΩΣΗ

Οι ερωτήσεις αυτές αρχικά θα πρέπει να αναφέρονται σε περιορισμένο αριθμό χρηστών. Για να δημιουργήσει ο αξιολογητής μία αξιόπιστη τελική αξιολόγηση, θα πρέπει να είναι αντικειμενικός και να εστιάζει την προσοχή του σε μερικά κρίσιμα θέματα.

Σημαντική είναι η ακόλουθη ερώτηση που θα πρέπει να κάνει στους αρχικούς χρήστες του προγράμματος:

➤ Τι θα κάνατε, εάν βρισκατε ανεπαρκές το Πρόγραμμα X; _____

Στη φάση αυτή θα πρέπει να υπάρχει ένα εναλλακτικό πρόγραμμα, με το οποίο θα συγκριθεί το Πρόγραμμα X. Στο συγκεκριμένο παράδειγμα χρησιμοποιείται το Πρόγραμμα Ψ.

➤ Εάν κάποιος από τους ενδιαφερόμενους της αξιολόγησης, όπως είναι μια π.χ. μία ομοσπονδιακή ή κρατική χρηματοδοτική υπηρεσία, έχει δηλώσει ξεκάθαρα συγκεκριμένες απαιτήσεις για την αξιολόγηση τότε θα πρέπει ο τελικός αξιολογητής να συνοψίσει αυτές τις απαιτήσεις με το να παραθέσει ή να δηλώσει τα έγγραφα που συμφωνούν.

Τελική ημερομηνία παράδοσης για την αξιολόγηση αναφοράς:

- Μία αναφορά αξιολόγησης πρέπει να είναι έτοιμη έως
-

- Υπάρχει ένα οικονομικό ποσό για την αξιολόγηση; Ποιο είναι αυτό;
-

- Το οικονομικό ποσό που είναι διαθέσιμο για το έργο της αξιολόγησης είναι:
-

Βήμα 2: Ανακάλυψη όσο περισσότερα μπορείς σχετικά με το πρόγραμμα, με ερωτήσεις

A. Ο τελικός αξιολογητής θα πρέπει να μαζέψει και να εξετάσει με λεπτομέρεια τα γραπτά έγγραφα που περιγράφουν το πρόγραμμα. Εάν σχεδιάζει μία συγκριτική μελέτη, πρέπει να εξετάσει επίσης και τα έγγραφα του Προγράμματος Ψ.

(.....) Την πρόταση προγράμματος που γράφτηκε για τον χρηματοδοτικό οργανισμό.

(.....) Το αίτημα για πρόταση που γράφτηκε από τον ανάδοχο ή τον χρηματοδοτικό οργανισμό.

(.....) Τα αποτελέσματα της εκτίμησης αναγκών του προγράμματος.

(.....) Οδηγίες σχετικές με την διαδικασία και τους στόχους του προγράμματος και στις οποίες αυτό το πρόγραμμα θα πρέπει να συμμορφωθεί.

(.....) Τον οικονομικό προϋπολογισμό του προγράμματος.

(.....) Το οργανωτικό διάγραμμα των ανθρώπων που παίρνουν μέρος στο πρόγραμμα.

(.....) Προηγούμενες αξιολογήσεις αυτού ή παρόμοιων προγραμμάτων.

(.....) Τους τελικούς στόχους και τους αντικειμενικούς σκοπούς που το προσωπικό ή οι σχεδιαστές έχουν όταν περιγράφουν τους στόχους του προγράμματος.

(.....) Ερωτηματολόγια, έρευνες ή άλλες αξιολογήσεις με τις οποίες οι σχεδιαστές του προγράμματος νιώθουν ότι θα μπορούσαν να χρησιμοποιήσουν για να μετρήσουν τις επιδράσεις ενός προγράμματος.

(.....) Αξιολογήσεις που τυχόν έγιναν από τον ενδιαμέσο αξιολογητή του προγράμματος.

(.....) Υπομνήματα, συναντήσεις, άρθρα εφημερίδων, φυλλάδια – περιγραφές που έγιναν από το προσωπικό ή τους σχεδιαστές του προγράμματος.

(.....) Περιγραφή της ιστορίας του προγράμματος ή του κοινωνικού περιεχομένου μέσα στο οποίο αυτό σχεδιάστηκε για να ταιριάζει.

(.....) Άρθρα από την βιβλιογραφία που αναφέρονται στην αξιολόγηση.

(.....) Άλλα _____

Επίσης, ο τελικός αξιολογητής θα πρέπει να ενημερωθεί ιδιαίτερα για τις ακόλουθες λεπτομέρειες:

(.....) Τους κύριους γενικούς στόχους του προγράμματος.

(.....) Τους ειδικούς καθορισμένους στόχους.

(.....) Την φιλοσοφία ή την άποψη των σχεδιαστών – και των χορηγών του προγράμματος, εάν αυτές διαφέρουν.

(.....) Τα παραδείγματα παρόμοιων προγραμμάτων.

(.....) Τους συγγραφείς των οποίων οι απόψεις στοχεύουν να καθρεφτιστούν στο πρόγραμμα.

(.....) Τις ανάγκες της κοινότητας ή των ανθρώπων του οργανισμού που το πρόγραμμα σκοπεύει να συναντήσει.

(.....) Την υλοποίηση των κατευθυντήριων οδηγιών του προγράμματος και των απαιτήσεων, που περιγράφονται στην πρόταση ή απαιτούνται από τον χορηγό ή και τα δύο.

(.....) Τις μεταβολές που προσδοκούμε να πετύχουμε στο πρόγραμμα από θέση σε θέση, ή ακόμα από συμμετέχοντα σε συμμετέχοντα

(.....) Τον αριθμό και την συνεισφορά των θέσεων που περιλαμβάνονται.

(....) Τα σχέδια που έχουν αναπτυχθεί και περιγράφουν πώς λειτουργεί το πρόγραμμα – τις προτάσεις, τις δραστηριότητες ή τα συστατικά των σχεδίων, κ.λπ..

(....) Την διοίκηση, την λήψη αποφάσεων και τους ρόλους του προσωπικού/ διδασκαλίας που παίζετε από διάφορους ανθρώπους.

(....) Τις ευθύνες διαχείρισης.

(....) Τα σχέδια της συμμετοχικής αξιολόγησης.

(....) Τα σχέδια της αξιολόγησης προσωπικού.

(....) Τα σχέδια της αξιολόγησης προγράμματος.

(....) Περιγραφή των φιλοδοξιών των συμμετεχόντων του προγράμματος.

B. Ο τελικός αξιολογητής θα πρέπει να ελέγξει τους ανθρώπους που θα πάρουν μέρος στο πρόγραμμα.

Θα πρέπει να επικοινωνήσει και να πιστοποιήσει ξανά το πώς σχεδιάζουν να χρησιμοποιήσουν τις πληροφορίες, να σκεφτεί άλλους ανθρώπους των οποίων οι ενέργειες, οι γνώμες και οι αποφάσεις θα επηρεάσουν την επιτυχία την αξιολόγησης, να μιλήσει με αυτούς τους ανθρώπους είτε ομαδικά είτε ατομικά. Ιδιαίτερα θα πρέπει να αναζητήσει:

(....) Το διοικητικό προσωπικό που δεν συνδέεται άμεσα με το σχέδιο αλλά η συνεργασία τους θα βοηθήσει στην αξιολόγηση επαριέστερα ή γρήγορα.

(....) Τα μέλη της κοινότητας ή του συμβουλίου των οποίων η υποστήριξη θα βοηθήσει την αξιολόγηση να προχωρήσει πιο πέρα.

(....) Τους αξιολογητές που έχουν εργαστεί σε παρόμοια προγράμματα. Αυτοί μπορεί να έχουν αξιόλογες συμβουλές να δώσουν σχετικά με τις πληροφορίες που συλλέγουν, πώς και από ποιον.

-- Εάν οι άνθρωποι-κλειδιά είναι τόσο απασχολημένοι για να μιλήσουν, ο τελικός αξιολογητής θα πρέπει να τους στείλει αναφορές (memos) που θα περιγράφει την αξιολόγηση, τι θα του άρεσε να κάνουν για αυτόν και πότε.

ΣΗΜΕΙΩΣΗ

Καλό θα ήταν ο τελικός αξιολογητής να παρατηρήσει την λειτουργία παρόμοιων προγραμμάτων ή να κάνει μία έρευνα στην εταιρεία των σχεδιαστών του προγράμματος και στο προσωπικό. Έτσι, θα επισημάνει τα στοιχεία-κλειδιά του προγράμματος και τις κύριες αποκλίσεις.

-- Ο τελικός αξιολογητής θα πρέπει να κρατάει προσεκτικές σημειώσεις απ' οτιδήποτε βλέπει και ακούει. Αργότερα μπορεί να βρει σε αυτά κάτι πολύτιμο.

Βήμα 3: Περιγραφή Προγραμμάτων X και Ψ

Σε αυτό το βήμα περιγράφονται τα χαρακτηριστικά στοιχεία του προγράμματος X καθώς και ότι πήρε από τον ανταγωνιστή ή την ομάδα ελέγχου που έχει επιλέξει να χρησιμοποιήσει στο πρόγραμμα Ψ. Εάν δεν υπάρχει ανταγωνιστής δεν θα πρέπει να συμπληρωθούν τα παρακάτω κουτάκια.

-- Τα φύλλα εργασίας θα βοηθήσουν τον αξιολογητή να οργανώσει τις περιγραφές των προγραμμάτων.

A. Συμπλήρωσε τα φύλλα εργασίας συγκρίνοντας τις λεπτομέρειες των προγραμμάτων X και Ψ.

ΛΕΠΤΟΜΕΡΕΙΕΣ ΦΥΛΛΟΥ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

(.....) Το πρόγραμμα Ψ θα είναι ο πιο στενός ανταγωνιστής του προγράμματος X

(.....) Το πρόγραμμα Ψ θα είναι η ομάδα ελέγχου

(.....) Δεν θα υπάρχει κανένας ανταγωνιστής ή ομάδα ελέγχου

- Τίτλος του προγράμματος X _____

- Τίτλος του προγράμματος Ψ _____

- Θέσεις του προγράμματος X _____

- Θέσεις του προγράμματος Ψ _____

Άνθρωποι που επηρεάζονται από τα προγράμματα Χ και Ψ

Προσωπικό

- Ποιο είναι το προσωπικό του προγράμματος Χ;

- Ποιο είναι το προσωπικό του προγράμματος Ψ;

- Τι χαρακτηριστικά απαιτούνται για το προσωπικό που εργάζεται στο πρόγραμμα Χ, π.χ. επαγγελματικό υπόβαθρο, γλωσσικές ικανότητες, ικανότητες σε κάποια περιοχή, εκπαιδευτική εμπειρία, εκπαίδευση; _____

Στο πρόγραμμα Ψ;

- Ποιοι είναι οι διαχειριστές/ μάνατζερ στο πρόγραμμα Χ;

Στο πρόγραμμα Ψ;

- Άλλο προσωπικό για το πρόγραμμα Χ;

Για το πρόγραμμα Ψ;

- Σύμβουλοι ή άλλοι ειδικοί για το πρόγραμμα Χ;

Για το πρόγραμμα Ψ;

Γονείς ή Μέλη της Κοινότητας

- Είναι ειδικές οι άδειες που χρειάζονται τα άτομα για να συμμετέχουν στο πρόγραμμα Χ; _____

Στο πρόγραμμα Ψ; _____

- Οι γονείς ή τα μέλη της κοινότητας συμμετέχουν ενεργά στις δραστηριότητες του προγράμματος X; (), του Ψ; ()
Αυτοί έχουν συμβουλευτικό ρόλο στο X; (), στο Ψ; ()

Αρχές του Προγράμματος

- Πώς ξεκίνησε το πρόγραμμα X;

Υπήρξε αξιολόγηση των αναγκών; _____

- Πώς ξεκίνησε το πρόγραμμα Ψ;

Υπήρξε αξιολόγηση των αναγκών; _____

- Επίσημα αιτήματα των προγραμμάτων

Τι νομικά αιτήματα ή αιτήματα χρηματοδότησης ή περιορισμοί έχουν γίνει στο πρόγραμμα X;

Στο πρόγραμμα Ψ;

ΣΗΜΕΙΩΣΗ

Σημείωσε τα λεπτομερή χαρακτηριστικά των προγραμμάτων – για παράδειγμα, σχετική εμπειρία του προσωπικού – που θα μπορούσαν να μειώσουν την συγκρισιμότητα των προγραμμάτων X και Ψ.

B. Ο αξιολογητής θα πρέπει να συμπληρώσει το φύλλο εργασίας με το οποίο, συγκρίνει τους σκοπούς και τα αντικείμενα των προγραμμάτων X και Ψ για να ταξινομήσει έτσι αυτά που περιμένει ως αποτελέσματα των δύο προγραμμάτων.

ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΙΚΟΙ ΣΤΟΧΟΙ ΤΟΥ ΦΥΛΛΟΥ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

Επιθυμητά αποτελέσματα απόδοσης του προγράμματος X: Γνωστικά και Ψυχοκινητικά

- Στο τέλος του προγράμματος X, οι συμμετέχοντες θα έχουν κατορθώσει ή αλλάξει τα ακόλουθα: _____

- Στο τέλος του προγράμματος X, το προσωπικό θα έχει κατορθώσει ή αλλάξει τα ακόλουθα: _____

- Στο τέλος του προγράμματος X, τα μέλη της κοινότητας θα έχουν κατορθώσει ή αλλάξει τα ακόλουθα: _____

- Στο τέλος του προγράμματος X, οι άλλοι θα έχουν κατορθώσει ή αλλάξει τα ακόλουθα: _____

Επιθυμητά αποτελέσματα απόδοσης του προγράμματος Ψ: Γνωστικά και Ψυχοκινητικά

- Στο τέλος του προγράμματος Ψ, οι συμμετέχοντες θα έχουν κατορθώσει ή αλλάξει τα ακόλουθα: _____

- Στο τέλος του προγράμματος Ψ, το προσωπικό θα έχει κατορθώσει ή αλλάξει τα ακόλουθα: _____

- Στο τέλος του προγράμματος Ψ, τα μέλη της κοινότητας θα έχουν κατορθώσει ή αλλάξει τα ακόλουθα: _____

- Στο τέλος του προγράμματος Ψ, οι άλλοι θα έχουν κατορθώσει ή αλλάξει τα ακόλουθα: _____

Επιθυμητά αποτελέσματα του προγράμματος X: Ως επίδραση/ ως στάση (affective-attitudinal)

- Στο τέλος του προγράμματος X, οι συμμετέχοντες θα έχουν τις ακόλουθες στάσεις:

- Στο τέλος του προγράμματος X, το προσωπικό θα έχει τις ακόλουθες στάσεις:

- Στο τέλος του προγράμματος X, τα μέλη της κοινότητας θα έχουν τις ακόλουθες στάσεις:

- Στο τέλος του προγράμματος X, οι άλλοι θα έχουν τις ακόλουθες στάσεις:

Επιθυμητά αποτελέσματα του προγράμματος Ψ: Ως επίδραση/ ως στάση (affective-attitudinal)

- Στο τέλος του προγράμματος Ψ, οι συμμετέχοντες θα έχουν τις ακόλουθες στάσεις:

- Στο τέλος του προγράμματος Ψ, το προσωπικό θα έχει τις ακόλουθες στάσεις:

- Στο τέλος του προγράμματος Ψ, τα μέλη της κοινότητας θα έχουν τις ακόλουθες στάσεις:

- Στο τέλος του προγράμματος Ψ, οι άλλοι θα έχουν τις ακόλουθες στάσεις:

Άλλα επιθυμητά αποτελέσματα του προγράμματος X: πολιτικά, οργανωτικά, κοινωνικά, κ.λπ.:

Άλλα επιθυμητά αποτελέσματα του προγράμματος Ψ: πολιτικά, οργανωτικά, κοινωνικά, κ.λπ.:

Στην συνέχεια, ο αξιολογητής θα πρέπει να επιστρέψει και να επιβεβαιωθεί ότι τα περισσότερα αποτελέσματα που αξιολογήθηκαν με τους αρχικούς χρήστες – ιδιαίτερα με το πρακτορείο χρηματοδότησης – εμφανίζονται στους καταλόγους με τα αποτελέσματα που μόλις έχει συμπληρώσει.

Όταν βεβαιωθεί ότι όλα τα επιθυμητά αποτελέσματα καταγράφονται στο διάγραμμα των εξερχόμενων, θα πρέπει να τα κατατάξει με σειρά σπουδαιότητας – #1 θα είναι το πιο κρίσιμο εξερχόμενο που υποτίθεται ότι το πρόγραμμα θα επιτύχει, #2 το αμέσως επόμενο σημαντικό και ούτω καθ' εξής. Αυτή η κατάσταση θα είναι σαν ένας οδηγός που θα σχεδιαστεί ή θα μετρηθεί στη Φάση Β.

Γ. Ο αξιολογητής θα πρέπει να συμπληρώσει το φύλλο εργασίας το οποίο περιγράφει τα υλικά, τους διακανονισμούς και τις δραστηριότητες που έχουν τα προγράμματα Χ και Ψ.

Ο σκοπός αυτού του φύλλου εργασίας είναι να βοηθήσει τον τελικό αξιολογητή να ορίσει τις δραστηριότητες, υπηρεσίες και τους οργανωτικούς διακανονισμούς που είναι σημαντικοί για τα προγράμματα που συγκρίνει.

-- Σε οποιαδήποτε περίπτωση, ο αξιολογητής θα καταγράψει τις πιο κρίσιμες δραστηριότητες, υπηρεσίες και διακανονισμούς των προγραμμάτων Χ και Ψ. Στην περίπτωση που δεν υπάρξει ανταγωνιστής ή ομάδα ελέγχου, τότε θα γράψει κανένα πρόγραμμα.

ΦΥΛΛΑΔΙΟ ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ

Πηγές

- Νέες δραστηριότητες, υπηρεσίες ή υλικά που παρουσιάζει το πρόγραμμα Χ. _____

Για το πρόγραμμα Ψ. _____

- Φύση της διάταξης προσωπικού και/ ή αλληλεπιδράσεις του προσωπικού/ συμμετέχοντα για το πρόγραμμα Χ. _____

Για το πρόγραμμα Ψ. _____

- Εξοπλισμός – διαφανοσκόπεια, εξοπλισμός επιστημονικού εργαστηρίου – που αγοράστηκε για το πρόγραμμα Χ. _____

Για το πρόγραμμα Ψ. _____

- Ευκολίες – αριθμό αιθουσών, ειδικοί χώροι, κ.λπ. – που παραχωρήθηκαν για το πρόγραμμα X. _____

Για το πρόγραμμα Ψ. _____

- Χρόνος ανάθεσης για το πρόγραμμα X. _____

Για το πρόγραμμα Ψ. _____

- Άλλα – Πρόγραμμα X. _____

Άλλα – Πρόγραμμα Ψ. _____

Δραστηριότητες

Κρίσιμες δραστηριότητες, υπηρεσίες και στοιχεία για το πρόγραμμα X	Ένας ξένος που ασχολείται με αυτήν την δραστηριότητα ή το στοιχείο στην λειτουργία θα δει...		
	Οι συμμετέχοντες κάνουν αυτό:	Το προσωπικό κάνει αυτό:	Οι άλλοι κάνουν αυτό:
1.			
2.			
3.			
κ.λπ.			

Κρίσιμες δραστηριότητες, υπηρεσίες και στοιχεία για το πρόγραμμα Ψ	Ένας ξένος που ασχολείται με αυτήν την δραστηριότητα ή το στοιχείο στην λειτουργία θα δει...		
	Οι συμμετέχοντες κάνουν αυτό:	Το προσωπικό κάνει αυτό:	Οι άλλοι κάνουν αυτό:
1.			

2.			
3.			
κ.λπ.			

Ο αξιολογητής θα πρέπει να κάνει τις εξής ερωτήσεις:

- Οι στόχοι και οι σκοποί είναι τοποθετημένοι με αρκετή ακρίβεια, έτσι ώστε να γίνουν κατανοητοί από το προσωπικό και τους οπαδούς του προγράμματος;
- Ή είναι τόσο ασαφείς που αποσπούν από την ουσία του προγράμματος τον κοινό σκοπό;
- Η αιτιολογία και στα δύο προγράμματα υποστηρίζεται από την λογική και την καλή σκέψη;
- Ή υπάρχει σύγχυση ή μη καλή κατανόηση σχετικά με το γιατί οι δραστηριότητες του προγράμματος θα πρέπει να οδηγούν σε σχεδιασμένα αποτελέσματα;

Γ. Συμπλήρωσε το φύλλο εργασίας για σύγκριση των εξόδων των προγραμμάτων Χ και Ψ.

Ο σκοπός αυτού του φύλλου εργασίας είναι να βοηθήσει τον αξιολογητή να ταξινομήσει άτυπα τα έξοδα που θέλεις να ελέγξει σε σχέση με την αξιολόγηση των προγραμμάτων Χ και Ψ. Τα έξοδα αυτά θα μπορούσε να είναι ποιοτικά, όπως η εξάντληση της ενέργειας του προσωπικού και ποσοτικά όπως τα έξοδα των υλικών. Τόσο το πρόγραμμα Χ όσο και το πρόγραμμα Ψ θα έχουν ανάλογα έξοδα.

ΦΥΛΛΑΔΙΟ ΕΞΟΔΩΝ	
<p>Αναμενόμενα έξοδα – Ποιοτικά</p> <p>Κατέγραψε εδώ ποιοτικά, μη-χρηματικά έξοδα, τα οποία θα μπορούσαν να συμβούν, όπως η επιπλέον κούραση. Μην ξεχνάς τα ευκαιριακά έξοδα του κάθε προγράμματος – δηλαδή, πράγματα που ξεχάστηκαν σε σχέση με την εφαρμογή του προγράμματος. Να είσαι επίσης προσεκτικός στην καταγραφή πιθανών αρνητικών επιδράσεων κάθε προγράμματος, για εκείνους που δεν</p>	<p>Αναμενόμενα έξοδα – Χρηματικά</p> <p>Κατέγραψε εδώ εκείνες τις όψεις του κάθε προγράμματος που θα απαιτήσουν ξόδεμα επιπλέον χρημάτων – χρήματα που θα μπορούσαν να έχουν ξοδευτεί σε ένα θέμα βέβαιο όταν το πρόγραμμα δεν είχε εφαρμοστεί. Εκτίμησε αυτά τα έξοδα όταν μπορεί να είναι καθορισμένα με περισσότερη ακρίβεια.</p>

είναι μέσα στο πρόγραμμα, όπως μνησικακία, λιγότερη πρόσβαση σε επαγγελματική βοήθεια, κ.λπ..	
Οι ακόλουθες αρνητικές συνέπειες θα μπορούσαν να ληφθούν ως αποτέλεσμα του προγράμματος Χ.	Το ακόλουθο χρηματικό ποσό θα ξοδευτεί πέρα και πάνω απ' ότι συνήθως ξοδεύεται σαν αποτέλεσμα του προγράμματος Χ.
Οι ακόλουθες αρνητικές συνέπειες θα μπορούσαν να ληφθούν ως αποτέλεσμα του προγράμματος Ψ.	Το ακόλουθο χρηματικό ποσό θα ξοδευτεί πέρα και πάνω απ' ότι συνήθως ξοδεύεται σαν αποτέλεσμα του προγράμματος Ψ.

Ε. Ο αξιολογητής θα καταγράψει τους παράγοντες που επιδρούν στην επιτυχία του προγράμματος Χ.

Βήμα 4: Εστίαση στην αξιολόγηση

Α. Ο αξιολογητής θα κρίνει την επάρκεια των γραπτών εγγράφων και άλλων διαθέσιμων δεδομένων που περιγράφουν το πρόγραμμα καθώς και να απαντήσει στις ακόλουθες ερωτήσεις με ιδιαίτερη προσοχή.

- Τα γραπτά έγγραφα και οι πληροφορίες που έχεις συλλέξει είναι ορισμένα αρκετά για να σου δώσουν μία καλή εικόνα των στοιχείων-κλειδιών του προγράμματος και των αποτελεσμάτων που στοχεύουν; Σου προτείνουν τι στοιχεία θα αξιολογήσεις και με τι θα μοιάζουν αυτά;

(....) ναι, (....) όχι, (....) αβέβαιος/ η

- Οι οπαδοί/ το αρχικό κοινό του σημαντικού προγράμματος συμφωνούν πάνω στο πώς το πρόγραμμα υποτίθεται ότι θα ολοκληρωθεί και ποιες είναι οι διαδικασίες-κλειδιά, διευθετήσεις και δραστηριότητες που αποτελούν το πρόγραμμα;

(.....) ναι, (.....) όχι, (.....) αβέβαιος/ η

Εάν η απάντηση του σε μία από αυτές τις ερωτήσεις είναι όχι ή αβέβαιος, τότε θα πρέπει να συμπεριλάβει στα σχέδια της αξιολόγησης περισσότερες συζητήσεις με τις ομάδες των οπαδών και με τους χορηγούς που εκφράζουν με σαφήνεια τους σκοπούς του προγράμματος και τις διαδικασίες-κλειδιά.

B. Οραματίσου τι θα μπορούσες να κάνεις ως αξιολογητής.

- Είναι το πρόγραμμα αρκετά ώριμο για να δικαιολογήσει μία τελική αξιολόγηση; Εάν όχι τότε θεώρησε ότι πρέπει να πείσεις τον χορηγό σου ότι μία ενδιάμεση αξιολόγηση είναι πιο κατάλληλη.
- Ποια σύγκριση ή ποιες ομάδες ελέγχου μπορείς να χρησιμοποιήσεις;
- Ποια στοιχεία εμφανίζονται που προωθούν το κλειδί για το εάν το πρόγραμμα εξασθενίζει ή «επιβιώνει»; _____

- Ποια στοιχεία κάνουν τους σχεδιαστές και το προσωπικό να δίνουν έμφαση στα πιο σημαντικά; _____

- Ποια αποτελέσματα είναι ο μεγαλύτερος στόχος; _____

- Ποια εξερχόμενα θα είναι ευκολότερο να ολοκληρωθούν; Ποια θα είναι τα πιο δύσκολα; _____

- Ποιες επιδράσεις θα μπορούσε να έχει το πρόγραμμα που οι σχεδιαστές του δεν θα ήθελαν; _____

- Ποιες πληροφορίες σχετικά με το περιεχόμενο του προγράμματος, τα χαρακτηριστικά του συμμετέχοντα ή του προσωπικού, κ.λπ., χρειάζεται να απαντηθούν με ερωτήσεις ενδιαφέροντος; _____

- Ποια εξερχόμενα, διαδικασίες προγράμματος και χαρακτηριστικά θα απαιτήσουν ποσοτικά δεδομένα; Που θα είναι τα ποιοτικά δεδομένα επιβοηθητικά; _____

- Τι άδειες χρειάζονται για διάφορες δραστηριότητες αξιολόγησης; _____

- Πόσο πολύ οι συμμετέχοντες, οι διαχειριστές, κ.λπ. θα διαθέτουν χρόνο για τις δραστηριότητες της αξιολόγησης; _____

- Τι καταγραφές ή άλλα δεδομένα είναι επίσης διαθέσιμα; _____

Όταν ο αξιολογητής σκεφτεί τις υπηρεσίες που μπορεί να προωθήσει, θα χρειαστεί να θεωρήσει τρία σημαντικά πράγματα εκτός των χαρακτηριστικών του προγράμματος και των εξερχόμενων. Αυτά είναι ο προϋπολογισμός, ο περιορισμένος χρόνος και τα ιδιαίτερα ταλέντα και δυνάμεις που πιθανόν έχει.

Γ. Ο αξιολογητής θα πρέπει να αξιοποιήσει τις δυνάμεις και τις προτιμήσεις του.

Αυτό που θα πρέπει να δει είναι το τι ταιριάζει με την πείρα του. Θα πρέπει να «ρυθμίσει» την αξιολόγηση, χτίζοντας την στις ικανότητες του ως:

(.....) Ένας πειραματικός ερευνητής.

(.....) Ένας ποιοτικός μεθοδολόγος.

(.....) Μία ειδική μέτρηση.

(.....) Μία θεραπευτική περιοχή ή ειδικό πρόγραμμα.

(.....) Ένας διευκολυντής για επίλυση προβλημάτων.

(.....) Ένας καλός συνεντευκτής ή παρατηρητής.

(.....) Άλλο _____

Βήμα 5: Διαπραγμάτευση του ρόλου του αξιολογητή

Το Κεφάλαιο 2 παρουσιάζει ένα γενικό σχέδιο που συχνά συμπίπτει με τον ρόλο του τελικού αξιολογητή. Στη θέση αυτή θα πρέπει να συναντήσει εκείνους τους ανθρώπους

των οποίων, οι αποφάσεις σχετικά με το πρόγραμμα ασκούν μεγάλη επιρροή και με τους οποίους θα συνεργαστεί όταν συλλέξει την πληροφόρηση.

A. Ο αξιολογητής συμφωνεί γενικά με το βασικό προσχέδιο της αξιολόγησης.

(.....) Ο αξιολογητής θα συμφωνήσει γενικά με τα χαρακτηριστικά του προγράμματος και τα εξερχόμενα – άσχετα από την διάκριση που θα γίνεται στην περιγραφή του επίσημου προγράμματος.

Για να επιβεβαιώσει ο αξιολογητής τις αρχικές του αποφάσεις θα πρέπει να κάνει τις εξής ερωτήσεις:

- Ποια εξερχόμενα, δραστηριότητες και στάσεις είναι η πιο σημαντική προτεραιότητα;

- Σε ποια αποτελέσματα, δραστηριότητες και στάσεις περιμένεις ότι το πρόγραμμα θα έχει την πιο άμεση επίδραση; _____

- Έχει το πρόγραμμα κοινωνικά ή πολιτικά αντικείμενα που θα έπρεπε να εκτιμηθούν;

- Ποια χαρακτηριστικά του προγράμματος θεωρεί τα πιο σημαντικά για την εκπλήρωση των αντικειμενικών στόχων; _____

(.....) Συμφώνησε για άλλους παράγοντες περιεχομένου που χρειάζεται να ερευνηθούν.

(.....) Συμφώνησε γενικά για τις θέσεις και τους ανθρώπους από τους οποίους θα μαζέψεις πληροφορίες. Κάνε τους αυτές τις ερωτήσεις:

- Σε ποιες θέσεις είναι το πρόγραμμα σε λειτουργία; Πού βρίσκονται αυτές γεωγραφικά;

- Πώς το πρόγραμμα ποικίλλει από θέση σε θέση; Που συμβαίνουν τέτοιες αποκλίσεις;

- Ποιοι είναι οι σημαντικοί άνθρωποι που θα μιλήσεις και θα παρατηρήσεις;

- Ποιες είναι οι πιο κρίσιμες στιγμές για να δεις τις αιτίες του προγράμματος καθώς και ποιες ώρες κατά την διάρκεια της ημέρας;

- Σε ποια σημεία κατά την διάρκεια των μαθημάτων του προγράμματος θα είναι καλύτερο να εκτιμηθούν τα αποτελέσματα του συμμετέχοντα, οι στάσεις του προσωπικού, κ.λπ.. Υπάρχουν λογικά σημεία, όπως λέμε στην συμπλήρωση του μαθήματος ή διαδοχικά;
-

(.....) Ο αξιολογητής θα πρέπει να συμφωνήσει με το ρόλο που το προσωπικό θα παίζει στην συλλογή και στην προώθηση της πληροφόρησης.

- Μπορεί τα συστήματα που καταγράφουν και κρατούν τις πληροφορίες που θέλεις να σου δίνουν την αναγκαία πληροφόρηση;
-

- Το προσωπικό είναι έτοιμο να μοιραστεί την απόδοση μαζί σου ή όχι; Είναι πρόθυμοι να διαχειριστούν τα τεστ σε δείγματα μαθητών;
-

- Είναι δυνατό να ορίσεις ομάδες ελέγχου με τις οποίες, να μπορούν να συγκριθούν τα αποτελέσματα του προγράμματος;
-

- Μπορούν οι μη-ισοδύναμες ομάδες ελέγχου να σχηματιστούν ή να εντοπιστούν;
-

- Θα έχω την ευκαιρία να κάνω μετρήσεις πριν από το πρόγραμμα και/ ή αρκετά συχνά να καθορίσω ένα σχέδιο χρόνου;
-

- Θα τα καταφέρω να διευθύνω μία μελέτη περίπτωσης εις βάθος σε κάποιες θέσεις;
-

B. Ο αξιολογητής θα πρέπει να πιστοποιήσει με τον χορηγό την γενική συμφωνία σχετικά με τις υπηρεσίες και τις ευθύνες.

Πριν ξεκινήσει μία έντονη και λεπτομερή αξιολόγηση διαδικασίας σχεδιασμού ο αξιολογητής θα πρέπει να συμφωνήσει σχετικά με την γενική περιγραφή των υπηρεσιών που στοχεύει να προωθήσει και τον ελάχιστο προϋπόλογισμό που θέλει ή μπορεί να διαθέσει. Η συμφωνία αυτή θα πρέπει να καλύπτει:

(.....) Τον σκοπό της αξιολόγησης.

(.....) Την γενική προσέγγιση που σχεδιάζει να χρησιμοποιήσει (τι θα εκτιμήσει και πώς):

- Τα είδη των αποτελεσμάτων του προγράμματος που θα εξετάσει.

- Τους τύπους των χαρακτηριστικών του προγράμματος/ διαδικασίες που θα εξετάσει.

- Τα χαρακτηριστικά του συμμετέχοντα και του προσωπικού.

- Άλλα δεδομένα περιεχόμενου.

- Προσέγγιση συλλογής δεδομένων.

(.....) Σχεδιασμός, ανάλυση και ερωτήσεις που θα ονομάσει.

(.....) Πότε και σε ποιον θα προάγει τις αναφορές.

(.....) Όποιες υποθέσεις έχει σχετικά με το προσωπικό και άλλες πηγές που θα του είναι διαθέσιμες από το πρόγραμμα (π.χ. εγγραφές προγράμματος, χρόνος προσωπικού για διαχείριση εργαλείων, τυχάιες ανατεθείσες επιλογές).

(.....) Διαθέσιμος προϋπολογισμός.

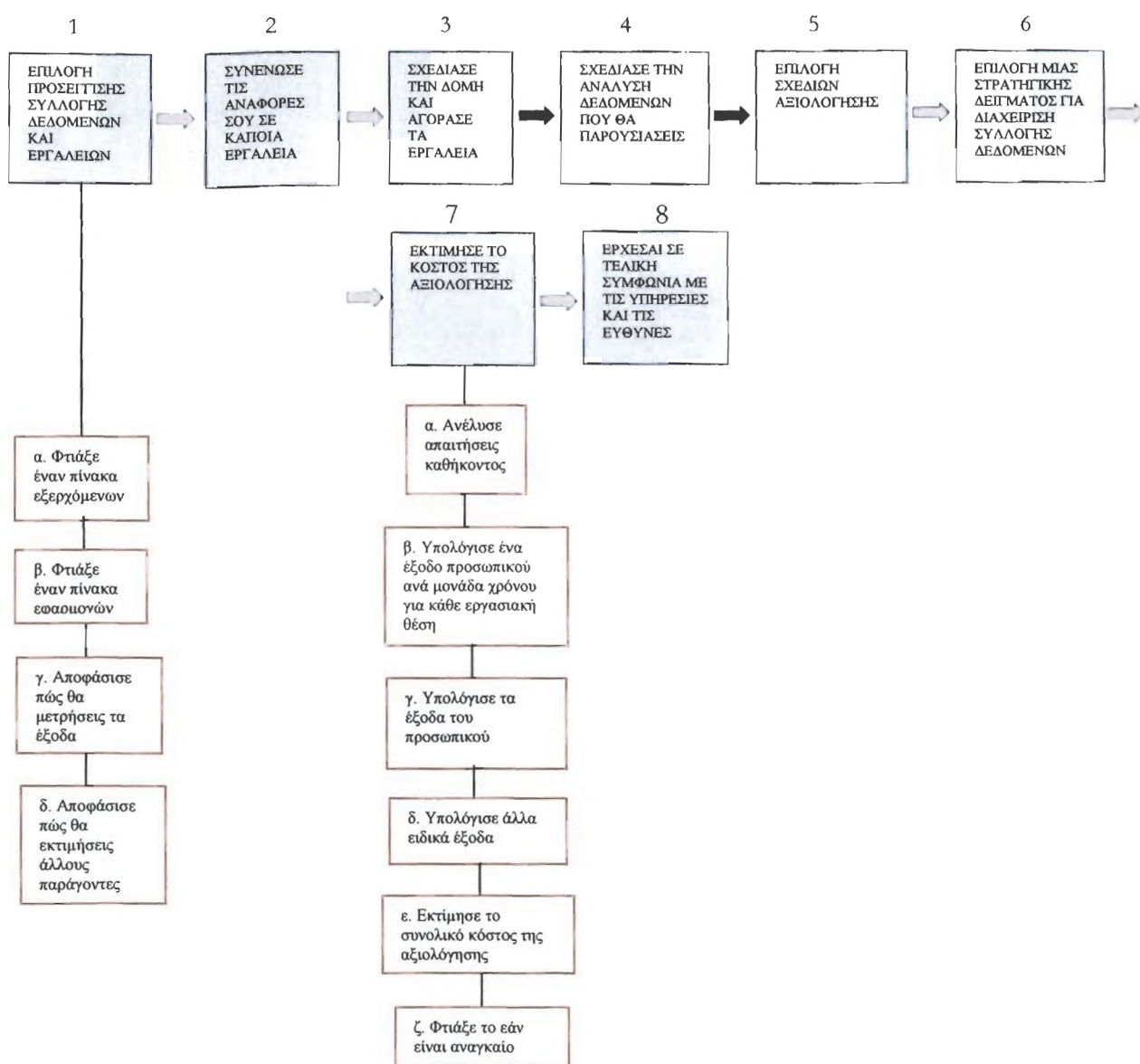
3.2 ΦΑΣΗ Β

Βασιλική κατάλληλων μεθόδων αξιολόγησης

Στην Φάση Β, ο τελικός αξιολογητής θα:

- Συλλέξει προσεγγίσεις συλλογής δεδομένων και εργαλείων.
- Επιλέξει ένα σχέδιο αξιολόγησης, βασισμένο μερικώς στην πρόσβαση του σε ομάδες ελέγχου για κάθε μέτρο ή τεχνική συλλογής δεδομένων που σχεδιάζει.
- Εκτιμήσει πόσο θα κοστίσει η αξιολόγηση και ανάλογα θα πράξει.
- Έρθει σε μία τελική συμφωνία με τις υπηρεσίες αξιολόγησης που θα προωθήσει.

Τα οχτώ βήματα της Φάσης Β και τα υποστάδια τους μπορεί να συμβούν ταυτόχρονα. Μία περιγραφή τους γίνεται πιο κάτω:

Βήμα 1: Επιλογή προσεγγίσεων συλλογής δεδομένων και εργαλείων

Ο σκοπός αυτού του βήματος είναι η επιλογή και ο σχεδιασμός των προσεγγίσεων συλλογής δεδομένων και εργαλείων – τεστ, ερωτηματολόγια, ημερολόγια, παρατηρήσεις, κ.λπ. – που θα δώσουν στον αξιολογητή την καλύτερη πληροφορία.

A. Κατασκευή πίνακα εξερχόμενων με πέντε στήλες.

-- Στην Στήλη 1 καταγράφει τα κοινά εξερχόμενα των δύο προγραμμάτων X και Ψ. Για κάθε αντικείμενο, καταγράφει την μέθοδο αξιολόγησης στην Στήλη 3 – π.χ. τεστ, ερωτηματολόγια, συνεντεύξεις, παρατηρήσεις, αντιγραφές· στην Στήλη 4, το που θα δοθούν και στην Στήλη 5 εάν υπάρχει ήδη ένα ειδικό εργαλείο μέτρησης.

Πίνακας Εξερχόμενων

1	2	3	4	5
Εξερχόμενα	Κύκλωσε Γ, Ε, Ψ ή Α*	Επιλεγμένη μέθοδος	Πηγή των δεδομένων/ να δοθεί σε ποιόν;	Υπάρχων «εργαλείο» ή ανάγκες που αναπτύχθηκαν
1.	Γ Ε Ψ Α			
2.	Γ Ε Ψ Α			
κ.λπ.				
Αυτές ανήκουν στο X:				
1.	Γ Ε Ψ Α			
2.	Γ Ε Ψ Α			
κ.λπ.				
Αυτές ανήκουν στο Ψ:				
1.	Γ Ε Ψ Α			
2.	Γ Ε Ψ Α			
κ.λπ.				

* Γνωστικό, Επιδρασιακό, Ψυχοκινητικό, Άλλα

B. Κατασκευή ενός τετράστηλου Πίνακα Εφαρμογών:

-- Στην Στήλη 1, καταγράφει τα υλικά, τις δραστηριότητες, τις υπηρεσίες και τους οργανωτικούς διακανονισμούς των προγραμμάτων X και στο Ψ, που θα ερευνήσει. Στην Στήλη 2 τις μεθόδους που έχει επιλέξει να χρησιμοποιήσει. Στην Στήλη 3, τους αποδέκτες των μεθόδων – π.χ. την πηγή των δεδομένων. Τέλος, στην Στήλη 4, εάν υπάρχει ήδη κάποιο εργαλείο για την επιλεγμένη μέθοδο ή εάν χρειάζεται να το αναπτύξει κάποιος.

Πίνακας Εφαρμογών

1	2	3	4
Δραστηριότητες, υπηρεσίες, οργανωτικοί διακανονισμοί, υλικά	Μέθοδος επιλογής	Πηγή δεδομένων/ να διαχειρισθεί από ποιόν;	Υπάρχων «εργαλείο» ή ανάγκες που αναπτύχθηκαν
<u>Του Προγράμματος</u> <u>X</u> 1. 2. 3. 4. κ.λπ.			
<u>Του Προγράμματος</u> <u>Ψ</u> 1. 2. κ.λπ.			

Γ. Πώς θα μετρήσει τα έξοδα.

-- Επιλέγει ποια εργαλεία θα του δώσουν τις πληροφορίες που χρειάζεται και αυτές τις βάζει σε ένα τριώντο Πίνακα Εξόδων.

Πίνακας Εξόδων

1	2	3
Έξοδα	Επιλεγόμενη μέθοδος	Πηγή δεδομένων/ να δοθεί σε ποιόν;
1.		
2.		
3.		
κ.λπ.		

Δ. Πώς θα αξιολογήσει τους άλλους παράγοντες.

-- Επιλέγει ποια εργαλεία θα του δώσουν τις πληροφορίες που χρειάζεται και τα βάζει σε έναν τριστηλο Πίνακα με Άλλους Παράγοντες.

Πίνακας Άλλων Παραγόντων

1	2	3
Άλλοι παράγοντες	Επιλεγόμενη μέθοδος	Πηγή δεδομένων/ να δοθεί σε ποιόν;
1.		
2.		
3.		
κ.λπ.		

Βήμα 2: Εφαρμογή των αναφορών μέσα σε μερικά όργανα

Εάν ο αξιολογητής θέλει να συλλέξει ένα μέγιστο ποσό πληροφοριών ανά όργανο, θα πρέπει να κάνει την ακόλουθη άσκηση.

Για να εξοικονομήσει χρόνο και χρήμα, θα πρέπει να χρησιμοποιήσει μόνο ένα όργανο ιδιαίτερου τύπου – ερωτηματολόγιο, συνέντευξη, τεστ, κ.λπ. – σε κάθε ομάδα συμμετεχόντων.

Για παράδειγμα, να μην δώσει το ερωτηματολόγιο για τα έξοδα και το ερωτηματολόγιο για τις στάσεις σε δασκάλους.

-- Εάν η αξιολόγηση έχει πολλές αναφορές και λίγα εργαλεία, τότε θα πρέπει να οργανώσει τις σκέψεις του σε αυτόν τον τριστηλο πίνακα:

1 Μέθοδος επιλογής	2 Πηγή δεδομένων/ να δοθεί σε ποιον	3 Εξερχόμενα, δραστηριότητες ή έξοδα
1. 2. 3. 4. κ.λπ.		

Για να συμπληρώσει ο αξιολογητής αυτόν τον πίνακα, θα πρέπει να πάει πίσω και να δει τα εξερχόμενα, το πρόγραμμα εφαρμογής, τα έξοδα και άλλους παράγοντες που κατέγραψε στους προηγούμενους πίνακες. Τότε:

- Στην Στήλη 1 καταγράφει κάθε εργαλείο που έχει επιλέξει να χρησιμοποιήσει.
- Στην Στήλη 2, σημειώνει την ομάδα που θα απευθυνθεί (συμμετέχοντες, προσωπικό, περιφερειακοί διαχειριστές, σχολικό συμβούλιο, κ.λπ.).
- Στην τρίτη στήλη, καταγράφει τις αναφορές αξιολόγησης – εξερχόμενα, χαρακτηριστικά εφαρμογής, έξοδα και τον αριθμό τους – που το εργαλείο θα καλύψει.

Στην συνέχεια, θα πρέπει να επιστρέψει στα φυλλάδια εργασίας, που συμπλήρωσε όταν κατέγραψε τις κύριες μορφές του προγράμματος κατά την διάρκεια της Φάσης Α. Με λίγη προσπάθεια θα μπορούσε να συμπληρώσει μία νέα αναφορά και εύκολα να την αξιολογήσει. Για παράδειγμα, εάν έχει επιλέξει να χρησιμοποιήσει την «παρατήρηση» για να μετρήσει την εφαρμογή του συστήματος τροποποίησης της συμπεριφοράς μέσα στην τάξη, είναι πολύ πιθανό να προσθέσει άλλη μία δραστηριότητα – όπως θέματα οδηγιών στα μαθηματικά ή στο μήκος ή στο χρόνο που ξοδεύεται στο διάβασμα – στον κατάλογο των αναφορών. Αυτό θα του έδινε επιπλέον δεδομένα.

Βήμα 3: Σχεδιασμός της κατασκευής και αγοράς εργαλείων

Εάν ο αξιολογητής θεωρεί ότι έχει καταγράψει περισσότερα εργαλεία απ' ότι στην πραγματικότητα μπορεί να αναπτύξει ή να αγοράσει και να χρησιμοποιήσει μέσα στον χρόνο και στα όρια εξόδων της αξιολόγησης, τότε: ας συμπληρώσει το Βήμα 8 σε αυτή τη φάση για

να πάρει μία πιο ρεαλιστική αντίληψη του πόσο θα κοστίσει η αξιολόγηση. Εάν επίσης θεωρεί ότι τα σχέδια της συλλογής δεδομένων είναι τόσο φιλόδοξα, ας επιλέξει μερικά εργαλεία που μετράνε τα εξερχόμενα, τις δραστηριότητες ή τα έξοδα που είναι πιο σημαντικά και ας χρησιμοποιήσει πρώτα αυτά. Θα πρέπει να εξετάσει εάν το προσωπικό του προγράμματος είναι πρόθυμο να βοηθήσει στην συλλογή δεδομένων. Να ενημερώσει τους διευθυντές και τα μέλη του προσωπικού ότι η συνεργασία τους θα του επιτρέψει να συλλέξει πλουσιότερες και πιο αξιόπιστες πληροφορίες σχετικά με το πρόγραμμα – τέλος, να παρουσιάσει μία πιο καθαρή και πιο δίκαιη εικόνα απ' ότι έχει συμπληρωθεί. Επίσης, θα πρέπει να ερωτηθούν ιδιαιτέρως εάν:

(.....) Μπορούν αυτές οι σημειώσεις να φυλαχτούν κατά την διάρκεια του προγράμματος ως θέμα συλλογής ή αντιγραφής που προωθεί την πληροφόρηση στην αξιολόγηση; _____

(.....) Μπορούν τα συστήματα αντιγραφής/ φύλαξης να διατηρηθούν ώστε να δοθούν οι απαραίτητες πληροφορίες αξιολόγησης; _____

(.....) Το προσωπικό είναι ικανό να μοιραστεί εξερχόμενη πληροφόρηση με τον αξιολογητή ή να βοηθήσει με την συλλογή του; _____

(.....) Ένα ή περισσότερα μέλη του προσωπικού είναι πρόθυμα να βοηθήσουν στην συλλογή πληροφοριών, στην δόμηση, στην βαθμολόγηση των εργαλείων ή στην επίβλεψη κατάλληλης εφαρμογής του σχεδίου αξιολόγησης; _____

Φτιάξε ένα πρόγραμμα. Χρησιμοποίησε έναν πίνακα όπως παρακάτω και κατέγραψε τις αποφάσεις σου σχετικά με την δομή, αγορά και ανάληψη ευθυνών σχετικά με τα εργαλεία.

1	2	3	4	5
Επιλογή οργάνου	Κατασκευάστηκε στο σπίτι ή αγοράστηκε;	Ευθύνη ατόμου για δομή/ απόκτηση	Ημερομηνία εργαλείου που θα ληφθεί ή θα συμπληρωθεί	Απαιτούμενα βήματα

Βήμα 4: Σχεδιασμός των δεδομένων ανάλυσης

Μόλις αποφασίσει ο αξιολογητής για το ποια εργαλεία θα χρησιμοποιήσει, θα πρέπει να σχεδιάσει πώς και πόσο θα αναλύσει τα δεδομένα. Θα οργανώσει τα σχέδια του σύμφωνα με τις αξιολογικές ερωτήσεις, συλλέγοντας την σωστή πληροφόρηση και δεν θα χάσει τον χρόνο του συλλέγοντας πληροφόρηση που δεν θα χρησιμοποιήσει – ή ακόμη χειρότερα, συλλέγοντας την σωστή πληροφόρηση, αλλά με έναν τρόπο δύσκαμπτο. Επίσης θα αποφασίσει τώρα εάν οι αναλύσεις θα γίνουν με το χέρι ή το κομπιούτερ.

Βήμα 5: Επιλογή σχεδίων αξιολόγησης

Το σχέδιο αξιολόγησης περιλαμβάνει: ποιος θα πάρει το εργαλείο που θα χρησιμοποιήσει ο αξιολογητής – ή ποιοι θα είναι τα υποκείμενα της συλλογής ποιοτικών δεδομένων – και πότε. Η ποιότητα του σχεδίου άμεσα επιδρά στην εγκυρότητα και στην α-χρησιμότητα των εμπειρικών αποτελεσμάτων.

Επειδή είναι συνήθως άβολο – και μη αναγκαίο – να χρησιμοποιήσει ένα χωριστό σχέδιο ανά εργαλείο, επιλέγει ένα ή δύο για να υποστηρίξει όλη την αξιολόγηση. Τα Σχέδια 1, 2, 3 και 5 είναι τα πιο σημαντικά για την συλλογή πληροφόρησης. Επιπρόσθετα στο χρόνο και στην τοποθεσία των μέτρων, το σχέδιο της αξιολόγησης περιγράφει ποιος εκτίθεται στο πρόγραμμα. Σε συνδυασμό με το εργαλείο, τα Σχέδια 1 και 2 θα πρέπει να έχουν μικρή επίδραση πάνω στο εάν οι μαθητές ή οι άλλοι συμμετέχοντες μπορούν τυχαία να ορίσουν τα προγράμματα τους. Σε συνδυασμό με το εργαλείο, τα Σχέδια 3 ή 5 θα πρέπει να βρουν μία μη-τυχαία ομάδα σύγκρισης.

Εν συντομία, για τα Σχέδια 1, 2, 3 και 5 συνήθως θα πρέπει να έχει το σχέδιο της αξιολόγησης πριν το πρόγραμμα συσταθεί. Μέχρι να βρει κάθε αξιολογητής τον εαυτό του/ της σε αυτήν την θέση, τα Σχέδια 4 και 6 είναι τα πιο κατάλληλα.

Σχέδιο 1: Πραγματική Ομάδα Ελέγχου

√-Ελεγχος

Αυτό το σχέδιο είναι ιδανικό για επιλογή μεταξύ του προγράμματος X και ενός άλλου προγράμματος. Το άλλο πρόγραμμα – πρόγραμμα Ψ – θα μπορούσε να είναι ένα προϋπάρχον πρόγραμμα ή θα μπορούσε να είναι ένας ανταγωνιστής ή έλεγχος προγράμματος. Οτιδήποτε είναι το άλλο πρόγραμμα, σε συνδυασμό με την εφαρμογή αυτού του σχεδίου, τόσο το πρόγραμμα X όσο και το πρόγραμμα Ψ θα πρέπει να τρέχουν στον ίδιο χρόνο.

Διαδικασία

- α. Αναγνώρισε όλους τους συμμετέχοντες ή τις ομάδες, που μπορούν να είναι είτε στο πρόγραμμα X ή στο πρόγραμμα Ψ.
- β. Εξέτασε ξανά αυτήν την ομάδα.
- γ. Τυχαία, μοίρασε τα άτομα ή τις ομάδες μέσα σε δύο ομάδες και δώσε στη μία ομάδα το πρόγραμμα X και στην άλλη ομάδα το πρόγραμμα Ψ.
- δ. Βεβαιώσου ότι:
 - Υπάρχει τόσο μικρή διαφορά όσο είναι δυνατόν να συμβαίνει και στις δύο ομάδες χωριστά από την διαφορά των προγραμμάτων X/ Ψ – δηλαδή, απέφυγε τις συγκρούσεις.
 - Τα προγράμματα X και Ψ παραμένουν ακριβή, δεν μοιράζονται ή συνδέουν δυνάμεις – δηλαδή, αποφεύγουν την «μόλυνση».
- ε. Τα προηγούμενα τεστ και των δύο ομάδων ταυτόχρονα.

Σχέδιο 2: Πραγματική ομάδα ελέγχου με προηγούμενο τεστ μόνο

√ -Ελεγχος

Αυτό το σχέδιο που είναι πανομοιότυπο με το Σχέδιο 1 εκτός της επανεξέτασης – βήμα β – παραλείπεται. Το σχέδιο αυτό είναι χρήσιμο όταν η εμπειρία της επανεξέτασης θα μπορούσε από μόνη της να αφορά τις επιδράσεις του προγράμματος. Αυτή θα μπορούσε να είναι η περίπτωση – για παράδειγμα – που εάν ένα ερωτηματολόγιο χρησιμοποιείται στην αρχή του προγράμματος, σκοπεύοντας να αλλάξει στάσεις, ως εκ τούτου, εξασθενίζει τους συμμετέχοντες από τις σκόπιμες επιδράσεις του προγράμματος. Μία επανεξέταση θα μπορούσε επίσης να μην είναι διαθέσιμη.

Η τυχαιοποίηση σε αυτό το σχέδιο βεβαιώνει την ισορροπία των ομάδων που λαμβάνουν και στα δύο, προγράμματα.

Σχέδιο 3: Μη-ισόρροπη Ομάδα Ελέγχου

√ -Ελεγχος

Αυτό είναι ένα καλό σχέδιο για επιλογή ανάμεσα στο πρόγραμμα X και σε κάποιο άλλο πρόγραμμα, στο πρόγραμμα Ψ, το οποίο επίσης θα είναι σε λειτουργία κατά την διάρκεια της περιόδου της αξιολόγησης. Όπως είναι στα Σχέδια 1 και 2, το πρόγραμμα Ψ θα μπορούσε να είναι μία ομάδα ελέγχου ή ένας ανταγωνιστής με το πρόγραμμα X.

Αυτό το σχέδιο σε καθιστά ικανό να συγκρίνεις τα αποτελέσματα των προγραμμάτων X και Ψ, τα οποία είναι παρόμοια ακόμα κι όταν αυτά δεν σχεδιάζονται τυχαία. Και άρα γι' αυτόν τον λόγο, όχι ισόρροπα όπως τα Σχέδια 1 και 2.

Διαδικασία

- α. Βρες μία παρόμοια ομάδα συμμετεχόντων, οι οποίοι θα δώσουν στο πρόγραμμα Ψ την ίδια χρονική περίοδο, όπως μία ομάδα που θα δοθεί στο πρόγραμμα X.

β. Η επανεξέταση και η συλλογή πληροφοριών και στις δύο ομάδες των ατόμων αναφέρονται σε χαρακτηριστικά, τα οποία μπορούν να επηρεάσουν τις αντιδράσεις τους στα προγράμματα X και Ψ.

γ. Ερευνήσε τις διαφορές που συμβαίνουν στην ομάδα που κάνει το πρόγραμμα X και στην ομάδα που κάνει το πρόγραμμα Ψ, εάν αυτές οι διαφορές είναι πιθανόν να επηρεάσουν τα αποτελέσματα.

δ. Η μεταεξέταση και στις δύο ομάδες.

Σχέδιο 4: Απλή ομάδα χρονική σειράς

√ -Έλεγχος Μία σειρά από μέτρα που έγιναν κατά την διάρκεια και/ ή μετά το πρόγραμμα X δίνει μία καλή εικόνα για την επίδραση του προγράμματος X πάνω στο τι μετριέται. Αυτό το σχέδιο απαιτεί βαθμούς που συλλέγονται από την ίδια ομάδα σε μερικές περιπτώσεις πριν το πρόγραμμα X και σε μερικές περιπτώσεις κατά την διάρκεια και μετά του προγράμματος X. Αυτοί οι βαθμοί θα πρέπει να βασιστούν πάνω στο ίδιο εργαλείο μέτρησης.

Σχέδιο 5: Χρονικές σειρές με μη-ισόροπη ομάδα ελέγχου

√ -Έλεγχος Αυτό το σχέδιο περιλαμβάνει την δημιουργία μέτρων ακριβείας όπως στο Σχέδιο 4. Αλλά εδώ δύο ομάδες από άτομα μετρικούνται κανονικά: η ομάδα που λαμβάνει το πρόγραμμα X και η άλλη, μία μη-ισόροπη ομάδα ελέγχου· όχι τυχαία καθορισμένη, όπως αυτή που χρησιμοποιείται στο Σχέδιο 3.

Σχέδιο 6: Πριν και μετά το σχέδιο (Επιτρέποντας άτυπες συγκρίσεις μόνο)

√ -Έλεγχος Τα Σχέδια 1 και 2 είναι πειραματικά σχέδια διότι τόσο το πρόγραμμα X και μία συγκρινόμενη ομάδα ελέγχου Ψ είναι εφαρμόσιμες για να δουν ποια παράγει καλύτερα αποτελέσματα: ένα μικρό πείραμα τρέχει. Εάν μόνο το πρόγραμμα X μπορεί να μετρηθεί, τότε ο μόνος τρόπος να μετατρέψει τα αποτελέσματα των μετρήσεων θα είναι με την σύγκριση των αποτελεσμάτων της προεξέτασης και της μεταεξέτασης, ή με το να κάνεις άτυπες συγκρίσεις βασισμένες σε εκδοτικά δεδομένα, σχολικούς φακέλους ή προκαθορισμένα κριτήρια. Θα μπορούσες να κάνεις μία ή όλες τις ακόλουθες συγκρίσεις:

(.....) Συγκρίσεις των αποτελεσμάτων της προεξέτασης και της μεταεξέτασης για το πρόγραμμα X.

(.....) Συγκρίσεις των αποτελεσμάτων του προγράμματος X με αποτελέσματα από ένα εθνικό δείγμα, μία ομάδα-κανόνα για ένα καθορισμένο τεστ.

(.....) Σύγκριση των αποτελεσμάτων του προγράμματος X με αποτελέσματα που περιγράφονται στα υλικά του προγράμματος.

(.....) Σύγκριση των αποτελεσμάτων του προγράμματος X με αποτελέσματα που λαμβάνονται από τους συμμετέχοντες του προηγούμενου χρόνου.

(.....) Σύγκριση των αποτελεσμάτων του προγράμματος X με προκαθορισμένα κριτήρια: για παράδειγμα, «80% των μαθητών θα επιτύχει 75% των βαθμών δύο μαθηματικών αντικειμένων». Τέτοια κριτήρια μπορεί να έχουν καθοριστεί από το προσωπικό, τους διευθυντές, την κοινότητα ή τον χορηγό ή μπορεί να έχουν οριστεί από το σχέδιο ενός προγράμματος.

Βήμα 6: Επιλογή μίας στρατηγικής του δείγματος για σύνθεση συλλογής δεδομένων

Εάν το πρόγραμμα X ή Ψ είναι μεγάλο, με πολλούς συμμετέχοντες σε διάσπαρτες μεριές, τότε δεν θα μπορέσει να μετρήσει όλα τα μέλη των ομάδων, περιγράφοντας το σχέδιο της αξιολόγησης. Θα πρέπει να δοκιμάσει ανθρώπους στο τεστ, στην ερώτηση ή να παρατηρήσει και πιθανά μέρη που εστιάζονται εξίσου καλά. Ο αριθμός των ανθρώπων που θα δοκιμαστούν θα εξαρτηθεί τόσο από τις διαθέσιμες πηγές όσο και από τις ελάχιστες απαιτήσεις για εγκυρότητα και αξιοπιστία.

Η επιλογή για το ποια μέρη θα παρατηρήσει εξαρτάται από τις ερωτήσεις που θέλει να απαντήσει. Εάν το πρόγραμμα ποικίλλει σημαντικά από το ένα μέρος στον άλλο, θα πρέπει να συμπεριλάβει στην επιλογή του αντιπροσώπους από κάθε έκδοση του προγράμματος. Αυτό θα είναι ιδιαίτερα επικίνδυνο εάν εκθέτει τις σχετικές επιδράσεις των διαφορετικών σχεδιασμένων ή φυσικών αποκλίσεων στο πρόγραμμα. Εάν το πρόγραμμα σκοπεύει να είναι μοναδικό, θα επιλέξει μέρη βασισμένα σε άλλα κριτήρια όπως, τον χρόνο του προγράμματος, το ποσό της εμπειρίας των δασκάλων ή του προσωπικού, τα χαρακτηριστικά των κοινοτήτων που εμπλέκονται ή του ποσού των χορηγήσεων που ορίστηκαν στο πρόγραμμα. Ο αξιολογητής θα πρέπει επίσης να καταγράψει τις αποφάσεις του:

(.....) Τα μέρη του προγράμματος X που θα δοκιμαστεί.

Αριθμός των μερών του προγράμματος X που θα δοκιμαστούν _____

Σε ποια βάση; _____

(.....) Τα μέρη του προγράμματος Ψ που θα δοκιμαστεί.

Αριθμός των μερών του προγράμματος Ψ που θα δοκιμαστούν _____

Σε ποια βάση; _____

(.....) Τα προγράμματα X και Ψ θα αντιπροσωπεύουν διαφορετικές εκδόσεις του ίδιου προγράμματος. Αυτές οι εκδόσεις είναι:

- Τα μέρη του προγράμματος X _____

Ο αριθμός των μερών _____

- Τα μέρη του προγράμματος Ψ _____

Ο αριθμός των μερών _____

(.....) Τα προγράμματα X και Ψ θα αντιπροσωπεύουν το ίδιο πρόγραμμα εφαρμοσμένο σε διαφορετικά μέρη:

- Τα μέρη του προγράμματος X έχουν αυτό το χαρακτηριστικό

Αριθμός των μερών _____

- Τα μέρη του προγράμματος Ψ έχουν αυτό το χαρακτηριστικό

Αριθμός των μερών _____

Έγγραφο 7: Εκτίμηση το κόστους της αξιολόγησης

Εάν οι δραστηριότητες χρηματοδοτηθούν από τον προϋπολογισμό του προγράμματος, θα πρέπει να αποφασίσει νωρίς για τα οικονομικά όρια της υπηρεσίας που θα προωθήσει. Το κόστος της αξιολόγησης είναι δύσκολο να προβλεφθεί ακριβώς. Αυτό δεν είναι καλό σε σχέση με το τι είναι ικανός να υποσχεθεί στο προσωπικό και στους σχεδιαστές και το οποίο καθορίζεται από το πώς νιώθει στην περίπτωση που μπορεί να αντεπεξέλθει στα έξοδα.

Θα πρέπει να εκτιμήσει τα έξοδα παίρνοντας πρώτα το πιο εύκολο. Θα βγάλει τα έξοδα για κάθε μονάδα από τα «πάγια» έξοδα:

(.....) Ταχυδρομικά τέλη και ναύλα (τιμή χονδρική, ταχυδρομείο
δεμάτων, κ.λπ.). _____

(.....) Φωτοαντιγραφή και εκτύπωση. _____

(.....) Ταξίδι και μεταφορικά. _____

(.....) Υπεραστικά τηλεφωνήματα.

(.....) Τεστ και αγορά εργαλείων.

(.....) Σύμβουλοι.

(.....) Μηχανικό τεστ ή βαθμολογία ερωτηματολογίου.

(.....) Διαδικασία δεδομένων.

Αυτά τα πάγια έξοδα θα ανεβαίνουν κάθε φορά που σχεδιάζει τον προϋπολογισμό συνοδευόμενο από μία εναλλακτική μέθοδο για την αξιολόγηση του προγράμματος.

Το πιο δύσκολο έξοδο για να υπολογιστεί αλλά ταυτόχρονα και το πιο σημαντικό είναι: η τιμή των ωρών του ατόμου που απαιτείται για τις υπηρεσίες και εκείνες του προσωπικού που θα πάρει μέρος στην αξιολόγηση. Εδώ, ο αξιολογητής μπορεί να μιμηθεί άλλους ανθρώπους ή να ρωτήσει πώς άλλοι αξιολογητές υπολογίζουν τα έξοδα και να κάνει το ίδιο.

Το κόστος του προσωπικού για κάθε μονάδα θα πρέπει να περιλαμβάνει:

Μισθό του μέλους του προσωπικού για εκείνη την χρονική μονάδα

+ Πλεονεκτήματα

+ Ενοικίαση γραφείου και εξοπλισμού

+ Γραμματειακές και υποστηρικτικές υπηρεσίες

+ Φωτοαντίτυπα και αντιγραφή

+ Τηλέφωνο

+ Χρήσεις

Ο μισθός διαφοροποιείται ανάλογα με την μορφή – Ph.D's, επίπεδο μεταπτυχιακού του προσωπικού, συλλέκτες δεδομένων, κ.λπ.. Από τότε που τα έξοδα του καθένα από τις θέσεις του προσωπικού διαφέρουν, μπορεί να σχεδιάσει ποιάλες αξιολογήσεις με διαφορετικές μισθολογικές ομάδες.

Μία αξιολόγηση θα κοστίσει περισσότερο εάν απαιτεί την προσοχή των πιο ικανών και υψηλά εκτιμώμενων αξιολογητών του προσωπικού. Αυτή θα είναι η περίπτωση των μελετών που απαιτούν εκτενή σχεδιασμό, πολύπλοκη ανάλυση και/ ή απαιτεί ευαίσθητη ποιοτική ανάλυση. Οι αξιολογήσεις που χρησιμοποιούν ένα απλό δείγμα και συλλογή δεδομένων ρουτίνας από απόφοιτους μαθητές ή σχέδιο προσωπικού θα ανταποκριθεί με λιγότερα έξοδα.

-- Για να υπολογίσει τα έξοδα της αξιολόγησης, ας επιχειρήσει τα ακόλουθα βήματα:

α. Να κάνει μία ανάλυση καθήκοντος από τα καθήκοντα και τις πηγές που απαιτούνται για να συμπληρώσουν την αξιολόγηση. Να σχεδιάσει ποιος θα περιληφθεί σε κάθε καθήκον και το ποσό του χρόνου που απαιτείται, χρησιμοποιώντας ένα διάγραμμα όπως το ακόλουθο:

Ανάλυση Καθηκόντων για Έξοδα

	Απαιτούμενος χρόνος προσωπικού (σε ώρες ή σε μέρες)				Άλλα ιδιαίτερα έξοδα (Υπηρεσία ή υλικά που αγοράζονται, ταξίδι, σύμβουλοι, ειδικοί, τυπογραφία, ταχυδρομείο ή επικοινωνία)
	Ανώτερος	Συνεργάτης	Κατώτερος	Υπαλληλικό/ Γραμματειακό	
Γενικός σχεδιασμός					
Οργανική ανάπτυξη					
Τεστ Προσομοίωσης προβλήματος					
Συγκεκριμενοποίηση					
Ανάπτυξη σημείου					
Προκαταρκτικό σημείο					
...					
Ερωτηματολόγιο προσωπικού					
...					
Συλλογή δεδομένων					
Τεστ Προσομοίωσης προβλήματος					
Ερωτηματολόγιο προσωπικού					
Ανάλυση δεδομένων					
Τεστ Προσομοίωσης προβλήματος					
Ερωτηματολόγιο προσωπικού					
...					
Σχέση μεταξύ των οργάνων					
Αναφορά					
ΣΥΝΟΛΑ					

β. Να υπολογίσει ένα έξοδο προσωπικού για κάθε χρονική μονάδα, για κάθε εργασιακή θέση που απασχολεί κάποιον που θα δουλέψει στην αξιολόγηση.

γ. Να υπολογίσει τα έξοδα του προσωπικού.

δ. Να υπολογίσει άλλα δευτερεύοντα έξοδα που σχετίζονται με το συγκεκριμένο project.

Τα δευτερεύοντα έξοδα θα ποικίλουν εξαρτώμενα από τις ιδιαίτερες απαιτήσεις του project. Αυτά περιλαμβάνουν ταξίδι για συλλογή δεδομένων, αγορά τεστ ή αντιγραφή, υπηρεσίες κωδικοποίησης δεδομένων, υπηρεσίες κομπιούτερ, ταχυδρομείο ή έξοδα πλοίου σχετικά με συλλογή δεδομένων, έξοδα συμβούλου.

ε. Υπολογισμός του συνολικού κόστους

Συνολικά, τα έξοδα υπολογίζονται στο γ και δ. Προσθέτει επίσης, τα έμμεσα ή παραπάνω έξοδα, εάν πρέπει. Συγκρίνει αυτή τη μορφή με το ποσό που ξέρει. Εάν ο προϋπολογισμός είναι υψηλός, θα πρέπει να σκεφτεί εάν οι χορηγοί του πρέπει να αυξήσουν την επιδότηση.

ζ. Να το κάνει, εάν είναι αναγκαίο.

Αντί ο αξιολογητής να επισκεφτεί έναν μεγάλο πληθυσμό από τα μέρη του προγράμματος, για παράδειγμα, ας επισκεφτεί ένα μικρό δείγμα, ίσως το ένα τρίτο· μπορεί να στείλει παρατηρητές με λίστες να τσεκάρουν ένα μεγαλύτερο δείγμα και μετά να στείλει ερωτηματολόγια σε όλα τα μέρη που επιβεβαιώνουν τα ευρήματα από τις παρατηρήσεις. Δείτε εάν μία ή περισσότερες από τις ακόλουθες στρατηγικές θα μειώσουν τα απαιτούμενα έξοδα.

(.....) Δειγματοληψία.

(.....) Απασχόληση νεαρών μελών προσωπικού για κάποιο από τα σχέδια, συλλογή δεδομένων και αναφορά γραπτών καθηκόντων.

(.....) Εύρεση βοήθειας εθελοντών.

(.....) Αγορά μέτρων παρά σχεδίαση.

(.....) Σταθεροποίηση των εργαλείων και τους χρόνους της διαχείρισης τους.

(.....) Η χρήση εργαλείων, χαρτί και μολύβι που μπορεί να είναι κόκκινα και βαθμολογημένα, όπου είναι δυνατόν.

(.....) Το να βασίζεσαι περισσότερο σε πληροφόρηση που μπορεί να συλλεχθεί από άλλους, όπως τα τεστ διαχειριζόμενα από το κράτος και τις εγγραφές που είναι μέρος του προγράμματος.

Εύρημα 8: Αντιμέτωποι με την ταλική συμφωνία σχετικά με τις υπηρεσίες και τις ευθύνες

Όταν συμπληρώσει τον λεπτομερή σχεδιασμό μπορεί να κάνει μία σταθερή συμφωνία με τον χορηγό. Η συμφωνία θα μπορούσε να σχεδιαστεί ως εξής:

Αυτή η συμφωνία που έγινε στις _____. 19__ παρουσιάζει την αξιολόγηση του _____ σχεδίου που έγινε από _____. Η αξιολόγηση θα διεξαχθεί από τις _____ του 19__ έως τις _____ του 19___. Ο αξιολογητής γι' αυτό το σχέδιο είναι _____ βοηθούμενος από τον _____ και _____.

Κέντρο της αξιολόγησης

Η αξιολόγηση θα δώσει απάντηση στις ακόλουθες κύριες ερωτήσεις ή θέματα:

Σε περίπτωση που ονομάσει αυτές τις έννοιες, ο αξιολογητής θα συλλέξει δεδομένα πάνω στα ακόλουθα:

Εξερχόμενα Προγράμματος: _____

Εφαρμογή Προγράμματος: _____

Έξοδα Προγράμματος: _____

Άλλοι Παράγοντες: _____

Εργαλεία

Ο αξιολογητής θα χρησιμοποιήσει μία ποικιλία από πηγές πληροφόρησης:

Ονόματα των τεστ που τυχόν χρησιμοποιούνται: (περιλαμβάνει τι εξερχόμενα αυτοί θα ονομάσουν και ποια λογική έχεις γι' αυτή την επιλογή τους) _____

Ερωτηματολόγια που αναπτύχθηκαν ή χρησιμοποιούνταν: _____

Συνεντεύξεις: _____

Παρατηρήσεις: _____

Σχέδια Συλλογής Δεδομένων

Κατά προσέγγιση _____ το πρόγραμμα και _____ ελέγχει μέρη που θα επιλεγούν για την συλλογή δεδομένων. Από αυτά _____ θα μελετηθούν σκόπιμα χρησιμοποιώντας μία περίπτωση μεθόδου μελέτης και _____ θα λάβει ερωτηματολόγια ή θα έχει εγγραφές που έχουν εξετασθεί. Η δοκιμασία θα συλλεχθεί με _____ αυτών των μερών. Μέσα σε κάθε τοποθεσία τα αντικείμενα θα δοκιμαστούν όπως ακολούθως:

Τα μέλη του προσωπικού συμπληρώνουν τους ακόλουθους ρόλους που θα τους ζητήσουν να συνεργαστούν: _____

Το φυλλάδιο της συλλογής δεδομένων θα είναι όπως ακολούθει:

Συμμετοχή Προσωπικού

Τα μέλη του προσωπικού θα συμφωνήσουν να συνεργαστούν και να συνεισφέρουν στην συλλογή δεδομένων με τους ακόλουθους τρόπους: _____

Κατά προσέγγιση _____ οι συναντήσεις θα χρειαστεί να αναφερθούν και να περιγραφούν τα ευρήματα της αξιολόγησης. Αυτές οι συναντήσεις, σχεδιάζονται να συμβούν σε μερικές ημέρες με υποβολή των ενδιάμεσων αναφορών, που θα παρακολουθηθούν από ανθρώπους που συμπληρώνουν τους ακόλουθους ρόλους: _____

Οι χορηγοί, σχεδιαστές και/ ή το προσωπικό έχουν συμφωνήσει με τα ακόλουθα δεδομένα που θα είναι διαθέσιμα:

Αναφορά

Μία σύντομη αναφορά θα υποβληθεί _____. Ακολουθεί απολογισμός από τους χορηγούς, _____ αντίγραφα από την τελική έκδοση που θα διανεμηθεί από

_____. Οι ενδιάμεσες αναφορές προόδου θα παρουσιαστούν όπως ακολουθεί: (όπως απαιτείται) _____

Προϋπολογισμός

Η αξιολόγηση όπως σχεδιάζεται προσδοκεί να απαιτεί τις ακόλουθες δαπάνες:

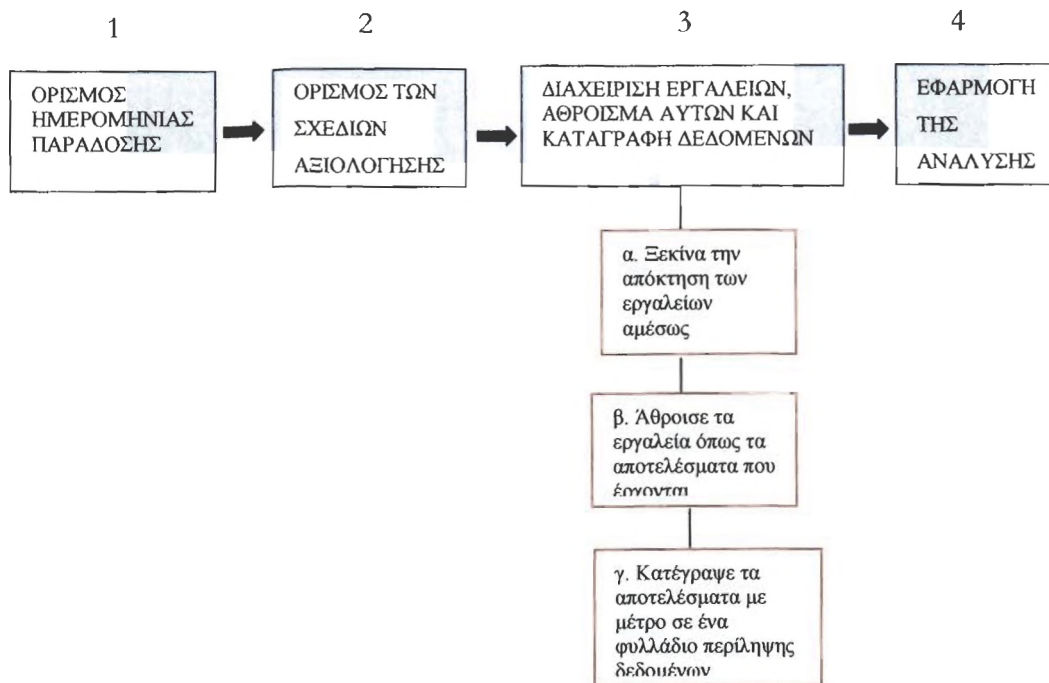
Άμεσοι Μισθοί	\$ _____
Αξιολόγηση και βοηθητική οφέλη	\$ _____
Άλλα άμεσα έξοδα:	
Αποθέματα και υλικά	\$ _____
Ταξίδι	\$ _____
Συμβουλευτικές υπηρεσίες	\$ _____
Ενοικιαζόμενος εξοπλισμός	\$ _____
Επικοινωνία	\$ _____
Εκτύπωση και αντιγραφή	\$ _____
Διαδικασία δεδομένων	\$ _____
Αγορά εξοπλισμού	\$ _____
Ενοικιαζόμενες ευκολίες	\$ _____
Συνολικά άμεσα έξοδα	\$ _____
Έμμεσα έξοδα	\$ _____
ΣΥΝΟΛΙΚΑ ΕΞΟΔΑ	\$ _____

Το συμβόλαιο που περιγράφηκε εδώ, παρουσιάζει μόνο την γενική περιγραφή της αξιολόγησης. Εάν σχεδιάζει να περιγράψει το πρόγραμμα ή την αξιολόγηση με μεγαλύτερη λεπτομέρεια, τότε θα πρέπει να συμπεριλάβει την περιγραφή που έγινε στην Φάση Α. Επίσης μπορεί να θέλει να προβάλλει επιρόσθετες λεπτομέρειες στο σχέδιο, στο δείγμα και στις προσεγγίσεις συλλογής δεδομένων.

3.3. ΦΑΣΗ Γ

Επίλυση και Ανάλυση Πληροφοριών

Σε αυτό το σημείο, η αξιολόγηση προγράμματος έχει ολοκληρωτικά σχεδιαστεί και είναι σε εξέλιξη. Ο σκοπός της Φάσης Γ είναι να βοηθήσει διαμέσου της διαδικασίας συλλογής δεδομένων και ανάλυσης. Τα βήματα στη Φάση Γ είναι τα εξής:

Εἷμα 1: Οισιγός Ημερομηνιών Παράδοσης

Εάν ο αξιολογητής κάνει μια ποσοτική μελέτη, ο ακόλουθος πίνακας θα μπορούσε να τον βοηθήσει:

Πίνακας Χρήσης Εργαλείων

1	2	3	4		5	6	
Εργαλείο	Συμπλήρωση Ημερομηνίας Παράδοσης (εάν εξελιχθεί εσωτερικά)	Αντιγραφή/ απόδειξη ημερομηνιών παράδοσης	Διαχείριση ημερομηνιών παράδοσης	πριν	μετά	Βαθμολογία ημερομηνίας παράδοσης	Κωδικοποίηση ή αντιγραφή ημερομηνίας παράδοσης

Να συμπληρώσει με ημερομηνίες παράδοσης κάθε φάση της χρήσης εργαλείου:

- Συμπληρωμένη κατασκευή ή απόδειξη από τον εκδότη.
- Διαχείριση.
- Βαθμολογία.
- Καταγραφή των βαθμολογιών.

Ένας καλός εμπειρικός κανόνας που ακολουθεί σχετικά με τις ημερομηνίες παράδοσης είναι αυτός:

- Αρχίζεις με την ημερομηνία παράδοσης της αναφοράς της αξιολόγησης και αφαιρείς τρεις εβδομάδες. Αυτή είναι η τελική ημερομηνία παράδοσης για κωδικοποίηση ή καταγραφή όλων των δεδομένων – Στήλη 6. Φτιάχνεις τις ημερομηνίες παράδοσης νωρίτερα, εάν νομίζεις ότι θα χρειαστείς περισσότερο από τρεις εβδομάδες για να αναλύσεις τα δεδομένα, σχεδιάζεις τα διαγράμματα και γραφήματα και γράφεις την τελική αναφορά. Αυτό βέβαια θα εξαρτηθεί από τον αριθμό των εργαλείων που χρησιμοποιείς και την τυποποίηση της ανάλυσης και της αναφοράς σου.
- Ορίζεις την ημερομηνία παράδοσης της βαθμολογίας στην Στήλη 5 σύμφωνα με την βοήθεια και την βαθμολογία που θα έχεις. Εάν τα εργαλεία σου επιλέγονται για

απάντηση και σχεδιάζεις να έχεις έναν κώδικα υπηρεσίας των δεδομένων (π.χ. για εισοδο κομπιούτερ), τότε αυτά μπορεί να γίνουν μέσα σε μία μέρα ή σε δύο εάν έχουν έγκαιρη προσιδοποίηση. Εάν εσύ ή ο βοηθός σου πρόκειται να κάνεις την βαθμολόγηση με το χέρι, τότε θα χρειαστεί περισσότερος χρόνος. Εάν το εργαλείο σου απαιτεί μία ανοικτή-τελική (π.χ. δοκιμή) απάντηση, πάρε αρκετό χρόνο για να εκπαιδεύσεις τους βαθμολογητές σου σταδιακά.

ΣΗΜΕΙΩΣΗ

Ο αξιολογητής θα πρέπει να δώσει χρόνο στο φύλλο εργασίας και να ακολουθήσει απαιτήσεις για συμπλήρωση εργαλείων ή για δεδομένα. Αυτό θα βοηθήσει στην επιβεβαίωση μιας καλύτερης επιστροφόμενης πορείας.

Τα ακόλουθα θα πρέπει να βοηθήσουν να προγραμματίσει τους χρόνους του για την διαχείριση του τεστ, στην Στήλη 4:

- Το μετατέστ θα πρέπει να δοθεί τόσο σύντομα, όσο το δυνατόν μέχρι το τέλος του προγράμματος, έτσι ώστε να επιτραπεί στο πρόγραμμα να είναι αποτελεσματικό για ένα μεγάλο χρονικό διάστημα. Εντούτοις, δεν θα πρέπει να ανησυχεί εάν καταλήξει ότι θα χρειαστεί να δώσει το μετατέστ σε ένα χρόνο· όταν μόνο το 85% ή περισσότερο από το χρόνο του προγράμματος έχει περάσει. Στις περισσότερες περιπτώσεις, το πρόγραμμα θα έχει την ευκαιρία να δείξει τις επιδράσεις του από τότε. Εκτός από αυτό, υπάρχει διαμάχη ότι όταν οι άνθρωποι είναι χαλαρωμένοι στις τελευταίες μέρες ενός προγράμματος η δοκιμασία μπορεί πραγματικά να αντανakιάσει τις επιδράσεις τους λιγότερο καλά απ' ό,τι η προηγούμενη δοκιμασία. Με άλλα λόγια, είναι δυνατόν οι επιδράσεις του προγράμματος να κορυφωθούν στο σημείο περίπου του 85 με 95% του χρόνου που πέρασε.
- Να σχεδιάσει καλά το μετατέστ πριν την ημερομηνία παράδοσης της βαθμολογίας, ιδιαίτερα εάν τα εργαλεία μπορεί να σταλθούν για βαθμολόγηση. Δεν θα πρέπει να ξεχνάει ότι όταν έχει επιλέξει να βασιστεί σε ένα ευρέως καθορισμένο τεστ, είναι στην ουσία στο έλεος του για να πάρει την βαθμολογία.
- Ο χρόνος της διαχείρισης του προτέστ θα έπρεπε στις περισσότερες περιπτώσεις, να συμπίπτει με την αρχή του προγράμματος. Μία εξαίρεση αυτήν την κατάσταση που το προτέστ χρησιμοποιείται σαν βάση για τον καθορισμό μαθητών σε προγράμματα μέσω του ελέγχου ή της διαστρωμάτωσης του δείγματος. Εάν το προτέστ χρησιμοποιείται σαν βάση για καθορισμό μαθητών τότε θα έπρεπε να δοθεί πριν αρχίσει το πρόγραμμα.

- Σε σχέση με την Συμπλήρωση/ Ημερομηνία Παράδοσης Αποδείξεων, στην Στήλη 2, να βεβαιωθεί ότι η απόδειξη του εργαλείου θα πρέπει να δοθεί τουλάχιστον μία εβδομάδα με 10 μέρες πριν την ημερομηνία παράδοσης.

Εάν ο αξιολογητής χρησιμοποιεί ποιοτικές μεθόδους, ο ακόλουθος πίνακας θα μπορούσε να τον βοηθήσει να κινητοποιήσει το πρόγραμμα του.

Πηγή δεδομένων	Αρχικές ερωτήσεις/ Θέματα οριστικοποιήσεων ημερομηνιών παράδοσης	Ημερομηνίες παράδοσης εισόδου τοποθεσίας	Ημερομηνία παράδοσης συλλογής δεδομένων

ΣΗΜΕΙΩΣΗ

Εάν χρησιμοποιήσει ποιοτική προσέγγιση οι προσπάθειες της συλλογής δεδομένων θα είναι πιο ρευστή, απ' ό,τι οι ποσοτικές προσεγγίσεις. Μπορεί να συμπληρώσει έναν αριθμό από δεδομένα και αναλύσεις πριν την τελική αναφορά. Επίσης, να ενημερωθεί για το χρόνο που απαιτείται για ποιοτική ανάλυση, η οποία συνήθως είναι πολύ μεγαλύτερη απ' ό,τι η ποσοτική ανάλυση.

Βήμα 2: Ορισμός των σχεδίων αξιολόγησης

Στην Φάση Β που επέλεξε τις προσεγγίσεις συλλογής δεδομένων και τα εργαλεία, με τα οποία εκτελεί την αξιολόγηση, επιλέγει και ένα σχέδιο να καθοριστεί το πότε – και σε ποιον – αυτά θα χρησιμοποιούνται. Ο σκοπός αυτού του βήματος είναι να βοηθήσει να διαβεβαιώσει ότι το σχέδιο εκτελείται.

Οι τρεις πίνακες που ακολουθούν, έχουν σκοπό να κρατήσουν το σημάδι τους από την εφαρμογή του ποσοτικού σχεδίου που έχει επιλέξει. Ορίζει τους πίνακες που είναι σχετικοί με το ιδιαίτερο σχέδιο. Χρησιμοποιεί σημαντικές πληροφορίες και ελέγχει την ολοκλήρωση των δραστηριοτήτων που είναι ουσιώδη για το σχέδιο.

Πίνακας για Σχέδιο Ομάδας Ελέγχου με προτέστ – Σχέδια 1, 2 και 3

1. Ονόμασε το άτομο που είναι υπεύθυνο για τον ορισμό του σχεδίου _____

Εάν το σχέδιο χρησιμοποιεί μία πραγματική ομάδα ελέγχου:

2. Θα υπάρξει σκιαγράφηση; (.....) ναι (.....) όχι

3. Εάν ναι, σε τι βασίζεται; (.....) ικανότητα (.....) φύλο
(.....) επιτεύγματα (.....) άλλα _____

4. Έχει ολοκληρωθεί η τυχαιοποίηση; (.....) ναι (.....) όχι Ημερομηνία _____

Εάν το σχέδιο χρησιμοποιεί μία μη-ισοδύναμη ομάδα ελέγχου:

5. Ονόμασε αυτήν την ομάδα _____

6. Κατέγραψε τις βασικές διαφορές ανάμεσα στο πρόγραμμα και στην ομάδα σύγκρισης – για παράδειγμα, φύλο, SES, ικανότητα, ώρα της ημέρας στην τάξη, γεωγραφικός προσορισμός, ηλικία:

7. Η επαφή έχει γίνει για να προστατεύσει την συνεργασία της ομάδας σύγκρισης;
(.....) ναι Ημερομηνία _____

8. Η συμφωνία έγινε από (ιο/ κα) _____

9. Η συμφωνία ήταν σε μορφή (γράμμα/ memo/ προσωπική συζήτηση/ κ.λπ.) _____

10. Γράμμα επιβεβαίωσης ή memo που στάλθηκε; (.....) ναι Ημερομηνία _____

11. Υπάρχει μία λίστα μαθητών που έλαβαν το πρόγραμμα σύγκρισης;

(.....) ναι (.....) όχι

Ποιο είναι αυτό; _____

Σε άλλη περίπτωση:

12. Ονόμασε το προτέστ _____

13. Συμπληρωμένο προτέστ; (.....) ναι Ημερομηνία _____

14. Το προσωπικό ή οι εφαρμοστές του άλλου προγράμματος προειδοποίησαν:

(.....) Να αποφεύγονται οι συγχύσεις; Το memo στάλθηκε ή η συνάντηση κράτησε
(ημερομηνία) _____

(.....) Να αποφεύγεται η «μόλυνση»; Το memo στάλθηκε ή η συνάντηση κράτησε
(ημερομηνία) _____

15. Λίστα των πιθανών συγχύσεων και «μολύνσεων»

16. Ο έλεγχος έγινε έτσι ώστε τα δύο προγράμματα να καλύπτουν χρονικά την ίδια περίοδο χρόνου; (.....) Ημερομηνία _____

17. Το μετατέστ δόθηκε; (.....) Ημερομηνία _____

Πίνακας Ελέγχου για το Σχέδιο μίας Χρονικής Σειράς με προαιρετική μη-ισοδύναμη ομάδα ελέγχου – Σχέδια 4 και 5

1. Ονόμασε το άτομο που είναι υπεύθυνο για τον ορισμό και την διατήρηση του σχεδίου

2. Τα ονόματα των εργαλείων που διαχειρίστηκες και ξαναδιαχειρίστηκες _____

3. Ισοδύναμη φόρμα των εργαλείων έγινε: (.....) Στο σπίτι; (.....) Με αγορά;

4. Αριθμός των επαναλαμβανόμενων μετρήσεων που έγιναν για κάθε εργαλείο _____

5. Ημερομηνίες των σχεδιασμένων μέτρων:

(.....) 1^η _____ (.....) 5^η _____

(.....) 2^η _____ (.....) 6^η _____

(.....) 3^η _____ Επιπρόσθετα:

(.....) 4^η _____ (.....) _____

Εάν το σχέδιο χρησιμοποιεί μία ομάδα ελέγχου:

6. Όνομα της ομάδας ελέγχου _____

7. Κατέγραψε τις βασικές διαφορές ανάμεσα στην ομάδα του προγράμματος και στην ομάδα ελέγχου – για παράδειγμα, φύλο, SES, ικανότητα, γεωγραφική τοποθεσία, ηλικία.

8. Η επαφή γίνεται για να προστατευτεί η συνεργασία με την ομάδα σύγκρισης;

(.....) Ημερομηνία _____

9. Η συμφωνία έγινε από (κο/ κα) _____

10. Γράμμα επιβεβαίωσης ή memo στάλθηκε; (.....) Ημερομηνία _____

11. Κατάλογος πιθανών «μολύνσεων»

Πίνακας Ελέγχου για πριν και μετά – Σχέδιο με Άτυπη Σύγκριση – Σχέδιο 6

1. Ονόμασε το άτομο που είναι υπεύθυνο για τον ορισμό του σχεδίου _____

2. Σύγκριση που γίνεται μεταξύ των λαμβανόμενων μετατέστ αποτελεσμάτων και προτέστ αποτελεσμάτων; (.....)

- Ονόματα των εργαλείων που χρησιμοποιούνται

- Ισοδύναμες φόρμες εργαλείων που:

(.....) Έγιναν (.....) Αγοράστηκαν

- Κατάλογος των συμμετεχόντων που λήφθηκαν από την Φόρμα Α στο προτέστ και από την Φόρμα Β στο μετατέστ _____

- Κατάλογος των συμμετεχόντων που λήφθηκαν από την Φόρμα Β στο προτέστ και από την Φόρμα Α στο μετατέστ _____

- Ημερομηνίες των σχεδιασμένων μέτρων:

Προτέστ _____ Συμπληρώθηκε; (.....)

Μετατέστ _____ Συμπληρώθηκε; (.....)

3. Σύγκριση που έγινε μέσω τυποποιημένων τεστ; (.....)

- Ονόμασε τα τυποποιημένα τεστ _____

- Τεστ που δόθηκε; (.....) Ημερομηνία _____

- Βαθμολογία και κατάταξη των μαθητών που συμπληρώθηκαν στο πρόγραμμα;

(.....) Ημερομηνία _____

4. Σύγκριση που έγινε μεταξύ λαμβανόμενων αποτελεσμάτων και αποτελεσμάτων που περιγράφηκαν στα υλικά του προγράμματος; (.....)

- Όνομα των υλικών του προγράμματος _____

- Μοναδικά αποτελέσματα του τεστ που συλλέχθηκαν και συμπληρώθηκαν; (.....)

- Μοναδικά αποτελέσματα του τεστ από το πρόγραμμα που σχεδιάστηκε ή σε άλλη

περίπτωση συγκρίθηκε με κανονική ομάδα; (.....)

5. Σύγκριση που έγινε μεταξύ των αποτελεσμάτων από έναν προηγούμενο χρόνο και τα αποτελέσματα της ομάδας του προγράμματος; (.....)

- Ποια αποτελέσματα από τον προηγούμενο χρόνο θα χρησιμοποιηθούν – για παράδειγμα, βαθμοί, τεστ ευρείας περιφέρειας;

- Τα αποτελέσματα του προηγούμενου χρόνου ταξινομήθηκαν και σχεδιάστηκαν; (.....)

- Ο κατάλογος έγινε από πιθανές διαφορές ανάμεσα σε αυτό και στην ομάδα του προηγούμενου χρόνου (ή προηγούμενων ετών) που θα μπορούσε διαφορετικά να αποφέρει αποτελέσματα; (.....)

- Τα αποτελέσματα του προγράμματος X συλλέχθηκαν; (.....)

- Τα αποτελέσματα του προγράμματος X βαθμολογήθηκαν και σχεδιάστηκαν ή σε άλλη περίπτωση συγκρίθηκαν με του προηγούμενου χρόνου; (.....)

6. Η σύγκριση έγινε μεταξύ των λαμβανομένων αποτελεσμάτων και των προκαθορισμένων κριτηρίων σχετικά με την επίτευξη των αντικειμένων του προγράμματος; (.....)

- Τίνος κριτήρια είναι αυτά – για παράδειγμα, προσωπικό, περιφέρεια, συμβούλιο, δημιουργοί προγράμματος;

- Τοποθέτησε τα κριτήρια που θα συναντηθούν _____

- Τα αντικείμενα που βασίσθηκαν στα αποτελέσματα των τεστ συλλέχθηκαν και συμπληρώθηκαν; (.....)

- Αντικείμενα βασισμένα στα αποτελέσματα των τεστ που σχεδιάστηκαν ή σε άλλη περίπτωση συγκρίθηκαν με κριτήριο; (.....)

Εάν έχει επιλέξει να διαχειριστεί εργαλεία μόνο με δείγμα του προγράμματος ή με δείγμα ανταποκριτών, τότε ας χρησιμοποιήσει τον ακόλουθο πίνακα που δείχνει την κατάλληλη εφαρμογή του δειγματοληπτικού σχεδίου.

Πίνακας Ελέγχου Δειγματοληπτικού Σχεδίου

1. Το δείγμα θα επιβεβαιώσει την ακριβή παρουσίαση με διαφορετικούς τύπους:
(.....) Μέρη – Τι είδη; _____
(.....) Χρονικές περιόδους – Ποια απ' όλες; _____
(.....) Μονάδες προγράμματος ή στοιχεία – Ποια; _____
(.....) Ρόλοι προγράμματος – Ποιοι; _____
(.....) Χαρακτηριστικά συμμετέχοντα – Ονόμασε τα _____
(.....) Άλλα _____
2. Το δειγματοληπτικό σχέδιο συγκροτεί ένα καλούπι ή κύβο με κύτταρα _____
3. Πόσες περιπτώσεις θα δοκιμαστούν από το κάθε κύτταρο; _____
4. Επιλεγμένες περιπτώσεις; (.....)
5. Για κάθε επιλεγμένη περίοδο:
- Έχεις διαχειριστεί εργαλεία; (.....)
Σχόλια _____
- Τι αποκλίσεις από το δειγματοληπτικό σχέδιο έχουν συμβεί; _____

Βήμα 3: Διαγνώση εργαλείων, βαθμολόγηση και καταγραφή δεδομένων

α. Όταν αποφασίσει ποια εργαλεία θα γρησιμοποιήσει, πρέπει να τα αποκτήσει αμέσως. Ας μην έχει ψευδαισθήσεις – η κατάταξη και η κατασκευή εργαλείων θα πάρει πολύ χρόνο, πιθανόν μήνες.

-- Εάν σχεδιάζει να κατασκευάσει τα δικά του εργαλεία, θα πρέπει να γράψει μία αναφορά σε εκείνους που θα χρειαστεί, κατανοώντας ποιος είναι υπεύθυνος.

Τα εργαλεία που κατασκευάστηκαν για το συγκεκριμένο πρόγραμμα, μπορεί να δοκιμάστηκαν στην πράξη και να αξιολογήθηκαν για την τεχνική τους ποιότητα.

β. Βαθμολόγησε τα εργαλεία από τα αποτελέσματα που έρχονται. Εάν το εργαλείο έχει μία επιλεγμένη μορφή αντίδρασης – για παράδειγμα, πολλαπλή επιλογή, σωστό-λάθος, κλίμακα Likert – θα πρέπει να βεβαιωθεί ότι έχει ένα κλειδί βαθμολόγησης ή μία φόρμα. Εάν έχει μία μορφή πιο «ανοιχτή» τότε να βεβαιωθεί ότι έχει ένα είδος από ορθά κριτήρια για

βαθμολόγηση ή έναν τρόπο κατηγοριοποίησης και κωδικοποίησης ερωτηματολογίου ή αντιδράσεων συνεντεύξεων.

Αυτές οι παράγραφοι περιέχουν πληροφόρηση σχετικά με την βαθμολόγηση ή την κωδικοποίηση ανοιχτών απαντήσεων, ειδών, ειθέσεων και αναφορών. Εάν το τεστ βαθμολογείται οπουδήποτε από μία κοινωνία ή ένα περιφερειακό γραφείο ή από ένα πρακτορείο με κάποιον που έχει ένα συμβόλαιο για δοκιμασία και βαθμολόγηση και ο αξιολογητής λαμβάνει ένα έντυπο με αποτελέσματα, ας αποφασίσει εάν επιθυμεί να βαθμολογήσει παραγράφους των σκοπών του. Σε κάποιες περιπτώσεις, η επίτευξη των αντικειμένων μπορεί να μετρηθεί μέσω μερικών βαθμολογιών ενός τυποποιημένου τεστ.

γ. Έχει δεδομένα κωδικοποιημένα στο κομπιούτερ ή αποτελέσματα δίσκου ανά μέτρο σε ένα φυλλάδιο με δεδομένα περίληψης.

Θα πρέπει να κατασκευάσει χωριστά αρχεία ή φυλλάδια δεδομένων, περιλήψεις για τους ανθρώπους του προγράμματος X και της ομάδας σύγκρισης, έτσι ώστε να μην υπάρχει σύγχυση.

-- Όταν κάθε γράφημα και στατιστικό τεστ ολοκληρώνεται ας το εξετάσει προσεκτικά και γράψε μία ή δύο προτάσεις περιγραφής που περιλαμβάνουν τα συμπεράσματα σου από το διάβασμα του γραφήματος και σημείωσης των αποτελεσμάτων της ανάλυσης.

Φύλαξε τα γραφήματα και την περίληψη των προτάσεων που φαίνεται σε σένα να δίνουν μία καθαρότερη εικόνα του εισερχόμενου του προγράμματος. Αυτά μπορούν να χρησιμοποιηθούν σαν βάση για το θέμα αποτελέσματα της αναφοράς σου.

-- Τα γραφήματα – ακόμη και τα πιο ακατέργαστα – είναι μεγάλη βοήθεια για την ανάλυση δεδομένων· αυτά επιτρέπουν εύκολα να δει κάποιος τάσεις και κανονικότητες στα αποτελέσματα του. Κάποιες στιγμές, το γράφημα όταν φαίνεται ολοφάνερα ότι είναι σαφές, θα είναι ικανό να υποστηρίξει τα συμπεράσματα της αναφοράς.

Ο τελικός αξιολογητής θα έπρεπε να σχηματίσει τα αποτελέσματα ακόμα κι όταν σκοπεύει να αναφέρει τον μέσο όρο στις βαθμολογίες ανά γκρουπ – για παράδειγμα «ο μέσος όρος βαθμολογίας της ανάγνωσης για το πρόγραμμα X ήταν 10 βαθμοί υψηλότερος από το

πρόγραμμα Ψ». Σε αυτές τις περιπτώσεις, το γράφημα και οι μέσοι όροι σύμφωνα με τα χαρακτηριστικά αυτά, όπως είναι το επίπεδο βαθμών, το φύλο, SES, ή η ικανότητα.

Έτσι, για κάθε εργαλείο που χρησιμοποιεί, θα πρέπει να δημιουργήσει τουλάχιστον ένα γράφημα.

Βήμα 4: Εφαρμογή της ανάλυσης

Δεν πρέπει ο αξιολογητής να κάνει στατιστικά τεστ για να δημιουργήσει μία καλή αναφορά. Εντούτοις, όμως τα συμπεράσματα του θα γίνουν πιο δυνατά.

Το «Πώς να αναλύσεις τα δεδομένα» περιγράφει στατιστικά τεστ, τα οποία μπορούν να αποδοθούν από κάποιον που μπορεί να πολλαπλασιάσει και να διαιρέσει. Από την μεριά του, ο αξιολογητής μπορεί να παρουσιάσει στατιστικά τεστ, τα οποία εξαρτώνται από το σχέδιο της αξιολόγησης και των μετρήσεων που έγιναν. Εάν έχει να χρησιμοποιήσει ένα από τα σχέδια της ομάδας σύγκρισης – Σχέδια 1, 2, 3 και 5 – μπορεί να παρουσιάσει στατιστικά τεστ που θα δείχνουν την σημαντικότητα της διαφοράς ανάμεσα στους βαθμούς των δύο ομάδων, δηλαδή, εάν η διαφορά θα έχει συμβεί κατά λάθος. Εάν χρησιμοποιεί το Σχέδιο 6, μπορεί να κάνει ένα στατιστικό τεστ μόνο κάτω από αυτές τις συνθήκες:

- Εάν συγκρίνει την παρουσίαση της ομάδας του προγράμματος σε ένα τυποποιημένο τεστ, με την ομάδα του κανονικού τεστ και την τυπική απόκλιση των βαθμών της ομάδας που είναι διαθέσιμη ή
- Εάν η ομάδα αναφοράς είναι του προηγούμενου χρόνου ή της ομάδας του προηγούμενου καιρού ή εάν συγκρίνεις αποτελέσματα προτεστ και μετατεστ για την ίδια ομάδα.

Σαν ένας γενικός κανόνας, εάν μπορεί να υπολογίσει έναν μέσο βαθμό ανά συμμετέχοντα ή μία αντίδραση ανά ερώτηση και εάν μπορεί να συγκρίνει αυτόν τον μέσο όρο για μία ομάδα (έστω, πρόγραμμα Χ) με τον μέσο όρο από μία άλλη ομάδα (πρόγραμμα Ψ), τότε μπορεί να κάνει ένα στατιστικό τεστ.

Εάν χρησιμοποιήσει μηχανική βαθμολογία ή διαδικασία δεδομένων, τότε ας ορίσει τα κατάλληλα αρχεία δεδομένων και την ανάλυση. Ένας πίνακας, όπως ο παρακάτω θα βοηθήσει να κρατήσει την ανάλυση δεδομένων:

Πίνακας Ανάλυσης Δεδομένων

1	2	3	4
Εργαλείο	Στατιστική ανάλυση που θα γίνει	Τι αποτελέσματα θα σχηματιστούν;	Το σχήμα του γραφήματος που επιλέχθηκε

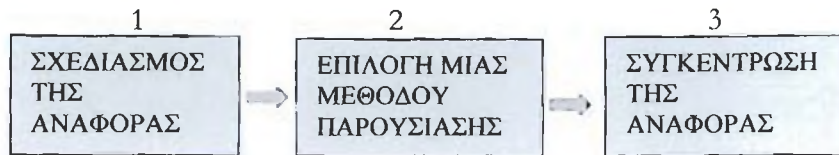
-- Στην Στήλη 1, να καταγράψει τα εργαλεία που έχει βαθμολογήσει. Στην Στήλη 3, να σημειώσει τα αποτελέσματα που θα σχηματίσει και να δείξει την μορφή του γραφήματος που χρησιμοποιείται – επίσης θα μπορούσε να το σκιασάρει – στην Στήλη 4.

Στην Στήλη 2, να καταγράψει την στατιστική ανάλυση – τεστ για σημαντικότητα, συσχετίσεις, κ.λπ. – που παρουσιάζονται.

3.4. ΦΑΣΗ Δ

Αναφορές Εργημάτων

Αυτά είναι τα τρία βασικά βήματα στην Φάση Δ:

Βήμα 1: Σχεδιασμός της αναφοράς

Εδώ δίνονται κομμάτι-κομμάτι κατευθύνσεις για την προετοιμασία τυπικών και άτυπων αναφορών για πολλά διαφορετικά ακροατήρια.

Βήμα 2: Επιλογή μιας μεθόδου παρουσίασης

Εδώ ο τελικός αξιολογητής θα πρέπει να αποφασίσει εάν η αναφορά του σε κάθε αρχικό χρήστη θα είναι προφορική ή γραπτή, τυπική ή άτυπη.

Βήμα 3: Συμπύκνωση της αναφοράς

-- Ένα φυλλάδιο εργασίας όπως το παρακάτω θα βοηθήσει τον αξιολογητή να αντιγράψει τις αποφάσεις του σχετικά με την αναφορά και την πρόοδο της αναφοράς.

Φυλλάδιο εργασίας προετοιμασίας τελικής αναφοράς

1. Κατέγραψε το κοινό που παίρνει την αναφορά, αναφορές ημερομηνίας που σχετίζονται καθώς και τον τύπο της αναφοράς που δίνεται σε κάθε κοινό. Κάποιες αναφορές μπορεί να είναι κατάλληλες για περισσότερο από ένα κοινό.

Κοινό

Σχετική ημερομηνία αναφοράς

_____	_____
_____	_____
_____	_____

2. Πόσες πολλές διαφορετικές αναφορές θα πρέπει να προετοιμάσεις;

3. Για κάθε διαφορετική αναφορά που υποβάλλεις συμπλήρωσε αυτό το μέρος:

Αναφορά #1 Κοινό _____

Έλεγχος λίστας για προετοιμασία αναφοράς αξιολόγησης:

- Η αναφορά θα είναι: (.....) τυπική (.....) άτυπη

(.....) προφορική (.....) γραπτή

- Ημερομηνία παράδοσης για αναθεώρηση περίληψης _____

Συμπληρώθηκε; (.....)

- Ημερομηνία παράδοσης για τελική περίληψη _____

Συμπληρώθηκε; (.....)

- Ημερομηνία παράδοσης για ολοκληρωμένα οπτικοακουστικά, εάν υπάρχουν _____

Συμπληρώθηκε; (.....)

- Ημερομηνία παράδοσης για ολοκληρωμένους πίνακες και γραφήματα _____

Συμπληρώθηκε; (.....)

- Ονόματα των διορθωτών της τελικής περίληψης, οπτικοακουστικών ή πινάκων

Επαφή και συμφωνία έγινε; (.....)

Επαφή και συμφωνία έγινε; (.....)

Επαφή και συμφωνία έγινε; (.....)

- Η ημερομηνία που συμφωνήθηκε σαν ημερομηνία παράδοσης για να δοθούν οι περιλήψεις στους διορθωτές. Αυτές είναι οι τελικές ημερομηνίες παράδοσης για ολοκλήρωση περιλήψεων:

Η περίληψη στάλθηκε _____ (.....)

Η περίληψη στάλθηκε _____ (.....)

Η περίληψη στάλθηκε _____ (.....)

- Οι ημερομηνίες περιλήψεων πρέπει να ληφθούν με σκοπό να επαναληφθούν μέσα στον χρόνο που θα παραδοθεί η τελική αναφορά;

_____ Η περίληψη των διορθωτών λήφθηκε; (.....)

_____ Η περίληψη των διορθωτών λήφθηκε; (.....)

_____ Η περίληψη των διορθωτών λήφθηκε; (.....)

Βιβλιογραφία

- Aiken, R. L., (1997), *Psychological Testing and Assessment*, New York: Allyn and Bacon
- Alkin, M. C., Solmon, L. C., (eds), (1983), *The costs of evaluation*, Beverly Hills: Sage Publications
- Ανδρικόκης, Κ., (2002), *Αξιολόγηση Προγράμματος*, Διπλωματική Εργασία Μεταπτυχιακού Προγράμματος Σπουδών στην Οργανωτική και Οικονομική Ψυχολογία, Αθήνα: Πάντειο Πανεπιστήμιο
- Benkofski, M., Heppner, C. C., (1999), *Program Evaluation*, in P. P. Heppner, D. M. Kivlighan Jr. & B. E. Wampold, *Research Design in Counseling*, 2nd ed., Belmont: Brooks/ Cole-Wadsworth
- Bickman, L., (1987), *Using Program Theory in Evaluation*, New Directions For Program Evaluation, American Evaluation Association
- Bloom, B. S., Hastings, J. T. & Madauss, G., (1971), *Handbook on Formative and Summative Evaluation of Students Learning*, New York: Mc Graw-Hill
- Bloom, M., Fischer, J., Orme, J. G., (1999), *Evaluating Practice: Guidelines for the Accountable Professional*, 3rd ed., Boston: Allyn & Bacon
- Bramley, P., (1991), *Evaluating training effectiveness. Translating theory into practice*, London: Mc Graw-Hill
- Bramley, P., (1996), *Evaluating Training Effectiveness: Benchmarking your training activity against better practice*, 2nd ed., London: McGraw-Hill
- Brannen, J., (1992), *Mixing Methods: Qualitative an Quantitative Research*, England: Avebury Ashgate Publishing Company
- Breakwell, G., (1995), *Η Συνέντευξη*, Επιμέλεια: Α. Κάντας, Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα
- Burstein, L., Freeman, H. E., Rossi, P. H., (1985), *Collecting evaluation data: problems and solutions*, California: Sage Publications
- Campbell, J., Dunnette, M., Lawler, E., Weick, K., (1970), *Managerial Behavior, Performance and Effectiveness*, N. Y.: Mc Graw Hill
- Cheetham, J., Fuller, R., Mclvor, G. & Petch, A., (1997), *Evaluating Social Work Effectiveness*, Buckingham: Open University Press

- Chelimsky, E., Shadish, W. R., (eds.), (1997), *Evaluation for the 21st Century: a Handbook*, Thousand Oaks: Sage Publications
- Chen, H-T., (1990), *Theory Driven Evaluations*, London: Sage Publications
- Cinneide, O' Seamus, (1992), *Evaluation*, Vol. 2, Legrand: Animation & Research, E. E. L.
- Cordray, D. S., (1985), *Utilizing prior research in evaluation planning, New directions for program evaluation*, San Francisco, Calif.: Jossey-Bass
- Crueger, A. R., (1994), *Focus Groups*, New York: Sage Publications
- Δημητρόπουλος, Ε., (1980), *Η εκπαιδευτική αξιολόγηση*, Β' έκδοση, Παπαζήσης
- Δημητρόπουλος, Ε., (1999), *Αξιολόγηση Προγραμμάτων Εκπαίδευσης και Κατάρτισης*, Αθήνα: Γρηγόρης
- Easterby-Smith, M., (1986), *Evaluation of Management Education and Training*, England: Gower
- Edwards, W. & Newman, J. R., (1982), *Multiattribute Evaluation, Series: Quantitative Applications in the Social Sciences*, 26, California: Sage Publications
- Fernández-Ballesteros, R., Vedung, E., Seyfried, E., (1998), *Psychology in Program Evaluation*, European Psychologist, June, Vol. 3, No 2, 143-154
- Fitz-Gibbon, C. T. & Morris, L. L., (1987), *How to Analyze Data*, California: Sage Publications
- Fitz-Gibbon, C. T. & Morris, L. L., (1987), *How to Design a Program Evaluation*, California: Sage Publications
- Gage, N. L., (1975), *The Nature of the Evaluation Process*, Paris: IIEP UNESCO
- Gagne, R. M. & Briggs, L. J., (1979), *Principles of Instructional Design*, New York: Holt, Rinehart and Winston
- Garaway, G. B., (1995), *Participatory Evaluation*, Studies in Educational Evaluation, Vol. 21, 85-102
- Goldstein, I. L., (1986), *Training in Organizations: Needs Assessment, Development and Evaluation*, 2nd ed., California: Brooks/ Cole Publishing Company
- Gronlund, N. E., (1985), *Measurement and Evaluation in Teaching*, New York: Macmillan
- Guba, E. G. & Lincoln, Y. S., (1981), *Effective Evaluation*, San Francisco CA: Jossey-Bass
- Guba, E. G., (1989), *Fourth Generation Evaluation*, London: Sage Publications
- Hamblin, C., (1974), *Evaluation and Control of Training*, London: Mc Graw-Hill

- Handy, C., (1985), *Understanding Organizations*, London: Penguin Books
- Henerson, M. E., Morris, L. L. & Fitz-Gibbon, C. T., (1987), *How to Measure Attitudes*, California: Sage Publications
- Herman, J. L., Morris, L. L. & Fitz-Gibbon, C. T., (1987), *Evaluator's Handbook*, California: Sage Publications
- Herman, J. L., Morris, L., Taylor, C. & Gibbon, F., (1989), *Evaluator's Handbook*, California: Sage Publications
- House, E. R., (1980), *Evaluating with validity*, Beverly Hills, Calif.: Sage
- Κανελλόπουλος, Χ., (1990), *Αξιοποίηση Προσωπικού με Ανάπτυξη Στελεχών και Βελτίωση Οργάνωσης*, Κεφ. 10, Αθήνα: International Publishing
- Κανελλόπουλος, Χ., (1991), *Διοίκηση Προσωπικού*, Κεφ. 8, Αθήνα
- Κάντας, Α., (1998), *Οργανωτική-Βιομηχανική Ψυχολογία*, Μέρος 2, Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα
- Κατωπόδη Ε., (2001), *Αξιολόγηση του Προγράμματος Κατάρτισης των Δημοσίων Ι. Ε. Κ. Αγίου Στεφάνου και Νέας Ιωνίας*, Διπλωματική Εργασία Μεταπτυχιακού Προγράμματος Σπουδών στην Οργανωτική και Οικονομική Ψυχολογία, Αθήνα: Πάντειο Πανεπιστήμιο
- King, J. A., Morris, L. L. & Fitz-Gibbon, C. T., (1987), *How to Assess Program Implementation*, Thousand Oaks: Sage Publications
- Kirkpatrick, D., (1967), *Evaluation of Training, Training and Development Handbook*, N. Y.: Mc Graw-Hill
- Kline, P., (1993), *The Handbook of Psychological Testing*, London: Routledge
- Lewy, A., (1975), *The Development, Evaluation and Implementation of Curriculum*, Paris: IIEP UNESCO
- Lincoln, S. Y., (1991), *The Arts and Sciences of Program Evaluation*, Evaluation Practice, 12, 1-7
- Love, A. J., (1991), *Internal Evaluation. Building Organizations from Within*, London: Sage Publications
- Mckenna, B. H., (1985), *Context/ Environment effects in teacher evaluation*, στο J. Millman (ed.), *Handbook of Teacher Evaluation*, 5th pr., Beverly Hills: Sage Publications
- Meyer, H. & Raich, M., (1983), *Evaluation of Training and Development Programs*, Personnel Psychology, Winter
- Millman, J., (ed.), (1985), *Handbook of Teacher Evaluation*, Beverly Hills: Sage Publications

- Mohr, L. B., (1995), *Impact Analysis for Program Evaluation*, 2nd ed., London: Sage Publications
- Morris, L. L., Fitz-Gibbon, C. T. & Freeman, M. E., (1987), *How to Communicate Evaluation Findings*, Thousand Oaks: Sage Publications
- Morris, L. L., Fitz-Gibbon, C. T. & Lindheim, E., (1987), *How to Measure Performance and Use Tests*, California: Sage Publications
- Morris, L., Taylor, C. & Gibbon, F., (1978), *Program Evaluation Kit*, Los Angeles: Sage Publications
- Mullins, T. W., (1993), *Staff Development Programs. A Guide to Evaluation*, London: Corwin Press
- Muscattello, B. D., *Evaluation and the management process*, Forum, Port Authority of New York and New Jersey
- Nadler, L. L., (1985), *Designing Training Programs: The Critical Events Model*, Addison-Wesley, Reading MA
- Newman, D. L. & Brown, R. D., (1996), *Applied Ethics for Program Evaluation*, California: Sage Publications
- Patton, M. Q., (1987), *How to Use Qualitative Methods in Evaluation*, California: Sage Publications
- Patton, M. Q., (1987), *Creative Evaluation*, 2nd ed., California: Sage Publications
- Patton, M. Q., (1989), *Qualitative evaluation methods*, Newbury Park, Calif.: Sage Publications
- Patton, M. Q., (1990), *Qualitative Evaluation and Research Methods*, 2nd ed, London: Sage Publications
- Patton, M. Q., (1997), *Utilization-Focus Evaluation: the New Century Text*, 3rd ed., California: Sage Publications
- Pawson, R. & Tilley, N., (1997), *Realistic Evaluation*, London: Sage Publications
- Popham, W. J., (1973), *Evaluating Instruction*, Englewood Cliffs N. J.: Prentice-Hall
- Popham, W. J., (1975), *Educational Evaluation*, Englewood Cliffs N. J.: Prentice-Hall
- Posavac, E. J. & Carey, R. G. (1992), *Program Evaluation: Methods and Case Studies*, 4th ed., New Jersey: Prentice Hall
- Pym, D., (1968), *Organization Evaluation and Management Training*, Journal of Management Studies 5, 2

- Rossi, P. H. & Freeman, H. E., (1995), *Evaluation. A Systematic Approach*, London: Sage Publications
- Rothman, J., (1974), *Planning and organizing for social change: action principles from social science research*, New York: Columbia University Press
- Salinger, D. & Deming, S., (1982), Practical Strategies for Evaluation Training and Development, *Training and Development Journal* 36, 8
- Schram, B., (1997), *Creating small scale social programs: planning, implementation and evaluation*, Sage Human Services Guides, 72, Thousand Oaks: Sage Publications
- Scriven, M., (1972), *Pros and Cons about Goal-Free Evaluation*, *Evaluation Comment* 3, 4
- Scriven, M., (1985), *Summative Teacher Evaluation*, στο J. Millman (ed.), *Handbook of Teacher Evaluation*, 5th pr., Beverly Hills: Sage Publications
- Scriven, M., (1991), *Evaluation Thesaurus*, 4th ed., London: Sage Publications
- Scriven, M., (1995), *The Logic of Evaluation and Evaluation Practice*, *New Directions For Evaluation*, No 68, 49-70
- Sechrest, L. & Figueredo, A. J., (1993), *Program Evaluation*, *Annual Review Psychology*, 44: 645-74
- Shadish, W. R., (1993), *Foundations of Program Evaluation. Theories of Practice*, London: Sage Publications
- Shipman, S., (1989), *General Criteria for Evaluating Social Programs*, *Evaluation Practice*, 10, 20-26
- Stecher, B. M. & Davis, W. A. (1987), *How to Focus an Evaluation*, California: Sage Publications
- Stufflebeam, D. L. & Shinkfield, A. J., (1985), *Systematic Evaluation. A Self-Instructional Guide to Theory and Practice*, Boston: Kluwer-Nijhoff Publishing
- Suter, N. W., (1998), *The reliability and validity of measures*, *Educational Research*
- Taggar, Mc. R., (1991), *When Democratic Evaluation doesn't Seem Democratic*, *Evaluation Practice*, 12, 11-21
- Taylor, C., Gibbon, F. & Morris, L., (1987), *How to design a Program Evaluation*, U. S. A.: Joan L. Herman
- The Canadian Evaluation Society, (1989), *The value in evaluation-A statement for managers*

Torres, R. T., Preskill, H. S., Piontek, M. E., (1996), *Evaluation strategies for communicating and reporting: enhancing learning in organizations*, California: Sage Publications

Vedung, E., (1997), *Public policy and program evaluation*, New Brunswick, U.S.: Transaction

Weiss, C. H., (1972), *Evaluation Research: Methods of Assessing Program Effectiveness*, New Jersey: Prentice Hall

Weiss, C. H., (1998), *Evaluation*, New Jersey: Prentice Hall

Williams, D. D., (1986), *Naturalistic Evaluation*, San Francisco: J. Bass

Χασάπης, Δ., (2000), *Σχεδιασμός, Οργάνωση, Εφαρμογή και Αξιολόγηση Προγραμμάτων Επαγγελματικής Κατάρτισης*, Αθήνα: Μεταίχμιο

Links στο Internet:

<http://www.apsa.org/>

<http://www.lehor-ministry.gr>

<http://www.panteion.gr/>

<http://www.integration.gr/>

